

En studie av dagens villreinformvaltning, og utfordringer knyttet til villreinens arealbruk i randsonen til verneområdene på Dovrefjell

Veileder: Karoline Daugstad

Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Norges Tekniske-Naturvitenskapelige Universitet

Trondheim

Forsidefoto: forfatters private foto

Abstract

Holmvik, E. 2014. A study of current wild reindeer management, and challenges related to wild reindeer land use at the fringes of protected areas at Dovrefjell

Ever since the ice sheet retreated about 10,000 years ago wild reindeer have been an important resource in the initial substance economy and later in the more modern rural economy in Norway. Norway is currently the last country in Europe that has populations of this formerly so prevalent animal. Hence, Norway has a special responsibility to manage the wild reindeer population in a way that secures the future of this species. Despite this, we see that the habitats of wild reindeer are increasingly under pressure from human activities and interventions. As a result of being hunted by humans for thousands of years, wild reindeer have evolved to be very shy of humans. This combined with the fact that the wild reindeer are nomadic animals that require large areas where they can wander between seasonal pastures, makes the management of wild reindeer challenging in today's society. The present system for management involves a number of public and private actors who needs to collaborate in finding ways to combine different human interests with a future viable wild reindeer population.

This study has it's focus on the management of wild reindeer in the Dovrefjell mountain area in Southern Norway. This is a qualitative study involving interviews with a number of actors representing different perspectives within the reindeer management in the Dovrefjell area. I will explore the actors opinions, experiences and views related to the current wild reindeer management. Further, I investigate the actor's assessments of the DNT-cabin Snøheim, who after being closed for over 50 years was reopened in 2012. More specifically, I ask what impact do the actors expect this cabin and the activities associated with to have on the wild reindeer population in the area.

Forord

Jeg vil rette en stor takk til alle som har hjulpet meg underveis i prosessen.

Tusen takk til alle informanter som stilte opp og delte sine synspunkter med meg.

Veilederen min Karoline Daugstad fortjener også en stor takk for konstruktive og gode tilbakemelding.

Takk til Jorunn og Lasse for korrekturlesning.

Takk for meg

Eivind Holmvik

Trondheim, mai 2014

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1 Bakgrunn og tema	1
1.2 Personlig motivasjon og bakgrunn	4
1.3 Villrein.....	6
1.3.1 Villreinens opphav og innvandring	7
1.3.2 Jakt og fangstgraver	9
1.4 Problemstillinger	11
1.5 Oppgavens struktur	12
2. Områdebeskrivelse og forvaltning	14
2.1 Verneområder	14
2.2 Snøhetta villreinområde	16
2.2.1 utfordringer knyttet til villreinområdene	16
2.2.2 Snøheim og Stroplesjødalen.....	19
2.3 Forvaltningen.....	20
2.3.1 Offentlige og private forvaltningsaktører.....	21
2.3.2 Lover	23
2.3.3 Arealforvaltning	23
2.3.4 Bestandsforvaltning.....	24
3. Teoretiske perspektiver	26
3.1 Governance.....	26
3.1.1 Partnerskap	28
3.2 Co-management	29
3.3 Brukerinteresser i verneområder	32
3.4 Planleggings teori.....	33
3.4.1 Rasjonell Planlegging.....	34
3.4.2 Inkrementell planleggings teori.....	35

3.4.3 Kommunikativ og kollaborativ planlegging	36
3.5 Makt	38
3.6 Kunnskap.....	39
4. Metode.....	42
4.1 Problemstilling	42
4.2 Valg av metode.....	42
4.3 Intervju	44
4.3.1 Gjennomføring av Intervju.....	45
4.3.2 Bruk av diktafon.....	48
4.3.3 Valg av informanter	48
4.3.4 Kontakte Informanter	50
4.4 Sekundærlitteratur	50
4.5 Analyse.....	52
4.6 Etske retningslinjer.....	53
4.6.1 Informert samtykke	53
4.6.2 Konfidensialitet	53
4.6.3 Konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter	54
5. Analyse.....	56
5.1 Villrein betydning	56
5.2 Kunnskap om villreinen i befolkningen	56
5.3 Villrein som attraksjon	58
5.4 Bruk og ferdsel	63
5.5 Rotasjonstrekket	66
.....	66
5.6 Forvaltningen	68
5.6.1 Bestandsforvaltningen	68
5.6.2 Arealforvaltningen	71

5.6.3 Samhandling.....	76
5.7 Internasjonale forpliktelser.....	80
5.8 Kunnskap og makt.....	80
5.10 DNT.....	83
5.10.1 Snøheim.....	85
5.10.2 Snøheimveien.....	87
6. Avslutning.....	92
7.Litteraturliste.....	96
8. Vedlegg.....	104
8.1 Vedlegg 1.....	104
8.2 Vedlegg 2.....	105
8.3 Vedlegg 3.....	107
Intervjuguide.....	107
8.4 Vedlegg 4.....	112
Intervjuguide.....	112
8.5 Vedlegg 5.....	116
Intervjuguide.....	116
8.6 Vedlegg 6.....	119
Intervjuguide.....	119

Figur 1.1: Oversikt over villreinområdene på fastlands Norge. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.....	2
Figur 1.2: Tamrein ved hovedingangen til Hammerfest sykehus. Foto: Goggen Hansen	4
Figur 1.3: Reingjerdet rundt Hammerfest. Foto: Goggen Hansen	5
Figur 1.4: Reinens globale utbredelse. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.	6
Figur 1.5 Villreinen kom til Skandinavia via minimum to innvandringsveier: Fra et isfritt refugium i Beringia og fra et refugium lokalisert nært Middelhavet i sør. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.	7
Figur 1.6: Figur 1.7: Fire antatte hovedregioner for villrein i Sør-Norge. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.	9
Figur 1.8: Kart over Sør-Norge med dyregraver og andre fangstsystemer som viser villreinens tidligere potensielle leveområder markert med gult og dagens leveområder avgrenset med grønnstrek. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.....	10
Figur 2.1: Dovrefjell-Sunddalsfjella nasjonalpark med omkringliggende landskapsvernområder, biotopvernområder og naturreservat. Kilde: Direktoratet for naturforvaltning	15
Figur 2.2 Tidligere Sammenhengende leveområder for villreinen i områdene rundt Dovrefjell og Rondane. Kilde: Villrein og Samfunn. NINA temahefte 27	17
Figur 2.3: Aktørene som bidrar i villreinformasjonen. Orginalkilde: Punsvik og Jaren, 2006. (Som følge av at noen aktørene har skiftet navn har forfatteren gjort redigeringer i figuren). 21	
<i>Figur 5.1: Kart som viser de registrerte fangstrekker på Dovrefjell, hver fangstgrop er markert med en brun prikk. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.....</i>	<i>59</i>
<i>Figur 5.2: Snøhetta med stortoppen i fokus. Foto: eget foto</i>	<i>61</i>
<i>Figur 5.3: Kart over Snøhetta området med turstier merket med rød striplete linje og fylkesgrensene er merket med lilla linje. Kilde: gulesider.no</i>	<i>66</i>
<i>Figur 5.4: DNT-hytten Snøheim med skyttelbussen i forkant Foto: forfatters eget bilde</i>	<i>85</i>
<i>Figur 5.5: Veinettet som var tilknyttet gamle Hjerkinnskytefelt, en del av disse veiene er nå fjernet som en del av Forsvarsbyggs naturrestaureringsprosjekt Kilde: snoheimveien.no</i>	<i>87</i>
<i>Figur 5.6: Skyttelbussen på tur inn til Snøheim. Foto: forfatters eget bilder</i>	<i>89</i>

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn og tema

Norge er i dag det siste landet i Europa hvor man kan finne villrein. I lengre perioder under og etter sist istid har villreinen vært en viktig næringskilde og kulturbærer for store deler av Europa. Dette gjør at Norge har et stort ansvar i å forvalte villreinen slik at man også i framtiden vil ha levedyktige bestander (Andersen & Hustad, 2004).

Til tross for dette ser man at villreinen i dag står ovenfor store utfordringer hva angår leveområder. Gjennom å ha blitt jaktet av mennesker i mer enn 30 000 år har villreinen utviklet en naturlig skyhet ovenfor mennesker som gjør at den vegrer seg mot områder hvor menneskelig aktivitet foregår (ibid). Menneskelige inngrep som vei, jernbane, vassdragsutbygging og fritidsboliger har ført til en fragmentering av villreinens leveområde som kan være potensielt svært skadelig for framtidige villreinbestander. For villreinen er et nomadedyr som har behov for store områder slik at de kan trekke mellom sommer- og vinterbeitene (Strand, Flemsæter, Gundersen, & Rønningen, 2013).

Villreinforvaltningen i Norge utføres i et samspill mellom offentlige og private aktører på ulike politiske nivåer. Tidligere var hovedfokuset på bestandsforvaltning, men etter hvert som nye utfordringer har meldt seg har et betydelig fokus blitt flyttet over på å forvalte villreinens leveområder. I dag blir villreinstammen forvaltet i 23 villreinområder som er mer eller mindre adskilte områder på fastlands Norge, av disse 23 er 9 områder kategorisert som nasjonale villreinområder. Disse ni områdene er Setesdal-Ryfylke, Hardangervidda, Nordfjella, Ottadalsområdet, Snøhetta, Rondane, Sølnekletten, Forollhogna og Knutshø. I disse områdene skal villreinen ha høy prioritet i planleggingsaker og det skal iverksettes spesielle tiltak for å redusere den menneskelige aktiviteten i områdene slik at man sikrer villreinen tilstrekkelige sammenhengende leveområder i framtiden. Områdene er valgt ut fra en rekke kriterier som blant annet går på områdets størrelse, beitegrunnlag, kulturell betydning og villreinstammens genetiske opphav (Punsvik & Jaren, 2006). Villreinene i Norge virker å ha hatt to hoved innvandringsveier (se 1.3.1, villreinens opphav og innvandring) hvor man ser en vesentlige genetiske forskjell, av denne grunnen foreslo rådgivningsgruppen i Villrein og Samfunn (2004) opprettelsen av to europeiske villreinregioner hvor 7 av de 9 nasjonale villreinområdene er inkludert. Videre ønsket rådgivningsgruppen at gjennom opprettelsen av regionene ville man legge føringer for langsiktige mål som kan bidra til å gjenskape større sammenhengende

leveområder for villrein samtidig som man ønsker å synliggjøre Norges internasjonale ansvar med å forvalte de siste bestandene med villrein i Europa.

Figur 1.1: Oversikt over villreinområdene på fastlands Norge. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.

I min oppgave vil jeg fokusere på aktiviteten i Snøhetta villreinområde (se delkapittel 2.2, Snøhetta villreinområde) som er et av de nasjonale villreinområdene som sammen med Rondane, Sølnekletten og Knutshø utgjør en av de europeiske villreinregionene. Store deler av snøhetta villreinområde ligger innenfor Dovrefjell-Sundalsfjella nasjonalpark (se 2.1, verneområder) eller andre områder som har vernestatus¹ etter Naturmangfoldloven² (Punsvik & Jaren, 2006). Som følge av dette er villreininteressen godt ivaretatt innenfor naturvernområdene. De fleste av konfliktsakene mellom villreininteressene og andre bruksinteresser på Dovrefjell finner man i de delene av villreinområdene som ligger i

¹ Gjennom verneområder skal sårbar og truede naturtyper sikres, og områder av internasjonal, nasjonal og regional verdi skal bevares (Miljødirektoratet, 2013b).

² Avløste Naturvernloven 3.april 2009

randsonen³ til verneområdene. Det er i hovedsak forvaltningen av villreinen i disse områdene utenfor verneområdene jeg ønsker å utforske.

Et av randseområdene man i de seneste årene har sett stor menneskelig aktivitet er Hjerkin. I samme periode har man også registrert at det er blitt stadig mindre villrein som trekker inn i dette området. Mye av skylden for denne utviklingen legges på Forsvaret som har drevet med omfattende restaureringsprosjekt⁴ i forbindelse med nedleggingen av Hjerkin skytefelt. DNT-hytten Snøheim er blitt utvidet og gjenåpnet i 2012 etter å ha vært stengt siden 1959 og en økning i menneskelig ferdsel i området (UT.no, 2013). I tillegg til de aktivitetene på Hjerkin ser man flere andre steder hvor det planlegges nye hyttefelt, skianlegg og vassdrag for å nevne noen. Alle disse inngrepene er enten under oppføring eller planlagt i tiden som kommer, i randsonen til de ulike verneområde og innenfor Snøhetta villreinområde.

Det er i dag en rekke aktører som deltar i forvaltningen av villreinens leveområder utenfor verneområdene. De lokale aktørene er Oppdal kommune i Sør-Trøndelag, Sunndal, Nesset og Rauma kommune i Møre og Romsdal Lesja og Dovre kommune i Oppland, villreinutvalget for Snøhetta og villreinnemda for Snøhetta og Knutshø. De regionale aktører er fylkesmennene og fylkeskommunen i Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal og Oppland. De nasjonale aktørene er Klima og miljødepartementet og Miljødirektoratet.

³ Randsonen er et område som grenser til eller ligger i nærheten av et verneområde (Miljødirektoratet, 2013a)

⁴ Regjeringen vedtok i 1999 at Hjerkin skytefelt skulle legges ned etter 80 år i drift (Fylkesmannen i Oppland, 2013). Prosjektet er det største av sitt slag i Norgeshistorien og skal tilbakeføre området i størst mulig grad til sin opprinnelige tilstand. I følge planen skal prosjektet avsluttes i 2020 hvor området etter hvert skal innlemmes i Dovrefjell.-Sunndalsfjella nasjonalpark (Hagen, 2003).

1.2 Personlig motivasjon og bakgrunn

Figur 1.2: Tamrein ved hovedingangen til Hammerfest sykehus. Foto: Goggen Hansen

Min interesse for villrein og hvordan villreinformvaltningen i Norge blir gjennomført ble vekket under et studietur til Hjerkinns høsten 2012 med en påfølgende prosjektoppgave. Her deltok jeg på en rekke foredrag fra ulike aktører med tilknytning til villreinformvaltningen. På Hjerkinns fikk jeg beskrevet et dyr som er av stor nasjonal og internasjonal verdi med en historie som strekker seg mer enn 30 000 år tilbake i tid. Videre ble det forklart at villreinen i dag står overfor store utfordringer som følge av at dens leveområder blir stadig mer fragmentert som følge av menneskelig aktivitet og inngrep.

På dette tidspunktet stemte det jeg ble fortalt om villrein lite overens med min personlige erfaringer med rein. Gjennom min oppvekst i Hammerfest har jeg vært hatt mye med tamrein å gjøre som følge av at de er et forholdsvis vanlig syn i bybildet om sommeren. I Hammerfest er den generelle oppfatningen at reine er en plage som følge av at den beiter i byens grøntområde

og er med på å skape farlige situasjoner i trafikken. Så ille var det på et tidspunkt at Hammerfest kommune bestemte seg å sette opp et gjerde rundt byen som skulle holde reinen ute (se figur 1.3).

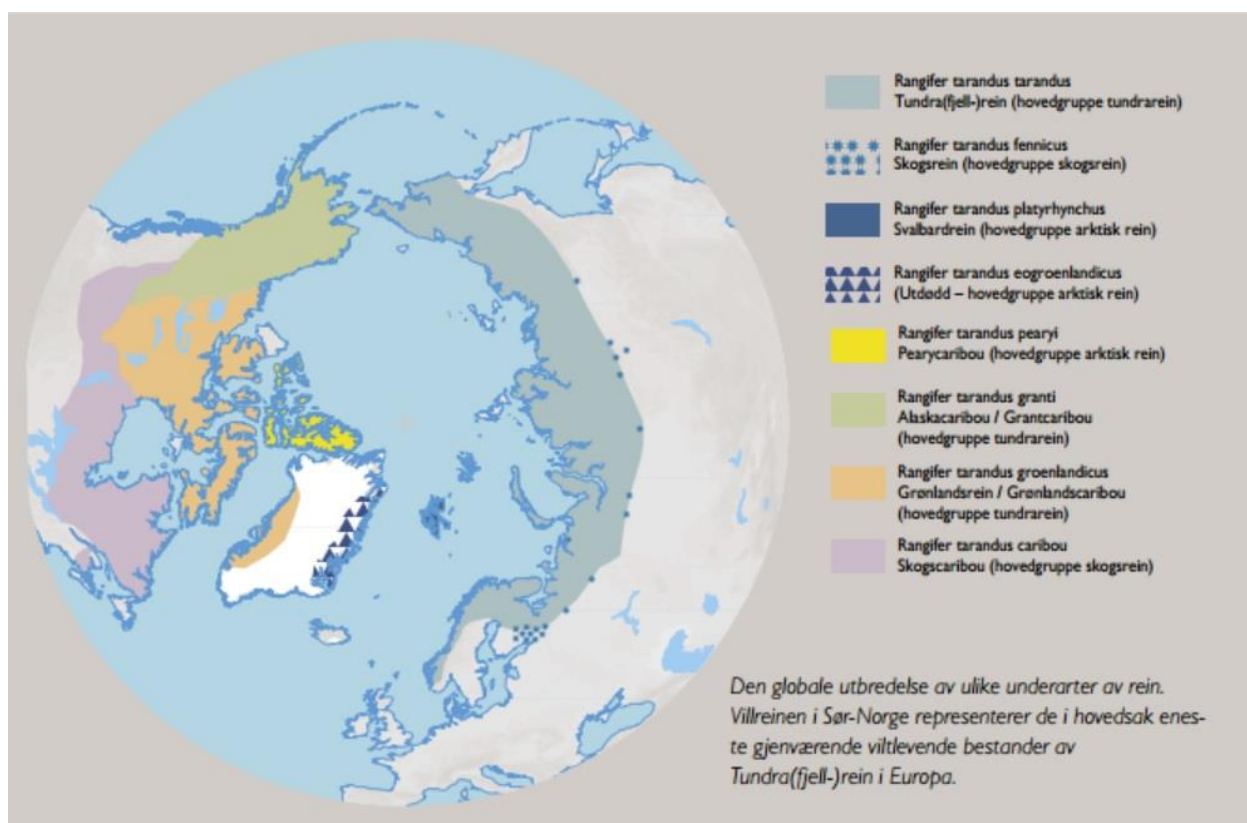

Figur 1.3: Reingjerdet rundt Hammerfest. Foto: Goggen Hansen

Før mitt besøk på Hjerkin skilte jeg i liten grad mellom vill- og tamrein, i det store og hele hadde jeg lite kjennskap til villreinen. Etter hvert som arbeidet med prosjektoppgaven gikk framover og kunnskapen om villreinen og utfordringene den står ovenfor så økte også interessen. I lys av denne interessen for villrein har også mitt syn på tamreinen i mine hjemtrakter endret seg.

Samtidig som interessen for villreinen og hvordan den blir forvaltet vokste, så jeg også at det var stor aktivitet på Dovrefjell med tilbakeføringen av Hjerkin skytefelt (se 1.1, Bakgrunn og tema) som skal bli innlemmet i Dovrefjell- Sunndalsfjella nasjonalpark, og utvidelsen og gjenåpningen av DNT-hytten Snøheim. Tar man i tillegg med at kanskje den viktigste samferdselsåren mellom Sør- og Midt-Norge går over Dovrefjell med E6 og jernbanen så har man et område med mange ulike interesser og aktører. Våren 2013 så jeg også flere medieoppslag angående tilbakeføringsprosjektet på Hjerkin, gjenåpningen og utvidelsen av Snøheim og fremtiden for Snøheimveien. Ut ifra disse oppslagene og informasjonen jeg hadde fått under mitt opphold på Hjerkin følte jeg at dette var et dagsaktuelt område for min masteroppgave med mange potensielle problemstillinger.

1.3 Villrein

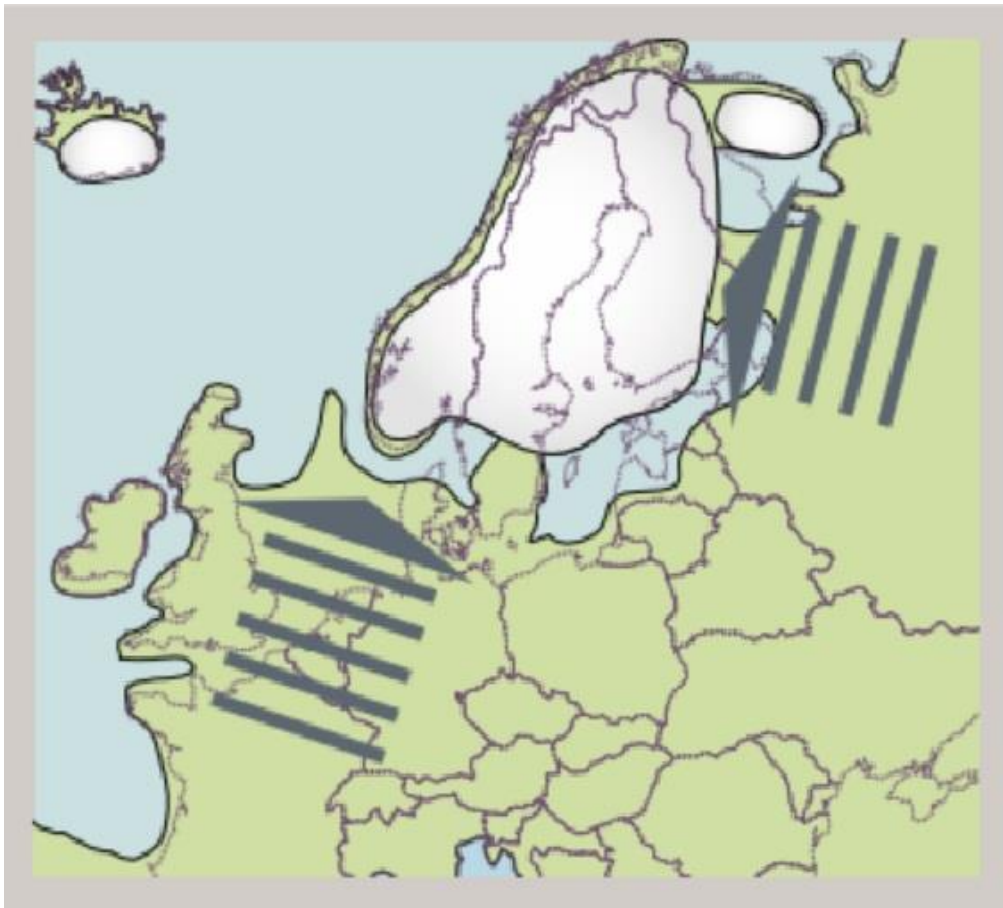
Figur 1.4: Reinens globale utbredelse. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.

Rein er et medlem av hjortefamilien og blir delt inn i tre hovedkategorier. Arktisk rein, som er reinen vi finner på Svalbard, kjennetegnes ved korte bein og neseparti. Som følge av de tøffe forholdene under vinteren hvor det er lite tilgang på mat har den arktiske reinen kapasitet til å bygge opp betydelige fettreserver. Skogscaribou som man blant annet har funnet i Finland er den største typen rein og er tilpasset et liv i skogen gjennom lange bein og stort smalt gevir. Villreinen i fjellområdene i Sør-Norge er eurasiatisk tundrarein som er en underart av tundra(fjell-)rein. Den er middels stor og kjennetegnes av at den ofte lever i store flokker på tundraen hvor den gjør årlige vandringer mellom sommer- og vinterbeite. Størrelsen på flokkene kan variere fra noen titalls dyr til flere hundre og dette skiller dem vesentlig fra resten av hjortefamilien hvor man sjelden ser store flokkdannelse. Man går ut fra at reinen startet å danne flokker som et forsvar mot rovdyr, hvor sannsynligheten for å bli tatt av rovdyr minket med en større flokken (Andersen & Hustad, 2004; Punsvik & Jaren, 2006).

Som følge av et stort antall dyr i en flokk og det ustabile livsgrunnlaget i fjellet må reinen forflytte seg over store områder for å finne mat. I de store villreinområdene i Norge ser man store forskjeller på områdene som blir brukt til sommer- og vinterbeite. Vår- og

sommerområdene kjennetegnes av tidlig snøsmelting og tilgang til frodige beiter, mens villreinen ofte benytter seg av områder med lite snø og gode forekomster av lavbeite på vinterstid (Andersen & Hustad, 2004).

I Norge i dag ser man hovedsakelig bukkeflokker og fostringsflokker. Bukkeflokkene er ofte mindre flokker som kan telle fra noen titalls dyr opp til rundt hundre dyr og består av bukker i ulike aldre. Fostringsflokkene består hovedsakelig av kalver, ungdyr og simler og kan telle flere hundre dyr. Mens fostringsflokkene stort sett holder seg i de kupertene delene av fjellet hvor det er mindre rovdyr og andre forstyrrelser ser man at bukkeflokkene i større grad oppholder seg i randsonen av leveområdet. På høsten blander flokkene seg og lever sammen til brunsten er over og bukkene mister geviret, hvor da bukkene trekker seg sammen i egne flokker igjen (ibid).

Figur 1.5 Villreinen kom til Skandinavia via minimum to innvandringsveier: Fra et isfritt refugium i Beringia og fra et refugium lokalisert nært Middelhavet i sør. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.

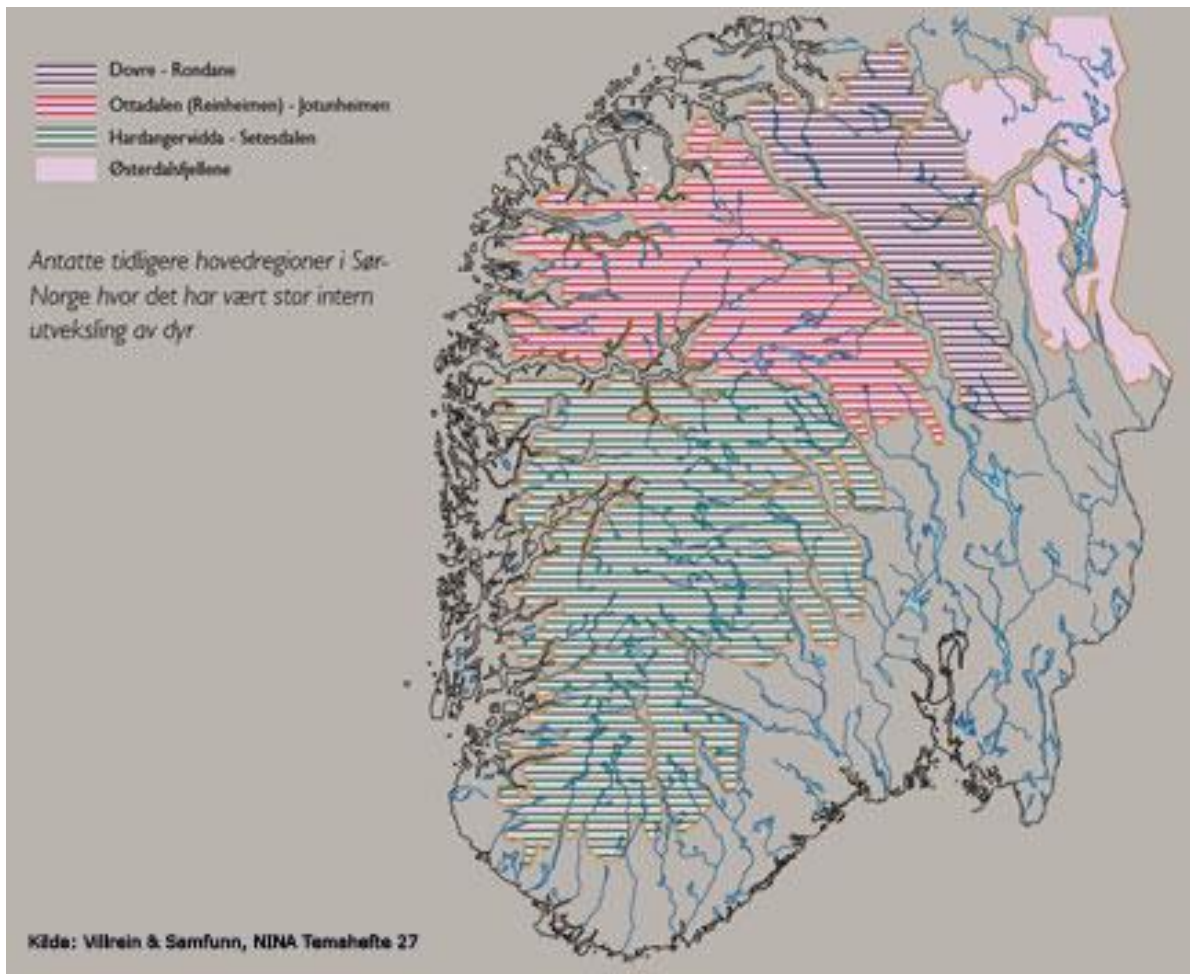
1.3.1 Villreinens opphav og innvandring

For ca. 18 000 år siden når isen under siste istid var på sitt største og store deler av Nord-Europa, Russland og Nord- Amerika var dekket av is, var reinens utbredelse hovedsakelig begrenset til

området vi i dag kjenner som Beringstredet (Beringia) og refugier sør for isen i Eurasia og Amerika. Gjennom moderne genetiske analyser kan man kartlegge opprinnelsen til dagens norske rein. Disse undersøkelsene viser at reinen i Norge stammer fra ulike refugier under sist istid hvor Beringia var det klart største. Genmateriale fra Beringia finnes i alle typer rein i dag. Videre studier av genmaterialet viser også at reinen har hatt minst to innvandringsveier til Norge (se figur 4). Genmaterialet til tamreinen og villreinen i områdene Hardangervidda, Setesdal-Ryfylke og Nord-fjella tilsier at de antageligvis stammer fra et refugium sør i Europa. Forfedrene til villreinen i Dovre og Rondaneregionen kom fra Beringia-refugiet. Her ser man også en markant forskjell i arvemateriale fra reinen i andre regioner som tyder på at det har vært lite innblanding med rein fra andre bestandene (Andersen & Hustad, 2004).

Etter hvert som innlandsisen trakk seg tilbake fulgte reinen etter og var mest sannsynlig en av de første artene som slo seg til ro på den skandinaviske halvøy for ca. 10 000 år siden. De første reinene som ankom Skandinavia var fra Beringia-refugiet og kom fra en østlig/nordlig retning og var som nevnt forfedrene til villreinen i Dovre og Rondaneområdet. Reinen som vandret inn fra sør kom noe etter og holdt seg i starten langs kysten siden de høytliggende områdene fortsatt var dekket av isbreer i ulike størrelser. Etter hvert som isen trakk seg tilbake mot øst fulgte reinen etter og utgjør i dag reinen på og rundt Hardangervidda (ibid).

Gjennom ulike historiske funn konkluderer man i dag med at det har vært fire hovedregioner av villrein i Norge: Østerdalsfjellene, Ottadalsområdet-Jotunheimen, Hardangervidda-Nordefjella-Setesdalen og Dovre-Rondane (se figur 1.6). Innenfor disse regionene har det vært stor intern utveksling av dyr og i noen grad har det også forekommet utveksling av dyr mellom regionene (ibid).

Figur 1.6: Figur 1.7: Fire antatte hovedregioner for villrein i Sør-Norge. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.

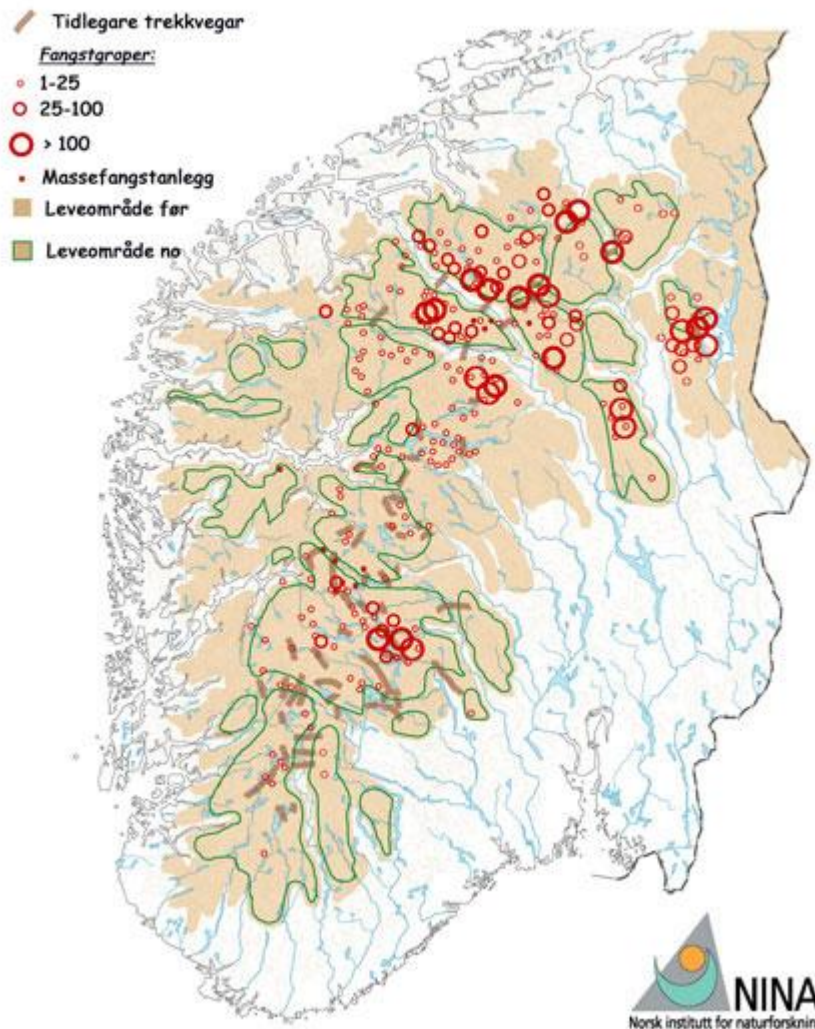
1.3.2 Jakt og fangstgraver

Villreinen var av avgjørende betydning for de første menneskelige bosetningene i Skandinavia (Indrelid, 1994). Sidene den gang har villreinen spilt en sentral rolle for menneskets overlevelse, bosetning og kulturelle utvikling i Norge og resten av nordområdene, og før dette hadde den samme betydning for befolkningen i de isfrie områdene i mellom- og Sør-Europa. I det nå sørlige Frankrike er det gjort en rekke arkeologiske funn i huler hvor de eldste er datert til å være 30 000 år gamle. Blant malerier av mammuter, løver, urokser, hulebjørner m. m finner man bilder av reinen som man regner med var en viktig del av føden til våre europeiske forfedre over lengre perioder (Andersen & Hustad, 2004; Punsvik & Jaren, 2006).

For å fange villreinen har det vært svært viktig med kunnskap om deres trekkvaner. De eldste sporene etter jakt på rein er fra ca. 10 000 år tilbake og de eldste dyregravene beregnet på villrein er datert til å være over 6000 år gamle. Omfattende systemer med dyregraver har mest

trolig vært den mest effektive fangstmetoden av villreinen siden man finner rester av slike dyregraver i store deler av fjellheimen i Norge (se figur 6). Hoveddelen av dyregravene er datert til perioden mellom 500-1350 e.Kr og basert på størrelsen har det blitt lagt ned et betydelig arbeid for å lage graven, hvor utgravningen av en grav ville tatt mellom 20 til 25 dagsverk. Det er hovedsakelig to typer graver som er funnet. Den ene typen er et hull i bakken med selvbærende vegger som ofte hadde en steinforstøtning i bunnen og treforstøtning i øvre del av veggene, den andre typen hadde murte vegger av stein (Jordhøy & Sørensen, 2012; Punsvik & Jaren, 2006).

Hovudkonsentrasjonar av kjente fangstgroper for rein i Sør-Noreg

Figur 1.8: Kart over Sør-Norge med dyregraver og andre fangstsystemer som viser villreinenens tidlige potensielle leveområder markert med gult og dagens leveområder avgrenset med grønnstrek. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27.

Funn viser at gravene forekom både enkeltvis og som en del av et større nettverk hvor man kunne ha opptil flere hundre graver etter hverandre. Et slikt nettverk finner man bl.a. på Dovrefjell hvor man så langt har avdekket over tolvhundre dyregraver mellom Dombås og Kongsvoll (se figur 1.7). Man har også avdekket lignende nettverk i Nord-Amerika. Gravene er plassert på strategiske plasser i landskapet som reinen måtte benytte i trekket mellom sesongbeitene og til brunstområder. Ved hjelp av ledegjerder ble dyrene ført inn mot graven. Det er også mulig at temming av rein oppstod i forbindelse med lokking av andre dyr inn mot fangstgraven (Punsvik & Jaren, 2006). Gjennom studier av slike gamle fangstanlegg kan vi få ny kunnskap om trekkenes størrelser, lokalisering, retning og bruksperioder. Ut i fra denne kunnskapen ser vi at villreinen har hatt et betydelig større leveområde enn i dag og at trekkene mellom sesongbeitene har vært mer omfattende (se figur 2.2 for Dovre og Rondane regionene) (Andersen & Hustad, 2004).

1.4 Problemstillinger

I løpet av de siste hundre årene har man sett at villreinens leveområder i området rundt Dovrefjell er blitt stadig mer marginalisert gjennom ulik menneskelig aktivitet og inngrep. For at villreinbestanden som lever innenfor Snøhetta villreinområde fortsatt skal kunne leve på sitt nomadiske vis i framtiden er man avhengig av at villreinforvaltningen i samarbeid med andre interessegrupper finner gode framtidige løsninger for områdene rundt Dovrefjell. Her vil det være interessant å få et innblikk i hvordan samhandlingen mellom aktørene fungerer og hvilke refleksjoner aktørene har gjort seg om dagens forvaltningsmodell. Det er også interessant å se hvordan ulike aktører vurderer den økte ferdselen i området rundt Snøhetta og i tilknytning til gjenåpningen og utvidelsen av DNT-hytten Snøheim. I denne sammenheng har jeg utformet to problemstillinger for denne studien:

- *Hvilke tanker har de ulike forvaltnings aktørene til dagens villreinforvaltning når det kommer til organisering, samhandling, målsetninger?*

Villreinbestanden og dens leveområde på Dovrefjell forvaltes i dag av forskjellige offentlige og private aktører fra ulike politiske nivåer. Ideene bak en slik organisering er at aktørene gjennom samhandling og kompromisser skal komme fram til planleggingsstrategier som i størst grad ivaretar helheten på best mulig måte framfor den enkeltes interesse. Jeg er her interessert i å finne ut om de ulike aktørene mener det tenkes helhetlige og om aktørene er enige om noen felles mål og potensielle virkemidler for å nå disse målene. Videre ønsker jeg å utforske hvordan

samhandlingen er mellom de ulike aktørene og hvordan aktørene som jobbet om mot bestands- og arealforvaltningen forholder seg til hverandre.

I Statsbudsjettet for 2003 presenterte regjeringen «fjellteksten» som gikk ut på at man skulle tilrettelegge for næringsutvikling innenfor og i randsonen til verneområder, men denne aktiviteten skal ikke skje på bekostning av natur- og kulturhistoriske verdier. I 2010 besluttet Miljøverndepartementet (nå Klima og miljødepartementet) at DNT-hytten Snøheim kunne utvides til 80 sengeplasser og gjenåpnes. Snøheim ligger innenfor Snøhetta villreinområde og i randsonene til Dovrefjell- Sunndalsfjella nasjonalpark.

- *Hvilken effekt mener aktørene at Snøheim vil ha for den framtidige menneskelige aktivitet rundt Snøhetta og i hvilken grad vil dette påvirke villreinen?*

Hvordan ser de ulike forvaltnings aktørene på at det nå er bygget en turist-hytte med 80 sengeplasser i randsonen en nasjonalpark og innenfor et nasjonalt villreinområde?

1.5 Oppgavens struktur

Fram til nå har jeg gjort en kort presentasjon av temaene i oppgaven, samt gjort rede for motivasjonen bak oppgaven. I dette første kapitlet har jeg også presentert dagens villreins opphavet og hvilken sentral del av livsgrunlaget den har vært for de tidlige bosetningen i Norge. Videre er masteroppgaven delt inn i 5 kapitler.

I kapitel 2 gir jeg en beskrivelse av mitt studie område og hvilke utfordringer villreinene står ovenfor i dag, samt at jeg ser på hvordan dagens villreinforvaltning er organisert og hvilke aktørene som deltar i forvaltningen av villreinens og dens leveområder. Her tar jeg her vil jeg også gå inn på situasjonen rundt DNT-hytten Snøheim. Kapittel 3 presenterer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven, med fokus på governance, co-management, planleggingsteorier, makt- og kunnskapsteorier. Kapittel 4 omhandler oppgavens metodiske tilnærming. Her presenterer jeg den kvalitative forskningsmetoden og gjør blant annet rede for hvordan jeg kontaktet informantene, gjennomførte intervjuene og behandlet dataene etter gjennomført intervju. Kapittel 5 er analysen og er delt inn i 3 deler. I første del tar jeg for meg hvilken betydning villreinen har i dag. Del 2 tar for seg aktørens vurderinger rundt de ulike delene av villreinforvaltningen og hvordan samhandlingen er mellom aktørene. Del 3 går inn på hva aktørene mener om prosessen rundt gjenåpningen av DNT-hytten Snøheim og hvordan den kan påvirke villreinens bruk av Hjerkinns området. I kapittel 6 konkluderer jeg funnene mine og svarer på oppgavens problemstillinger.

2. Områdebeskrivelse og forvaltning

I dette kapitlet skal jeg presentert villreinens leveområde på Dovrefjell. Store deler av dette området er i dag kategorisert som ulike typer verneområder, hvor Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark utgjør det klart største området. Verneområdene utgjør i dag kjerneområdene til villreinbestanden innenfor Snøhetta villreinområde som er et av i alt 23 villreinsområder på fastlandet. Her vil jeg gi en områdebeskrivelse av Snøhetta villreinområde og hvilke fysiske inngrep som har hatt stor innvirkning på området. Et inngrep som har vært svært omdiskutert de seneste årene er gjenåpningen av Den Norsk Turistforenings (DNT) hytten Snøheim. Når de aktuelle områdene er beskrevet vil jeg gi en oversikt over hvordan dagens villreinforvaltning er organisert og hvordan aktører som bidrar i forvaltningen av villreinen.

2.1 Verneområder

Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark ble opprettet 3. mai 2002 og er en utvidelse av Dovrefjell nasjonalpark som ble opprettet i 1974. Nasjonalparken har et areal på 1693 km² og ligger i fylkene Møre og Romsdal, Oppland og Sør-Trøndelag. Nasjonalparken sammen med syv landskapsvernområder, to biotopvernområder og vedtatt utvidelse av Fokstumyra naturreservat, er det største sammenhengende verneområdet i Norge på totalt 4367 km². Verneområdet berører kommunene Oppdal, Tynset, Folldal, Dovre, Lesja, Nesset, Rauma og Sunndal og totalt fire fylker (Direktoratet for naturforvaltning, 2002).

Figur 2.1: Dovrefjell-Sunnalsfjella nasjonalpark med omkringliggende landskapsvernområder, biotopvernområder og naturreservat. Kilde: Direktoratet for naturforvaltning

Gjennom å verne et stort sammenhengende område ønsker man å bevare den varierte naturen innenfor området samt sikre at landskapet i stor grad forblir uberørt. Videre er det ønske om å sikre leveområder for dyr som fjellrein, fjellrev, jerv, ravn og kongeørn (Ibid). Spesielt har det vært lagt stor vekt på å bevare leveområdet til villreinstammen som er en av de siste forholdsvis genetisk rene villreinstammene i Europa. Her har Norge gjennom en rekke forskjellige internasjonale konvensjoner et ansvar for å bevare villreinene og dens leveområder. Spesielt er Bernkonvensjonen⁵ og «konvensjonen om biologisk mangfold» (CBD) viktige i denne sammenhengen (Punsvik & Jaren, 2006). Det er også et variert planteliv innenfor nasjonalparken med våtmarker, lyngmark og snaufjell som hoved elementer. I tillegg til dyrene som har sitt naturlige leveområde på Dovrefjell har man også moskus. Fram til sist istid var Dovrefjell et naturlig habitat for moskusen som da døde ut, siden den gang har man først i 1932 så i en periode mellom 1947-1953 innført moskus fra Grønland til dette området (Direktoratet for naturforvaltning, 2010).

⁵ Konvensjonen for bevaring av ville dyr og planter og deres leveområde i Europa

2.2 Snøhetta villreinområde

Snøhetta villreinområde er et av totalt tjuefire villreinområder i Norge (23 på fastlands-Norge og 1 på Svalbard). Utbyggingen av Aura og Litledalsvassdraget på 1950-tallet er det klart største inngrepet som er gjort i Snøhetta-området i moderne tid. Aura-utbyggingen er også det inngrepet som har påvirket leveområdene til villreinen i klart størst grad gjennom at det har delte området diagonalt i to, en vest del på 1228 km² og en østre del på 2117 km². Vei- og jernbaneutbygging er også inngrep som i stor grad har vært med på å definere grenser for villreinens leveområde. Snøhetta villreinområdet berører i alt seks kommuner, Dovre og Lesja i Oppland, Oppdal i Sør-Trøndelag og Nasset, Sunndal og Rauma i Møre og Romsdal (Bevanger & Jordhøy, 2004).

Det er store variasjoner innenfor området med kupert alpinlandskap i vest som avtar etter hvert som man kommer østover i området og ender i slake flyer helt i øst. Store israndavsetninger preger deler av landskapet, spesielt i vest. Det er også forskjeller i klimaet hvor man i vest og nordvest har kystklima og i øst og sørøst har innlandsklima. Litt over halvparten (56 prosent) av området blir betegnet som potensielle beitearealer. Vinterbeitene (ca 17 prosent samlet) finnes øst og sørøst i området. Disse beiteområdene bærer fortsatt preg av overbeitingen på 1950- og 1960-tallet, men etter hvert som laven vokser til igjen blir sporene etter for hardt beitepress mindre synlig (Jordhøy & Sørensen, 2012).

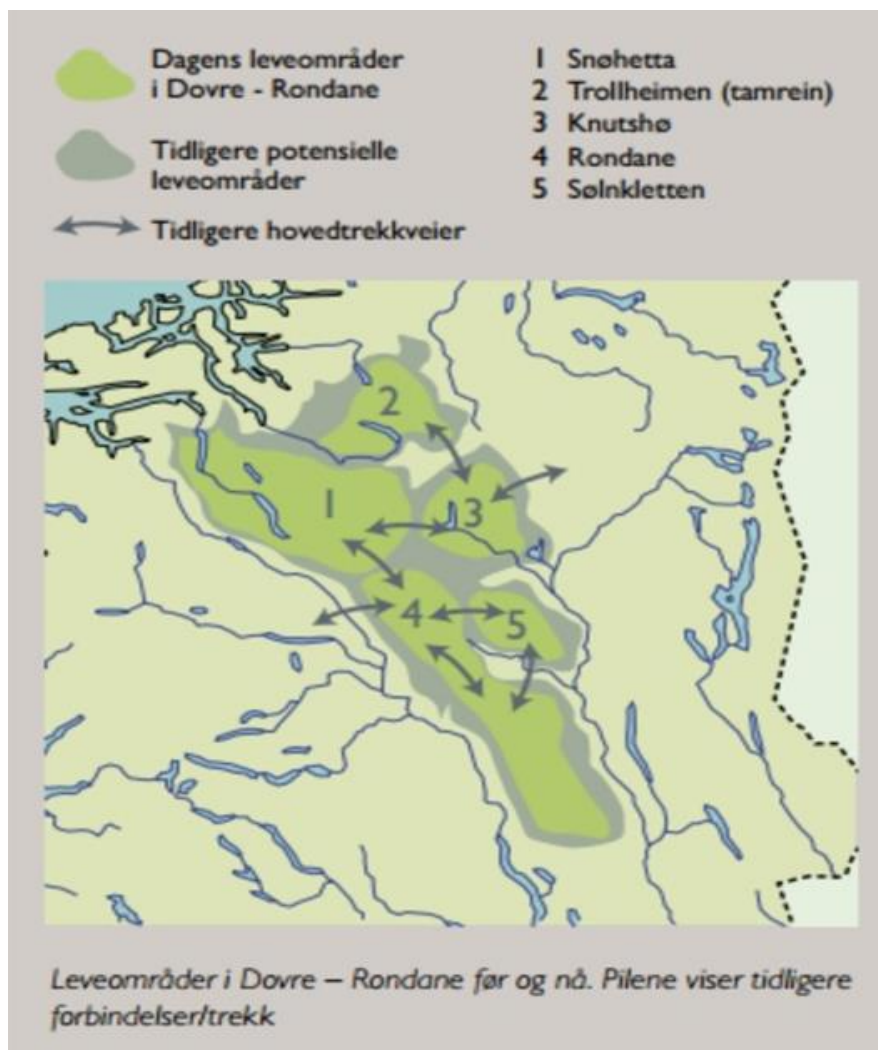
2.2.1 Utfordringer knyttet til villreinområdene

Villreinområdene er naturligvis i utvikling hvor noen aktiviteter reduseres og andre økes enten gjennom naturlige prosesser eller menneskeskapte. Villreinen har gjennom 30 000 år med jakt utviklet seg til å bli svært sky ovenfor mennesker, noe som gjør at villreinen unngår områder med menneskelig aktivitet. I de marginale økosystemene som villreinen ferdes i kan den menneskelige aktiviteten dermed påvirke villreinens overlevelsessevne gjennom å stenge villreinen ute fra viktige beiteområder (Strand et al., 2013).

I siste halvdel av 1900-tallet har det blitt gjort en rekke inngrep i villreinens naturlige leveområde. Noen av de tyngste inngrepene er som tidligere nevnt gjort i forbindelse med utbygging av vassdrag og samferdselsprosjekter som vei og jernbane. Problemet mange steder er at man ikke har sett helhetlig nok på inngrepene som er gjort. For ser man på inngrepene hver for seg er de ofte av mindre betydning, men når man ser på den samlede effekten av flere inngrep ser man at de i sum har lagt beslag på viktige beiteområder. Det som kanskje er av

størst negativ betydning er at gjennom slike inngrep har man laget barrierer for villreinen. I følge Punsvik og Jaren (2006) kan fragmenteringen av villreinområdene betraktes i to perspektiver:

- A) Områder villreinen tidligere kunne bevege seg mellom, men som gjennom ulik aktivitet og inngrep er blitt fragmentert til dagens villreinområder.
- B) Aktiviteter og inngrep innenfor et av dagens villreinområder som påvirker villreinens bruk av leveområde.

Figur 2.2 Tidligere Sammenhengende leveområder for villreinen i områdene rundt Dovrefjell og Rondane. Kilde: Villrein og Samfunn. NINA temahefte 27

Områdene Dovre og Rondane hvor man i dag har syv separerte delstammer er et godt eksempel på hvordan villreinens leveområde er blitt fragmentert. De syv delstammene⁶ man i dag har i

⁶ Snøhetta vestre og østre, Trollheimen (tamrein), Knutshø, Rondane nordre og søndre, Sølnkletten.

områdene rundt Dovre og Rondane er igjen fordelt på fem separate villreinområder (se figur 2.2) som tidligere har vært et sammenhengende leveområde for villrein. Hovedsakelig er det menneskelige inngrep som har ført til at villreinen nå er bundet til et svært redusert leveområde. Men det er ikke bare mennesket som skaper barrierene for villreinen, noen barrierer skapes av naturlige årsaker som heving av tregrensen, dette kalles økologisk fragmentering. Det blir påpekt fra noen hold at også mange av de økologiske barrierene kan være indirekte skapt av mennesker som et resultat av utslipp av klimagasser.

Uansett hvordan barrierene skapes er det svært bekymringsverdig fordi villreinen gjennom sin nomadiske livsstil er en av artene i Norge som er mest sårbar for fragmentering. Når man i tillegg opplever at den menneskelige bruken av disse områdene øker kan dette få alvorlige konsekvenser for de framtidige villreinbestandene i områdene rundt Dovre og Rondane. I de fleste tilfellene er det ikke inngrepene i seg selv som er det største problemet for villreinen, men den menneskelige aktiviteten som kommer med inngrepene (Andersen & Hustad, 2004; Punsvik & Jaren, 2006; Strand et al., 2013)

I tillegg til at viktige samfunnsmessige utbygginger legger press på villreinens leveområde har man også siden 1970-tallet opplevd en fordobling av antall fritidsboliger i kommuner med villrein. Mange av disse fritidsboligene er lokalisert i randsonen til villreinens leveområde. Samtidig som antallet fritidsboliger øker kraftig blir de også mer tilgjengelige gjennom vinterbrøytede veier og ved at standarden og størrelsen på fritidsboligen øker. Dette har mye å si for hvor mye fritidsboligene blir brukt og dermed hvor mye ferdsel det er i området. Det er områdene i nærheten av hyttene som blir mest brukt samt oppmerka/oppkjørte stier og løyper (Andersen & Hustad, 2004).

Tradisjonelle friluftslivsaktiviteter som fot- og skiturer har som regel vært begrenset til merkede løyper og stier, de har også en begrenset aksjonsradius. Men i de siste tiårene har man sett at det har kommet en rekke aktiviteter som ligger i grenselandet mellom friluftsliv, turisme, reiseliv, idrett og motorisert ferdsel. Mange av disse aktivitetene skjer utenfor merkede løyper og er mer arealkrevende enn de tradisjonelle friluftslivs aktivitetene. Dette fører til at områder som tidligere har vært utenfor rekkevidde og dermed forholdsvis uforstyrret nå er tilgjengelig for ulike aktiviteter. Dette kan være områder som villreinen benytter seg av og slik kan ulike aktiviteter bidra til å marginalisere villreinens leveområde ytterligere (Ibid).

En del av disse nye aktivitetene er også forenlig med den såkalte «Fjellteksten» fra 2003 hvor Regjeringen ønsket å legge til rette for verdiskapning og næringsutvikling i og rundt

verneområdene i norske fjell. Her snakkes det om miljøbasert og miljøtilpasset reiseliv hvor man skal legge til rette for turisme som fokuserer på det naturlige, sosiale, økonomiske og kulturelle i norske fjellregioner. Samtidig som man ønsker en utvikling av turistmessig bruk av verneområdene er det viktig at det ikke skal skje på bekostning av natur- og kulturhistoriske verdier (Finansdepartementet, 2003). I 2013 var det ti år siden «Fjellteksten» ble lagt fram i statsbudsjettet for 2003. Siden den gang har det ikke skjedd noen avgjørende endringer i rammebetingelsene for hva som kan tillates i et verneområde og det er fortsatt uklarheter i Naturmangfoldloven angående bruk og vern av verneområder påpeker Skjeggdal et.al (2013). Selv om det er uklarheter i forhold til lovverket er det primært en restriktiv holdning ovenfor nye tiltak innenfor verneområder. Dette kan derimot ikke alltid sies å være tilfellet i randsonen til et verneområde hvor hoveddelen av konflikter angående arealbruk i tilknytning til nasjonalparker skjer. Hovedsakelig er det Plan og bygningsloven som gjelder i randsonen til et verneområde, men Naturmangfoldloven må også her bli tatt med i betraktning. Paragraf §49 «utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde» i Naturmangfoldloven er ikke klart nok definert og skaper dermed usikkerhet (Klima og miljødepartementet, 2013). For hva menes med «medføre skade» og hvor langt ut fra et verneområde må man før virksomhet ikke blir beregnet som «utenforliggende virksomhet»? Her må det en skje en klargjøring rundt bestemmelsene i Naturmangfoldloven slik at man får satt rammevilkårene for bruk, tilrettelegging og forvaltning i randsonene til verneområdene mener Skjeggdal et.al (2013).

2.2.2 Snøheim og Stroplesjødalen

En av virksomhetene som har vært mest omdiskutert de seneste årene er Den Norske Turistforenings (DNT) gjenåpning og utvidelse av turisthytten Snøheim (se figur 5.4) som ligger ved foten av Snøhetta i randsonen til Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og innenfor Snøhetta villreinområde. Snøheim ble gjenåpnet 14. juli 2012 etter å ha vært stengt i 50 år grunnet Forsvarets skytefeltet på Hjerkin. Reinheim som hytten opprinnelig het når den ble åpnet i 1952 var kun i drift fram til 1958 før Stortinget ga Forsvaret tillatelse til å utvide det eksisterende skytefeltet i området, av den grunn overtok Forsvaret hytten. Som kompensasjon for dette fikk DNT bygge en ny hytte i Stroplesjødalen som tok navnet Reinheim. I 1999 besluttet Stortinget at skytefeltet på Hjerkin skulle legges ned og i 2005 overtok DNT Oslo og omegn hytten (Hella, 2012). Med dette startet en prosess med å få gjenåpnet hytten som endte når Miljøverndepartementet (Klima og miljødepartementet fra 1.januar 2014) i 2010 avviste

interesseorganisasjonen Bevar Dovrefjell mellom istidene⁷ (BDMI) klage på vedtaket om å tillate en gjenåpning av Snøheim. Bakgrunnen for klagen var at BDMI mente en gjenåpning vil være skadelig for villreinbestanden i området. Det var egentlig Direktoratet for naturforvaltning (Miljødirektoratet fra 1.juli 2013) som var klageinstans, men videresende saken til Miljøverndepartementet. Daværende direktør for Direktoratet for naturforvaltning Janne Sollie kom med følgende uttalelse til NTB om hvorfor saken var overlatt til Miljøverndepartementet «*dette har så mye med politikk å gjøre, og ikke så mye med fag*» (Tidens krav, 2009).

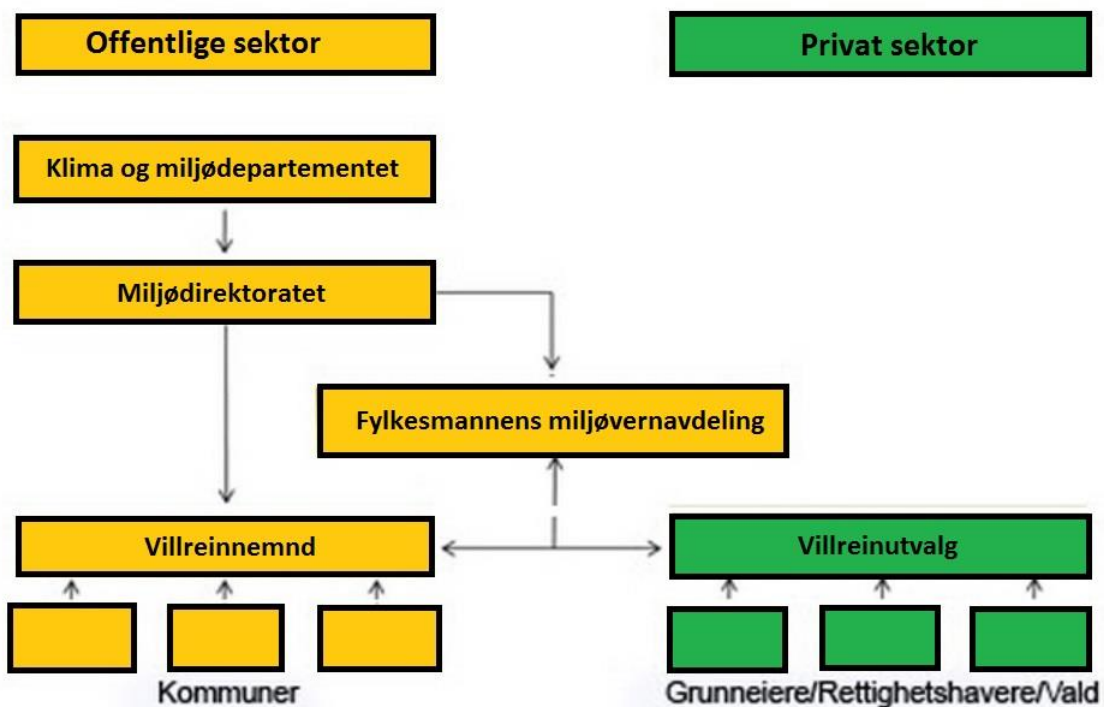
Gjenåpningen av Snøheim har skapt sterke reaksjoner hvor en rekke personer og organisasjoner har uttalt seg kritisk til åpning av en turisthytte i villreinens leveområde og i randsonen til en nasjonalpark. Mange frykter at økt turisme i dette området vil påvirke villreinens bruk av viktige beiteområder i perioden fra august til og med mars. Hovedproblemet er ikke selve Snøheim siden platået rundt Snøhetta er av mindre viktighet for villreinen, men det mange er bekymret for er at Snøheim skal skape større ferdsel ut i mer sårbare områder. Spesielt kritisk er det i Stroplesjødalen som villreinen må passere gjennom for å komme til beiteområdene øst og sørøst i området. I følge sluttrapporten til Horisont Snøhetta⁸ ser man at den menneskelige ferdselen i Stroplesjødalen som følger sti-nettet i 2012 påvirket krysningsfrekvensen til villreinen, men at denne ferdselen mesteparten av tiden ikke var stor nok til å skape en fullstendig barriere. Samtidig kommer det klart frem at en framtidig økning i menneskelig trafikk her kan være svært skadelig for villreinens trekkmuligheter gjennom dette området (Strand et al., 2013).

2.3 Forvaltningen

Dagens villrein forvaltning blir hovedsakelig delt i to deler, hvor den delen går ut på å forvalte villreinbestanden og den andre villreinens leveområder. I denne delen skal jeg ta for meg de offentlige og private aktørene som bidrar i forvaltningen av villreinen og dens leveområder utenfor de kategoriserte verneområdene på Dovrefjell. Det blir også en gjennomgang av ulike lovverk som er relevant i forhold til villreinforvaltningen.

⁷ Bevar Dovrefjell mellom istidene er en interesseorganisasjon som ble stiftet 1. mars 2008. Organisasjonen har hovedfokus på villreins vilkår, fjelløkosystemer og «bevaring av det urørte» (Bevar Dovrefjell, 2013)

⁸ Horisont Snøhetta er sluttrapporten til et tverrfaglig forskningsprosjekt som over en 4 års periode har studert villrein, ferdsel og samfunnsforhold i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og tilknyttete villreinområder (Strand et al., 2013).

Figur 2.3: Aktørene som bidrar i villreinformvaltningen. Orginalkilde: Punsvik og Jaren, 2006. (Som følge av at noen aktørene har skiftet navn har forfatteren gjort redigeringer i figuren)

2.3.1 Offentlige og private forvaltningsaktører

Villreinformvaltningen i Norge er i dag svært omfattende og foregår på flere ulike politiske nivåer. **Klima og miljødepartementet**(KLD) er som øverste politiske organ ansvarlig for å påse at beslutninger som fattes i Stortinget og Regjeringen følges opp. KLD er videre ansvarlig for å utarbeide årlige budsjetter som setter rammen for villreinformvaltningen. **Miljødirektoratet** er det øverste faglige villreinorganet og har ansvaret for å utarbeide forskrifter, tildeling av ressurser til villreinområdet, kartlegging av kunnskapsbehov og finansiering av forskning og overvåkning for å nevne noen av Miljødirektoratet sine arbeidsoppgaver. I tillegg til dette er også Miljødirektoratet klageinstans for vedtak som fattes av de statlige villreinnemdene. Fylkesmannen miljøvernnavdeling skal gjennom blant annet bruk av innsigelse i plansaker påse at villreinenes interesser blir ivaretatt. **Fylkesmannen** er også ansvarlig for villreinnemdenes økonomi og regnskap, samt at fylkesmannen skal gi råd og veiledning til villreinnemdene og villreinnutvalgene. Hver villreinnemnd har oppnevnt en hovedansvarlig fylkesmann (Punsvik & Jaren, 2006).

Den daglige forvaltningen av villreinområdene skjer i samarbeid mellom offentlige og private aktører. Hovedansvaret for den daglige driften har **villreinutvalget** som er satt sammen av rettighetshavere og lokale utvalg eller rettighetslag. Disse utvalgene eller grunneierlagene er som regel kommunevise. Et villreinområde kan ha flere hundre grunneiere som har jaktrett innenfor sin områder. I noen villreinområder har man gjennom tid opparbeidet seg en tradisjon for at grunneierne tar ansvar i forhold til villreinforvaltningen, mens i andre villreinområder har grunneierne først i nyere tid tatt del i villreinforvaltningen. Som følge av dette er det forskjell på hvor mye rettighetshaverne har påtatt seg. Men et premiss for at grunneierne skal kunne ta del i villreinforvaltningen på en aktiv måte er et innbyrdes forpliktende samarbeid i villreinutvalg. Som en del av samarbeidet underlegger rettighetshaverne seg at flertallet kan gjøre bindende vedtak for området(Ibid).

Hovedoppgavene til villreinutvalget kan ifølge Punsvik og Jaren (2006) deles inn i følgende hovedbolker:

- Organisere rettighetshaverne og jaktutøvelsen.
- Bestandsforvaltning; som omfatter gjennomføringen av tellinger og registreringer, utarbeiding av mål for bestandsutviklingen, en plan for å oppnå målsettingene og forslag til årlige fellingskvoter.
- Fungere som kontaktorgan mellom rettighetshavere og myndighetene.
- Arbeide med forvaltning og bevaring av villreinens leveområder.

Villreinnemda er en offentlig nemd hvor medlemmene og varamedlemmene er oppnevnt av Miljødirektoratet på forslag fra kommunene som er berørt av et villreinområde. Kommunene skal foreslå en mannlig og kvinnelig representant innenfor hver enkel nemds virkeområde. Ansvar til villreinnemda er gitt i Miljødirektoratets forskrifter og nemda ligger underlagt Miljødirektoratets instruksjonsmyndighet. Oppgaven til villreinnemda er blant annet godkjenning av vald, tellende areal, bestandsplaner og fastsetting av årlige fellingskvoter for villreinen. I 2008 ble det som til da hadde vært tjuetre villreinnemder slått sammen til ni regionale nemder hvor brorparten har ansvaret for flere villreinområder (Andersen & Hustad, 2004).

Når det kommer til arealforvaltningen så skal denne skje etter forskriftene i Plan- og bygningsloven. Her er det **kommunen** som har hovedansvaret gjennom kommuneplanens arealdel, som er juridisk bindende. Her er det viktig at villreininteressene får tilstrekkelig oppmerksomhet og av denne grunn burde det være dialog mellom kommunen og

villreininteressene på et tidlig punkt i planprosessen. Begge parter burde være pådrivere for at et slikt samarbeid skal oppstå. **Fylkeskommunen** er det regionale politiske apparat som utarbeider fylkesplaner og fylkesdelplaner for å samordne regionale interesser. Etter Plan- og bygningsloven kan Miljødirektoratet gi bestemmelser slik at to eller flere fylkeskommuner kan samarbeide om fylkesplanlegging. På denne måten kan man sikre lik forvaltning og vern over et større areal. Etter 1990 har det blitt utarbeidet og godkjent flere fylkesplaner som har vært et samarbeid mellom flere fylkeskommuner og der hensikten har vært å bidra til sikring av villreinsens leveområder (Punsvik & Jaren, 2006)

2.3.2 Lover

Det er i dag flere lover som har stor betydning innenfor villreinforvaltningen med Viltloven (hjorteviltforskriften), Plan- og bygningsloven og Naturmangfoldloven som de mest sentrale. Andre lover som berører villreinforvaltningen er Lov om friluftsliv, Fjelloven, vassdragsreguleringsloven, Lov om statlig naturoppsyn, Lov om motorferdsel i utmark og Offentlighetsloven. I tillegg til nasjonale lover og planverk har Norge undertegnet blant annet «Konvensjonen om vern av ville europeiske planter og dyr og deres naturlige leveområder» (Bernkonvensjonen) og «Konvensjonen om biologisk mangfold» (CBD). Gjennom disse konvensjonene har Norge påtatt seg et ansvar for å forvalte sårbare arter og habitater, samt å forhindre at nye arter blir truet og sikre biologisk mangfold. I den forbindelse har miljømyndighetene vektlagt villreinen og dens leveområder som særlig hensynskrevende og innarbeidet bevaringstiltak i lov- og planverk (Strand et al., 2013).

2.3.3 Arealforvaltning

Gjennom sitt nomadiske levesett er villreinen en arealkrevende art som har behov for store sammenhengende leveområder hvor det er behov for en helhetlig arealforvaltning. Den største utfordringen i dagens villreinforvaltning er å sikre store og funksjonelle leveområder som villreinen kan leve i (Miljøverndepartementet, 2005a). Til tross for at store deler av dagens villreinområder ligger innenfor nasjonalparker eller andre typer verneområder hvor Naturmangfoldloven skal sikre at områdene er forholdsvis uberørte, ser man stadig at villreininteressene må vike for menneskelige inngrep. Dette gjør at mange av villreinområdene blir for marginale til at villreinen skal kunne benytte seg av sesongbeitene og andre funksjonsområder.

For å kunne ivareta villreinen leveområder er det nødvendig med kunnskap om villreins arealbehov og en god planprosess hvor villreinnemden og –utvalg kan komme med innspill tidlig i prosessen. Dette krever at det er tett dialog med aktuelle kommunen og fylkeskommunen (Norsk villreinsenter, 2013). Allerede i Villrein og samfunn-rapporten⁹ fra 2004 kom det en helt klar anbefaling om en mer helhetlig arealforvaltning hvor man bruker kommunale eller regionale planer som verktøy for å sikre villreinens leveområder. (Andersen & Hustad, 2004).

2.3.4 Bestandsforvaltning

I dag ser man at både naturlige og menneskelige faktorer påvirker villreinbestanden og med de begrensningene i arealene villreinen disponerer i dag er det helt nødvendig at villreinbestanden blir tilpasset næringsgrunnlag et slik at man når de ønskelige målene med bestandens sammensetning og vekst. En viktig del av denne reguleringen skjer gjennom jakt, som det er mange steder i Norge er lange tradisjoner for. Villreinutvalget har ansvaret for den praktiske delen av bestandsforvaltningen gjennom telling og registrering, utarbeidelse av kvoteforslag, bestandsplaner og organisering av jaktutøvelsen (Punsvik & Jaren, 2006).

Villreinnemda skal legge til rette for at det blir utarbeidet bestandsplaner som blant annet skal inneholde målsetninger for bestandsstørrelse og utvikling, samt en årlig avskytningsplan. I følge Punsvik og Jaren (2006) burde også fylkesmannens involveres i dette arbeidet slik at en sikrer seg at planene stemmer overens med de nasjonale målsetningene. I 2005 kom Østlandsforskning med en rapport som konkluderte med at villreinnemdene langt på vei lyktes bedre i bestandsforvaltningen enn i arealforvaltningen. Dette blir sett på som kritisk siden de største utfordringene villreinforvaltningen står ovenfor er å bevare villreinens leveområder, altså arealforvaltningen og at bestandsforvaltningen hovedsakelig er villreinutvalgenes hovedoppgave (Bråtå, 2005).

⁹ Temaheftet Villrein og Samfunn – en veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villreinfjell er utarbeidet av en tverrfaglig rådgivningsgruppe som består av ulike aktører fra lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Temaheftet er en gjennomgang av kunnskapsgrunnlaget i 2004 og rådgivningsgruppen tilrådninger om hvilke grep som burde tas for å sikre en bærekraftig forvaltning av villreinfjellet (Andersen & Hustad, 2004).

3. Teoretiske perspektiver

Hvordan vi mennesker forvalter jordens naturressurser er helt avgjørende for våre liv både når det kommer til våre grunnleggende fysiske behov, men også med tanke på ikke-fysiske behov som trivsel og personlig utvikling m.m. Som følge av at vi også i framtiden kommer til å være avhengig av jordens naturressurser er det svært viktig at disse blir forvaltet på en bærekraftig måte. Den mest kjente definisjoner på bærekraftighet ble presentert av Brundtlandkommisjonen (1987) i «Vår felles framtid». Her konkluderte de med at naturressursene skal forvaltes på en slik måte at man møter dagens behov samtidig som man ikke ødelegger muligheten til framtidige generasjoner å møte deres behov. Til tross for dette kan det være vanskelig å vite om en forvaltningsmodell og måten denne blir utført på er bærekraftig i et lengre perspektiv (Saglie, 2006).

I dette kapitlet vil jeg presentere noen teoretiske perspektiver som er sentrale for å oppnå en god og langsiktig forvaltning og som kommer til å danne rammeverket for denne oppgavens tema og problemstillinger.

3.1 Governance

I siste del av 1900-tallet så man en endring fra et hierarkisk styringssett til et nettverksstyrt system ofte kalt «governance» hvor private markedsaktører i økende grad ble involvert i prosesser som tidligere ble sett på som det offentliges oppgaver (Kjær, 2004). I denne nye styringsprosessen har ingen statlige eller private aktører kunnskapen, ressursene, metodene og autoriteten til å diktere og bestemme alene (Montin, 2000). Fokuset skal ligge på nettverksbygging, samhandling og gjensidig avhengighet mellom de ulike aktørene for å oppnå en felles målsetning (Rhodes, 1997).

Governance er ikke et begrep med en spesifikk mening, men bygger heller på nye og innovative teoretiske perspektiver som gir rom for skiftende styringsprosesser som blir drevet fram av økonomisk, teknologisk og sosial utvikling i samfunnet. Som følge av dette ser man at governance blir praktisert forskjellig fra land til land (Saglie, 2006). Som påstanden Rhodes (1996) kommer med i tittelen på sin artikkel «*The new governance: governing without government*» oppfordrer til en praktisering der hierarkier må erstattes av nettverksstyring og hvor den statlige involveringen skal være minimal. Kjær (2004:44) er en av dem som stiller seg kritisk til dette og hevder at «*Governing with more than government' would be more to the point!*» Her understrekes at hierarki og nettverksprosesser kan foregå side om side eller

overlappende. I forhold til norsk naturressursforvaltning ser man en klar tendens til den siste forståelsen av governance der private aktører har fått en mer sentral rolle og i noen tilfeller tatt over ansvaret fra offentlige aktører. Men i forhold til en del andre land har de offentlige aktørene i Norge en svært sentral funksjon (Saglie, 2006).

I følge Fimreite, Medalen og Aars (2005) har det alltid vært innslag av governance i norsk lokalpolitikk, men at det i den senere tid har blitt et mye større fokus på nettverk. Rhodes (1997) ser på governance som konkrete nettverksdannelser. Nettverksstyring blir definert som en situasjon hvor politikk utformes i samarbeid mellom offentlige og private aktører (Røiseland & Vabo, 2008). Denne nettverkstilnærmingen gir rom for desentraliserte beslutninger, og mindre institusjonell politisk makt og økonomisk makt gjennom å gi mer direkte makt til innbyggerne. Det viktigste verktøyet for å oppnå dette er å utvikle fri dialog mellom aktørene som vil gi økt lokal deltagelse og løsninger. Offentlige aktørers rolle i et slikt nettverk vil være å tilrettelegge for samarbeid og forhandlinger (Jensen, 2004).

Denne desentralisering påpeker at noen kan ha vært med å bidratt til en mer fragmentert forvaltning (Saglie, 2006). For det kan virke som den offentlige autoriteten svekkes gjennom å spres ut, men samtidig kan man se på dette som en strategi for å mobilisere til styrket autoritet gjennom en mer tilbaketrukket strategisk rolle (Aars, Fimreite, & Homme, 2006). For skiftet fra «government» til «governance er i all hovedsak at det offentlige tar en mindre rolle gjennom å bruke markeder og private aktører til å utføre det som tidligere har vært offentlige tjenester. Samtidig som det offentliges rolle blir mindre kan den fortsatt være svært viktig gjennom å sette rammevilkårene og koordinere samhandlingen mellom de ulike aktørene («meta-governance»). Denne utviklingen flytter fokuset fra selve institusjonene til forholdet mellom institusjonene og aktørene, og hvor resultatet av samhandling mellom institusjonene og aktørene blir til framtidige handlinger (Fimreite & Medalen, 2005).

Hvis man tar for seg governance innenfor et normativt perspektiv blir det stilt spørsmål hvordan man skal kunne oppnå «good governance». Her blir det påpekt at normer og verdier innenfor det offentlige apparatet er viktig. Videre må det være tillit mellom aktørene hvor de offentlige aktørene aksepterer og vedkjenner seg andre offentlige og private aktørers målsetninger og interesser. Alle aktørene må være innstilt på forhandle fram kompromisser framfor å oppnå maksimalt gjennomslag for sine interesser, og offentlige aktører må være fleksible når avgjørelser blir fattet (Singleton, 2000; Stoker, 1998).

Den normative framgangsmåten er blitt kritisert av flere grunner. Først er det de som mener at slike nye fora som avgjørelser blir tatt i er mindre gjennomsiktede og åpne enn hva tilfellet var med tradisjonelle offentlige myndighetsbaserte avgjørelsesprosesser. Gjennom de nettverkene som blir dannet vil noen aktører få fremtredende roller hvor de kan hindre andre aktører fra å delta. Videre er det ingen mekanismer som sikrer at avgjørelsesprosessen i governance forumene er demokratisk fundert (Saglie, 2006).

3.1.1 Partnerskap

I forbindelse med framveksten av governance ser man også at offentlige og private aktører i større grad enn tidligere samarbeider på tvers av styringsnivåer og sektorer. Det at aktører samordner sine ressurser for å oppnå tiltak som de har felles interesse av og som det ville vært vanskelig for hver enkelt av dem å realisere alene er ikke noe nytt fenomen, men har vært praktisert utallige ganger gjennom historien (Peters, 1998). Begrepet partnerskap brukes innenfor en rekke sammenhenger, men i forhold til denne oppgaven avgrenses partnerskap til å romme forhold hvor offentlige og private institusjoner medvirker i en felles prosess. Fokuset i moderne offentlige-private partnerskap er på koalisjonsbygging, som skal bidra til å løse kollektive problemer framfor å gi noen av aktørene som deltar muligheter til å påvirke hvordan godene skal fordeles alene (Stone, 1993). I følge Mörth og Sahlin Andersson (2006) er offentlig-private partnerskap på mange måter symbolet på en moderne styring.

Partnerskap kan organiseres på ulike måter for å tilpasse seg oppgavene aktørene skal håndtere. Siden partnerskap kan organiseres så forskjellig er det vanskelig å enes om en klar definisjon av begrepet. Til tross for dette kan man fastsette noen kjerneelementer som burde være tilstede for at partnerskap skal kunne styre og organisere problemløsningsprosesser. Peters (1998) har utover at det må være minimum to deltagere involvert, utformet fire trekk som burde være til stede i offentlig-private partnerskap:

(1) Alle deltagerne må til en viss grad ha myndighet til å ta forpliktete avgjørelser på vegne av andre. For en del av aktørene vil vilkårene for slike avgjørelser være satt på forhånd. F.eks. vil en representant fra en kommune være bundet av formelle vedtaksprosedyrer innad i kommunen, i så måte er det ikke representanten som har myndighet, men kommunen han representerer. I tillegg må kommunene ta hensyn til avgjørelser som er fattet på andre politiske nivåer. Partnerskap kan opprettes på alle politiske nivåer og på tvers av politiske nivåer. (2) Uansett mål for prosessen må det være en viss grad av institusjonalisering og varighet, noe som skiller

partnerskap fra mer spontane utvekslinger av informasjon og tjenester, men over tid kan slike forhold utvikle seg til å bli partnerskap. En av forutsetningene for et partnerskap er at aktørene fører en kontinuerlig diskusjon med hverandre for å komme fram til en felles forståelse av hva målsetningen for planleggingsprosessen skal være. Dette kan skje gjennom gjensidig tilpasning hvor aktørene søker etter å oppnå enighet eller endre de ytre rammevilkårene for prosessen. Hvis et partnerskap er blitt dannet med tanke på et spesifikt problem eller mål kan det oppløses så snart målet er oppnådd. (3) Det å delta i et partnerskap vil kreve noe av deltagerne utover verbale ytringer og vedtak. Alle aktørene må investere enten materielle eller immaterielle ressurser i partnerskapet, hvor mye hver aktør bidrar med vil variere. Dette gjøres bl.a. for å spre risikoen mellom aktørene om partnerskapet skulle mislykkes, både når det gjelder økonomiske, sosiale og politiske omkostninger. (4) Investeringene gjør også partnerskapet mer formelt og virker som en motivator for deltagerne til å definere forpliktelser, målsetninger og ansvarsforhold i partnerskapet. I offentlige samarbeidsorganer vil ofte disse aspektene langt på vei være satt på forhånd gjennom premissene for samarbeidet. I offentlige-private samarbeid er premissene ofte ikke like klart definert og derfor må man i større grad jobbe aktivt for å få rammene for samarbeidet satt.

En utfordring som kan oppstå innenfor et partnerskap er stivhengighet. Politikere eller andre beslutningstakere kan få det vanskelig med å avslå en løsning som følge av at det har blitt lagt ned betydelige ressurser og prestisje i å forhandle fram en løsning mellom deltakerne. Det kan også være vanskelig for offentlige myndigheter å endre planer når det på et senere tidspunkt i prosessen åpnes for innflytelse fra andre aktører. En annen mulig utfordring med partnerskap er at det kan føre til en fragmentering av strukturer og prosesser, dette kan igjen føre til en uklar framstilling av ansvarsforhold mellom aktørene, hvor den enkelte aktør er beskyttet av partnerskapet (Bovaird & Löffler, 2009).

3.2 Co-management

Villreinstammen som hører til Snøhetta villreinområde er det man kan kalle en «common pool resource». Det vil si et ressurssystem som enten er naturlig eller menneskeskapt og av en slik størrelse at det vil være økonomisk vanskelig å utestenge aktører som utnytter ressursene. Ressursene i et slikt område har to viktige likhetstrekk, hvor det første er at de er begrenset. Det vil si at hvis man forbruker mye av en ressurs vil den i starten bli mindre tilgjengelig og etter hvert vil man nå en grense hvor ressursens evne til å reprodusere seg kan bli varig svekket

(Ostrom, 1990). Den andre går på aktørene som bruker ressursystemet og vanskeligheten med å ekskludere aktører fra å benytte seg av de ulike ressursene innenfor systemet. Dette kan føre til at man kan få aktører som benytter seg av ressursene, men som ikke bidrar til å opprettholde dem. Individuell rasjonalitet kan føre til at aktørene ikke tenker langsiktig og bruker ressursen så mye som mulig for egen kortsiktig vinning. Dersom alle aktørene tenker slik vil man overutnytte ressursene. Dette vil si at alle aktørene i et lengre perspektiv har en felles interesse av å forvalte ressursene og for å oppnå dette må aktørene samarbeide. Men grunnet i at man kan ha flere ulike ressurser innenfor et system kan det være problematisk å få enighet blant aktørene om å enes om felles restriksjoner og delta i å forvalte ressursene (Saglie, 2006).

Ser man på villreinformvaltningen innenfor Snøhetta villreinområde skal forvaltningsaktørene ta hensyn til flere forskjellige temaer som arealforvaltning, jakt og stammens sammensetning. Dette gjør det enda mer utfordrende å få alle forvaltningsaktørene til å samarbeide mot felles målsetninger. I tillegg til dette kan brukergruppen til en ressurs være svært forskjellig sett fra et lokalt nivå til det globale nivå. I et slikt perspektiv kan det også være forskjellige perspektiver på hva som er god forvaltning. Ressursen utgjør kanskje deler av livsgrunlaget til en del lokale og regionale aktører som for eksempel grunneiere og reiselivsaktører. Dette gjør at de vil se den framtidige utviklingen til ressursen i forhold til egen fortjeneste, mens nasjonale og globale aktører som ikke har noen økonomiske interesser i ressursen kan hovedsakelig se den i forhold til rekreasjonsbruk eller kun i lys av dens egenverdi eller som noe som trenger internasjonalt vernestatus. Dette gjør at det kan oppstå uenigheter mellom interessegrupper om hvordan ressursene skal prioriteres i området (ibid).

Ser man på ressursen som noe man benytter seg av i forbindelse med rekreasjon snakker man mer om et fellesgode (public good). Et fellesgode er et gode som alle aktører innenfor en gruppe kan benytte selv om de ikke har bidratt til å skape godet, som for eksempel et uteområde til rekreasjonsbruk. Problemet er at dersom ingen aktører bidrar vil man ikke ha noe gode og benytte seg av. Av denne grunn er alle aktørene i et langsiktig perspektiv tjent med å samarbeide for å skape og opprettholde godet. Til tross for dette er det aktører som ikke har interesse av å bidra (Olson, 1971). En grunn til dette kan være at dersom gruppen av aktører er stor nok vil den enkelte aktørens bidrag ikke trenge å være stort for at man sammen skal greie å skape et offentlig gode. Siden den enkelte aktørs bidrag ikke er stort vil det heller ikke ha stor påvirkning på helheten om en aktør ikke bidrar. Felles for både common pool resource og fellesgoder er at det er vanskelig å skille ut aktører som potensielt drar fordeler av systemene. For å løse disse

problemene har man innenfor begge retningene et behov for kollektive handlinger (Saglie, 2006).

For at en slik kollektiv handling skal være suksessfull er det viktig at alle aktørene som bruker ressursen enes om noen grunnleggende regler. Videre er det en stor fordel dersom de involverte aktørene deler noen grunnleggende normer og verdier som gjør at de tar avgjørelser basert på andre faktorer enn kun hva som er økonomisk fordelaktig for den enkelte aktør (ibid). Hvordan man på best måte skal legge opp til kollektiv samhandling er noe som har vært bredt diskutert i akademiske miljøer. I følge Olson (1971) må det en form for regulerende virkemidler til for at aktører i en større gruppe skal ønske å bidra til kollektiv samhandling. Privatisering har også blitt nevnt som en mulighet for å få større forenlighet mellom personlig rasjonalitet og kollektiv rasjonalitet (Hardin, 1968).

I likhet med de fleste andre industriland forvaltes mange av naturressursene innenfor ulike politiske administrative områder i Norge. Dette kan føre til at man kan få en fragmentert forvaltning siden man ofte ser at ressursene strekker seg over flere administrative områder og berører mange aktører fra ulike politiske nivåer med ulike interesser, normer og vilje eller makt til å ta avgjørelser. Som en følge av dette kan det oppstå situasjoner hvor de ulike aktørene skyver fra seg ansvar og ikke bidrar til å løse utfordringer og problemer som oppstår underveis. Dette er et klassisk problem innen allmenn forvaltning, men er heldigvis noe man ser lite av i land med godt utviklede forvaltningsinstitusjoner. I stedet ser man at institusjonene som deltar er organisert på en slik måte at det geografiske området de har myndighet over ikke er tilstrekkelig i forhold til det geografiske området problemet berører. Eller at den ansvarlige institusjonen ikke har tilstrekkelige midler for å løse problemet grunnet i at midlene er fordelt til andre institusjoner og aktører. Snøhetta villreinområde er et slikt ressursområde som i alt berører deler av seks kommuner og tre fylker. Ovenfor store ressursområder må man utøve en helhetlig forvaltning for området på tvers av administrative grenser gjennom bedre koordinering og nettverksbygging eller så må det opprettes nye institusjoner som er bedre egnet for oppgaven (ibid).

I mange tilfeller ser man at kostnader med å koordinere de mange ulike aktørene og prosessene med å organisere samhandling mellom aktørene er så tids- og ressurskrevende at det skaper store problemer. Her snakker man om hele prosessen fra man lokaliserer problemene og aktørene lager grunnreglene for samarbeidet til at de nye praksisene eller handlingene skal implementeres i det daglige. Gjennom en rekke erfaringer gjort i ulike forvaltningssaker ser man at det er behov for oppfølging av aktørene for å forsikre seg om at de nye bestemmelsene

blir implementert i naturressursforvaltningen. Videre er det vanlig at det finnes flere strategier utarbeidet av forskjellige aktører innenfor et område. Disse strategiene tar gjerne utgangspunkt i forskjellige lovverk hvor målsettingene ikke er forenlige og hvor det er behov for en omfattende prosess for å samkjøre de ulike strategiene (ibid). I tillegg til dette blir det trukket fram at de ulike lovverkene som setter rammene for forvaltningen er fragmenterte og bidrar til at forvaltningen blir ukoordinert og kompleks og i mange tilfeller ikke får utrettet noe (Planlovutvalget, 2001, 2003).

Til tross for det kan være ressurskrevende å koordinere et stort antall aktører, er dette mest sannsynlig nødvendig som følge av at det ofte er mange ulike interesser knyttet opp mot de fleste offentlige planleggingssaker mener Innes og Booher (2010). Ofte har de ulike aktørene spesialisert seg inn mot en sektor gjennom å være bemannet av personer innenfor noen få spesialiserte fagfelt. Det er også historiske og pragmatiske grunner til at offentlige oppgaver er delt mellom ulike institusjoner (Saglie, 2006).

3.3 Brukerinteresser i verneområder

I tråd med et stadig mer sammensatt samfunn ser man også at verdiene knyttet opp mot verneområdene er i endring. Hvor det tidligere hovedsakelig kun var fokus på vern av naturparker og andre områder har man i den senere tid lagt opp til mer menneskelig aktivitet i disse områdene (Aasetre, 1999; Cooke & Kothari, 2001). I dag er det en rekke forskjellige aktører som ønsker å benytte seg av verneområdene til ulike formål. Grovt sett kan man dele de forskjellige interessene inn i to hovedkategorier. Den første er knyttet opp mot tradisjonelle bruksinteresser og ressursbruk som jordbruk, skogbruk, seterdrift, jakt og fiske. Bønder og grunneier er sentrale aktører innenfor denne interessegruppen. De lokale beboernes rekreasjonsbruk faller inn under denne kategorien. Den andre hovedkategorien er knyttet opp mot hovedsakelig turisme og økt kommersiell bruk av verneområdene og randsonen (Daugstad, Haukeland, & Vistad, 2012; Haukeland, 2011).

Grunnet i at de ulike interessegruppene ser forskjellige verdier tilknyttet områdene i og rundt nasjonalparkene kan man få uenigheter når det gjelder hva som blir betraktet som ønskelig og forsvarlig bruk av områdene (Haukeland, Daugstad, & Vistad, 2011). I forhold til Dovrefjell er det ikke vanskelig å skjønne at mange i lokalbefolkningen ønsker å verne om deres tradisjonelle jaktmarker fra tilreisende som kommer for å oppleve området. På den andre siden kan naturbasert turisme skape nye næringsmuligheter i mange fjellbygder som tidligere

hovedsakelig har basert seg på tradisjonelle primærnæringer som er i tilbakegang (Kaltenborn, Qvenild, & Nellemann, 2011). Som en følge av dette ser man at naturbasert turisme skaper vekts og blir stadig viktigere i mange fjellbygder. Men som en følge av at turisme blir en stadig viktigere næring i norske fjellbygder er det ikke usannsynlig at det i framtiden vil bli mer vanlig med store grupper utenlandske turister i norske nasjonalparker og andre verneområde. Dette kan føre til at forholdet mellom lokalbefolkningen som tidligere i stor grad har hatt disse områdene for seg selv og de tilreisende turistene bli anspent som følge av at lokalbefolkningen frykter for deres tradisjonelle bruk kan være truet. Av denne grunn vil det være viktig at utviklingen blir nøye administrert og forvaltet på en forsvarlig måte både med tanke på det verneområdene som turistene ønsker å oppleve og hvordan forholdet mellom turistene og beboerne i disse områdene utvikler seg (Wray, Espiner, & Perkins, 2010).

3.4 Planleggings teori

I følge Paul Davidoff og Thomas A. Reiner (1962) er planlegging definert som en prosess hvor man bestemmer en passende framtidig handling. Dette gjør man gjennom en rekke valg og verdivurderinger om hvilke målsetninger man ønsker å oppnå gjennom planleggingen. Planlegging blir utført med bakgrunn i en rekke ulike årsaker, der enten en årsak alene eller i kombinasjon med flere kan være med å utgjøre målet for planleggingen. Davidoff og Reiner (ibid) kategoriserer tre kategorier av målsettinger for planlegging. Den første omhandler effektivitet og rasjonelle handlinger hvor man ser et behov for å bevare ressursen og fordele dem på en effektiv måte. Ved hjelp av planlegging kan man redusere sløsing og utnytte ressursene i størst mulig grad. Som tidligere nevnt kan ulike interessegrupper ha forskjellige preferanser om hvordan en ressurs blir utnyttet best. Ifølge Davidoff og Reiner (ibid) er effektivitet målt i forhold til hensikten den tjener, og hvor effektiv utnyttelse av ressursene skjer gjennom å tilfredsstille de ulike individuelle aktørenes behov så lenge det er akseptert i samfunnet.

Den andre kategorien er markedshjelp eller utskifting av markedet. I et fullt konkurransedyktig marked som opererer optimalt vil det ha vært lite eller ingen behov for planlegging. I et slikt marked ville alle interessene vært representert og alle aktørene ville hatt like stor innflytelse over beslutningsprosessen. Selv om et slikt marked ikke finnes er det noen som mener at man kan nærme seg et slikt marked ved hjelp av planlegging. På den andre siden er det kritikere som avviser muligheten for at man kan nærme seg et mer konkurransedyktig marked. Disse mener

at dagens marked må skiftes ut med et nytt system for å fordele begrensede ressurser mellom de som har krav på dem (ibid).

Den tredje og siste kategorien er forandring eller utvidelse av valg. Ved knapphet må sosiale og individuelle valg handle om hvordan ressurser blir distribuert. I følge demokratiske prinsipper har ingen kunnskap eller evner nok til å gjøre valg for samfunnet eller et annet individ. Når man får flere valgmuligheter er det viktig at individet eller samfunnet som skal gjøre valget må være fullt ut informert om alle valgmulighetene og hvilken betydning hvert valg kan få. Dersom valgene ikke er begrunnet ut i fra kunnskap kan de ikke være rasjonell (ibid).

3.4.1 Rasjonell Planlegging

Som følge av et systematisk synspunkt ovenfor problemer, og stor kapasitet for metodiske avgrensninger og utdypninger, ble den rasjonelle planleggingsmodell en dominerende retning innenfor planleggingsteori på store deler av 1900-tallet. Men ifølge Hudson, Galloway og Kaufman (Hudson, Galloway, & Kaufman, 1979) var den virkelige styrken til den rasjonelle planleggingsmodellen dens enkelhet. Gjennom evnen til å fokusere på mål, virkemidler, avveininger og handlekraftighet mente mange rundt midten av 1900-tallet at den rasjonelle planleggingsmodellen stort sett bli brukt innenfor hvilket som helst planleggingssenario. Denne egenskapen var noe selv de mest kritiske røstene til rasjonell planlegging må forholde seg til, og gjorde at en rekke andre planleggingsteorier ble utviklet med utgangspunkt i tankene og ideene til den rasjonelle planleggingsmodell (Campbell & Fainstein, 2012; Hudson et al., 1979).

Rasjonell planlegging har fire hovedelementer: det første elementet består av å definere hvilke mål og kriterier man ønsker å oppnå gjennom planleggingen. Det andre er at man identifiserer alternative strategier, som skal lede fram til de satte målsetningene og kriteriene, før man tar et valg angående hvilken strategi man ønsker benytte for å oppnå de satte målene. Det tredje hovedelementet er å utforme en plan for å nå de framtidige målene. Element fire er gjennomføring av planen. Elementene trenger ikke bli gjennomført i denne rekkefølgen og hvert steg kan bli gjentatt flere ganger om nødvendig (Hudson et al., 1979). Innenfor alle disse elementene må det utøves vurderinger som kommer til å påvirke hvordan planleggingen blir utført (Davidoff & Reiner, 1962).

Den rasjonelle planleggingsmodell baserer seg hovedsakelig på bearbeidet kunnskap og forholder seg i liten grad til den personlige kunnskapen noe som har ført til at den er blitt

kritisert for å være lite demokratisk hvor befolkningen er lite involvert. Gjennom å benytte seg av bearbeidet kunnskap skal eksperter vurdere og evaluere ulike alternative på en objektiv måte før det fattes avgjørelser hvor en fastsetter framtidige mål som skal oppnås. Selv i møtet med komplekse utfordringer skal man holde seg til denne strukturerte og enkle tilnærmingen (Allmendinger, 2009). Dette har igjen ført til at den rasjonelle planleggingsmodellen er blitt kritisert og nye teorier er blitt utviklet som en reaksjon og kritikk av rasjonell planlegging (Hudson et al., 1979).

3.4.2 Inkrementell planleggings teori

Inkrementell planleggingsteori hører til denne gruppen, altså en retning som har kommet som en kritikk av rasjonell planlegging. I følge Lindblom (1959) er det umulig å rangere alle objekter, identifisere alle alternativer eller evaluere alle konsekvenser av en handling slik som man prøver å gjøre innenfor rasjonell planlegging. Dette gjelder spesielt dersom det er komplekse problemer som naturressursforvaltning innenfor et stort område med mange ulike interesser. Selv når problemene er begrensete og endimensjonale vil en ikke kunne ta høyde for alle mulige utfall. For det første vil det ikke rent praktisk la seg gjennomføre og samle all informasjon. For det andre vil det være så ressurskrevende i form av tid og penger at det ikke er gjennomførbart innenfor rammevilkårene de ulike planleggingsaktørene har (Lindblom, 1959).

I stedet foreslår Lindblom (ibid) at man heller skal benytte seg av en forenklet modell for planlegging hvor man begrenser antall verdier og hvor man i hovedsakelig fokuserer på noen strategier som man ser på som relevante, de fleste av disse vil være kjent fra tidligere prosesser. Disse vil bli vurdert opp mot hverandre, hvor det mest sannsynlige utfallet er at ingen av disse er helt sammenlignbare med de framtidige utfordringene. Som følge av dette vil man dele den framtidige prosessen inn i ulike deler og se om noen av de tidligere erfaringene kan bli benyttet i de ulike del-prosessene. De ulike sammensetningene av strategier vil føre til ulike målsetninger, derfor må det gjøres noen verdivalg om hva man ønsker å oppnå. For i motsetning til rasjonell planlegging er det forventet i inkrementell planlegging at man ikke oppnår målsetningen 100 prosent. Videre må denne prosessen gjentas kontinuerlig etter hvert som ambisjonene forandrer seg og målsetningene utvikles (Lindblom, 1959).

3.4.3 Kommunikativ og kollaborativ planlegging

Som følge av et stadig mer sammensatt og fragmentert samfunn med utallige forskjellige interesser blir det stadig vanskeligere å utforme gode planleggingsstrategier som ivaretar de ulike interessene på en god måte (Healey, 1997). Som en følge av disse utfordringene har man mot slutten av 1900-tallet sett et skifte fra den rasjonelle planleggingsmodellens fokus på overordnede målsetninger som ble basert på objektiv bearbeidet kunnskap, til en mer kommunikativ framgangsmåte hvor man gjennom kommunikasjon og kollaborativitet mellom aktørene ønsker å komme fram til løsninger (Innes, 1998).

For der det tradisjonelle byråkratiske hierarkiet består av rutiner og forskjellige institusjoner som har et begrenset ansvarsområde og er dårlig rustet for å håndtere de framtidige utfordringene samfunnet står ovenfor. Som følge av at Institusjonene har begrensede ansvarsområder er dårlig organisert for å håndtere store sammenhengende områder som en helhet, noe som gjør det umulig å forvalte større naturressurser systemer på en god måte. Selv når interessene til de forskjellige offentlige institusjonene er sammenfallende ser man at de ikke har god nok kommunikasjon seg imellom til å samarbeide effektivt. Innenfor et større område vil man bestandig finne en rekke forskjellige interesser, hvor man uten et vesentlig fokus på samarbeid ofte vil ende opp med vinnere og tapere og hvor en stor del av interessegruppene er misfornøyd med utfallet. Dette kan igjen føre til liten tillit til framtidig planlegging (Innes & Booher, 2010).

Som følge av at en stadig større andel av befolkningen tar utdanning stiger den generelle kunnskapen. Dette gjør at en stadig større del av befolkningen har en rimelig god politisk forståelse og engasjerer seg innenfor samfunnsutvikling. Som følge av dette opprettes det stadig nye interessegrupper som er godt organisert og har kunnskap om sitt område. Samtidig som det generelle kunnskapsgrunnlaget har steget er befolkningen i større grad begynt å stille spørsmål rundt ulike typer kunnskap. Dette gjør at vitenskapelig begrunnet kunnskap ikke lengre er like dominerende innenfor planleggingsprosesser som tidligere. De offentlige institusjonene som i stor grad har støttet seg til og legitimert sin styring gjennom formell kunnskap må finne nye måter å legitimere avgjørelsen på. Som følge av dette ser mange av de offentlige og private aktørene på kommunikasjon som et avgjørende verktøy for å legitimere planlegging (ibid).

Kollaborativ planlegging sikter mot en prosess hvor aktørene blir oppfordret til dialog, og slik ønsker man å skape samarbeid og konsensusbasert planlegging. Alle parter må innse at det ikke

finnes noen optimal løsning, men at man heller må finne en måte for aktørene å jobbe sammen på for å bedre situasjonen. For at dette skal skje er det viktig at hele spekteret av ulike interesser blir presentert, og aktører som tidligere ikke har deltatt i planleggingsprosessen blir inkludert (Healey, 1997). Ofte ser man at private aktører tar initiativet til å starte kollaborative prosesser uten offentlig innblanding. I starten kan prosessene ha et svært begrenset omfang og få involverte aktører. Målene for en slik samling er i første omgang ofte bare å samle de ulike aktørene for å opprette dialog og skape tillit uten noen videre forpliktelser. Kollaborative prosesser kan strekke seg over et langt tidsspenn hvor de gradvis utvikler seg fra en begrenset gruppe aktører til komplekse nettverk med et stort antall aktører (Booher & Innes, 2002). Gjennom å jobbe sammen i nettverk kan aktørene oppdage nye ideer og verdier som gjør at de finner alternative løsninger på utfordringene de står ovenfor, og at man utarbeider nye retningslinjer og framtidige målsetninger. For at dette skal kunne skje og at det samtidig skal være kollaborativt rasjonelt må alle aktørene være fullt ut informert og alle aktørene må ha fått sine synspunkter vurdert (Innes & Booher, 2010).

I store saker vil dette ikke være mulig å oppnå siden det vil være alt for mange aktører å ta hensyn til. I stedet må man konsentrere seg om at de fleste av interessene bli tatt hensyn til. På grunn av at det i mange saker er svært mange interesser som til dels ikke lar seg kombinere, vil man sannsynligvis ikke oppnå full konsensus i de fleste av sakene. Men så lenge alle mulige alternativer er utforsket uten å finne et utfall som alle kan enes om vil en prosess i utgangspunktet være kollaborativ rasjonell hvis et alternativ er støttet av flertallet, men vanlig praksis er å fastsette et minimums krav til flertall i starten av prosessen. Siden kollaborativ planlegging krever en del ressurser og er tidkrevende er det en del planleggingssaker den kollaborative metoden ikke egner seg for. Dette gjelder f. eks. i saker hvor man er avhengig av en rask prosess for å berge liv eller eiendom eller hvor man er forholdsvis sikker på hvordan forholdet er mellom årsak og virkning, og man er forholdsvis sikker på hvilken påvirkning de ulike avgjørelsene kommer til å ha (Innes & Booher, 2010). Den kollaborative planleggingsteorien har fått kritikk for å være for opptatt av prosessen og at en overser konteksten planleggingen skal skje i. Den kollaborative metoden får også kritikk for ikke å legge nok vekt på hvordan makt virker inn i planleggingsprosessen (Healey, 2003).

3.5 Makt

Flyvbjerg (1998) er klart inspirert av Foucault sin tilnærming til maktanalyse. I forhold til dette har Flyvbjerg (ibid) utformet ti påstander om makt og rasjonalitet i forhold til et prosjekt om å forbedre miljøet i sentrum av Aalborg. Jeg vil i denne delen ta for meg de påstandene jeg mener er relevant i forhold til villreinforvaltningen på Dovrefjell. Disse påstandene som ble utformet ut fra «Aalborg-prosjektet» kan ikke brukes som en generell teori, men de kan fungere som retningslinjer i andre situasjoner hvor man ser på forholdene mellom makt og rasjonalitet.

I følge Francis Bacon «er kunnskap makt» og dette utsagnet summerer opp en av de mest fundamentale tankene i opplysningstiden om at desto mer rasjonalitet, desto bedre. Dynamikken mellom makt og rasjonalitet gir grunnlag for å forstå hva politikk og planlegging handler om. Av denne grunn vil det være meningsløst for aktørene og operere med en oppfatning av rasjonalitet uten innslag av makt (Flyvbjerg, 1998).

Makt og kunnskap er nøkkelementer når det kommer til å forvalte naturressurser og de må bestandig sees i forhold til hverandre. Makt og rasjonalitet har et asymmetrisk forhold der makt har en tendens til å dominere rasjonaliteten. Ifølge Flyvbjerg (1998) er kunnskap makt, men kanskje enda viktigere så er makt kunnskap. Makt produserer kunnskap som underbygger maktens syn og ignorerer kunnskap som ikke stemmer overens med synet til makten. Maktens evne til å definere hva som er det virkelige gjennom rasjonalitet er maktens fremste utøvende virkemiddel. Innenfor naturressursforvaltning må rasjonalitet sees innenfor en kontekst, denne konteksten er i mange tilfeller makt. Makt infiltrerer rasjonalitet og for de ulike offentlige institusjonene å skulle operere med en rasjonalitet hvor makt er fraværende ville vært vanskelig (ibid).

Under en planprosess vil de respektive aktørene aktivt søke å komme til enighet for å unngå konfrontasjoner som kan skade utfallet av prosessen. Grunnet i dette ser man at stabile maktkonstellasjoner blir foretrukket, men hvis det oppstår åpne konfrontasjoner mellom aktører vil disse bli lagt ekstra godt merke til siden de er forekommer sjelden. Selv om aktørene aktivt forsøker å unngå konflikter er konfrontasjoner en del av maktens rasjonalitet. Under en konflikt vil aktørenes handlinger være styrt av hva som mest effektivt vinner konflikten, dette er som regel bruk av makt. Dette fører til at i en åpne konflikter vil man oppleve en skjev fordeling mellom makt og rasjonalitet, hvor rasjonalitet nesten utelukkende underkaster seg makt. Når en konflikt oppstår vil man hurtig søke etter enighet slik at man igjen kan gå over til et stabilt maktforhold mellom aktørene (ibid). Hillier (2002) argumenterer for at man ikke burde jobbe

hurtig for å få til enighet mellom aktørene fordi dette kan skjule maktrelasjoner. Hun mener at konfliktene som oppstår må diskuteres og avgjøres i formelle prosesser.

Som følge av at rasjonalitet blir underkastet makt i konfrontasjoner kan rasjonalitetens makt virke som et forholdsvis skjørt konsept. For at rasjonalitet skal ha størst mulig påvirkningskraft trenger man stabile ikke-konfronterende maktrelasjoner karakterisert av forhandlinger og aktører som ønsker konsensus. Hvis man ønsker at rasjonalitetens makt skal få økt innflytelse må dette sikres gjennom langsiktige strategier som begrenser muligheten for utøvelse av makt i sosiale og politiske anliggende. Maktrelasjoner endres konstant gjennom at nye blir produsert, samt at de eksisterende blir reproduert. Selv de mest stabile maktrelasjonene er ikke uforanderlige i forhold til form og innhold, og må vedlikeholdes regelmessig (Flyvbjerg, 1998).

Ser man på forholdet mellom offentlige og private aktører ser man at de private aktørene har større frihet til å benytte makt enn hva de offentlige aktørene har mulighet til innenfor et demokrati. Offentlige aktører opererer gjennom formelle prosesser basert på rasjonell argumentasjon innenfor et rammeverk av stabile maktrelasjoner. For at offentlige aktører skal bryte med dette må en motstridende aktør begå et lovbrudd. Dette gjør at forholdet mellom private aktørers makt og offentlige aktørers rasjonalitet blir skjevt og ulikhetene mellom rasjonalitet og makt kan bli sett på som en svakhet ved demokratiet når spesifikke planer skal diskuteres over et kort tidsrom. Denne svakheten kan ikke overkommes ved hjelp av makt som virkemiddel og det moderne demokratiets evne til å begrense bruken av makt kan bli sett på som en styrke. Det er viktig og ikke glemme at demokrati og rasjonalitet fortsatt hovedsakelig er kun ideer og tanker som det må jobbes kontinuerlig med å implementeres i samfunnet. For demokrati er fortsatt kun ett av elementene som utgjør regjeringmakten (ibid).

3.6 Kunnskap

I en planleggingssak vil en rekke aktører benytte seg av ulike strategier hvor kunnskap blir brukt forskjellig for å oppnå visse mål (Bråtå, 2001). Når man ser på hvordan kunnskap påvirker planlegging og forvaltningsprosesser kan det være et analytisk skille mellom det som Bråtå kaller personlig kunnskap og ulike former for bearbeidet kunnskap. Personlig kunnskap er overlevert gjennom tradisjoner og praksiser som den enkelte person har tilegnet seg. Et eksempel på personlig kunnskap er kunnskap som de lokale villreinforvalterne har tilegnet seg gjennom erfaringer fra bestandsforvaltningen og ved å ferdes i villreinens leveområde, denne typen kunnskap kan ikke vitenskapelig etterprøves. Som følge av forholdet eieren får til

kunnskapen kan det oppstå situasjoner hvor selv gjentatte argumentere mot denne kunnskapen ikke vil endre eierens oppfatning og hvor et angrep på kunnskapen tolkes kan her tolkes som et angrep på ens personlighet. Som følge av dette vil eieren motarbeide enhver kritikk av kunnskapen. I følge Friedmann (1973) er det to måter å misbruke personlig kunnskap på, hvor den første måten tolker personlig kunnskap som den eneste riktige kunnskapen. Den andre tolkningen går ut på å generalisere enkelthendelser gjennom å presentere kunnskapen gjennom et nett av myter som ikke har vitenskapelig validitet.

Bearbeidet kunnskap oppnås gjennom en systematisk innsamling og bearbeiding av data og tåler kritiske undersøkelser, og revideres som følge av nye observasjoner. Bearbeidet kunnskap kan deles inn i kontekstavhengig bearbeidet kunnskap og kontekstuavhengig bearbeidet kunnskap. Kontekstavhengig bearbeidet kunnskap er kunnskap som produseres i spesielle situasjoner og kan i forhold til villreinformvaltningen for eksempel være minimumstillinger eller kalvetellinger. Kontekstuavhengig bearbeidet kunnskap er kunnskap som ikke er innsamlet med tanke på en spesiell situasjon og er mer generell. Generelle teorier om villreins bestandsforvaltning og tilpasning til miljøer er eksempler på kontekstuavhengig bearbeidet kunnskap (Flyvbjerg, 1992; Friedmann, 1973).

Både personlig og bearbeidet kunnskap vil påvirke det enkeltes individs standpunkt gjennom tradisjoner og/eller følelser og tekniske-rasjonelle vurderinger. Dette vises blant annet gjennom at en som produserer kunnskap, f.eks. en forsker, vil bestandig være påvirket av sin personlige kunnskap (Bråtå, 2001; Kuhn, 1992). Det gjelder å finne en balansegang mellom de ulike typene kunnskap. For stor vektlegging av personlig kunnskap kan føre til at man låser forvaltningen i et tradisjonelt eller etablert mønster. For mye fokus på bearbeidet kunnskap kan også vise seg å være problematisk. Spesielt med tanke på villreinen som lever i forskjellige typer flokker gjennom livet, krysser grenser og migrerer mellom forskjellige beiteområder, det er derfor viktig at man har innslag av ulike typer kunnskap for å kunne praktisere en god villreinformvaltning. Men det å skulle blande kunnskapen er ikke uproblematisk og for å forstå begrensningene og mulighetene som ligger i felles praktisering av personlig og bearbeidet kunnskap må man være innforstått med at de reflekterer ulike typer rasjonalitet. Som følge av dette må bestands- og arealforvaltning skje i skjæringspunktet mellom kunnskapene (Bråtå, 2005).

4. Metode

I dette kapitlet skal jeg presentert metodene som er blitt benyttet ved innsamlingen av datamaterialet til denne oppgaven. Jeg vil ta for meg etiske problemstillinger man blir stilt ovenfor når man benytter seg av en kvalitativ forskningsmetode og reflektere over ting jeg kunne ha gjort annerledes.

4.1 Problemstilling

Når temaet for oppgaven er valgt er nest steg å begynne å utforme en problemstilling som presiserer og avgrenser hvilket fokus oppgaven skal ha. Utformingen av problemstillingen kan være krevende som følge av man her skal tydelig få fram hva som skal undersøkes (Thagaard, 2009). Samtidig må man i en kvalitativstudie være forberedt på at man kan være nødt til å justere problemstillingen i forhold til det innsamlede datamaterialet. Av denne grunn vil en problemstilling endres flere ganger i løpet av et prosjekt og før ofte ikke sin endelige form før datamaterialet er analysert (Clifford, French, & Valentine, 2010).

Når det gjelder mine to problemstillinger var hadde jeg en klar ide om hva de skulle inneholde tidlig i prosessen, men den endelige formuleringen ble ikke gjort før jeg hadde analysedelen klar.

4.2 Valg av metode

Før man starter på et forskningsprosjekt er det viktig å utarbeide et forskningsdesign, hvor utforming av forskningsspørsmål og valg av hvilken metode man skal benytte seg av for å samle inn data vil være sentralt. Jeg ønsker i min masteroppgave å utforske forholdet mellom de ulike offentlige aktørene innenfor villreinforvaltningen, samt se å på prosessen rundt utvidelsen av Snøheim og hvordan dette kan påvirke villreinen. Jeg har valgt en kvalitativ metodisk tilnærming i min studie. Kvalitative metoder kjennetegnes av et fleksibelt forskningsopplegg, hvor en i praksis går imellom ulike studier i forskningsprosessen og forskeren jobber med flere deler på samme tid. På denne måten vil ulike delene eller studiene av et forskningsopplegg som utformingen av forskningsspørsmål, analyse og tolkning utvikle seg gjensidig avhengig av hverandre gjennom forskningsprosessen (Thagaard, 2009).

Den fremste styrken til kvalitativ forskning er dens evne til å studere hvordan fenomener er sammensatt. Et kvantitativ forskningsopplegg vil kunne finne sammenheng mellom ulike

variabler, men vil ikke kunne gi noe utfyllende svar på hva som ligger bak de ulike variablene (Silverman, 2006). Dette er noe et kvalitativ forskningsopplegg kan belyse og er derfor bedre egnet til å ta opp spørsmål som f. eks omhandler sosiale forhold eller problemer. Slike temaer kan ofte være av en sensitiv karakter som gjør at tillit mellom informant og forsker er viktig. Ved å skape et tillitsforhold vil man også muligens få tilgang til data som ellers ville ha vært utilgjengelig gjennom at informanten åpner seg mer opp (Thagaard, 2009). Det at forskeren og informanten skaper et personlig forhold basert på tillit gjør at forskeren i et kvalitativt forskningsopplegg må være oppmerksom på hvordan dette forholdet kan påvirke dataene som blir samlet inn. Videre er det viktig for forskeren å reflektere over sin egen rolle som forsker og eventuelle maktrelasjoner mellom forsker og informant. Andre faktorer som alder, nasjonalitet og kjønn kan også spille en rolle i forhold til hvilken informasjon informanten er villig til å dele med forskeren (Crang & Cook, 2007). Med tanke på meg selv var det flere faktorer jeg måtte ta stilling til. Brorparten av informantene jeg intervjuet var i fra Dovre eller de nærliggende kommunene. Jeg kommer utenfra og er ikke kjent med området fra før. I tillegg var jeg merkbart mye yngre enn de fleste av informantene mine, noe som også kan påvirke forholdet mellom forsker og informant. Faktorer som dette påvirke forholdet mellom meg som forsker og informanten og hvordan vi posisjonerte oss i forhold til hverandre og kan legge begrensninger på hvor mye informasjon informantene er villige til å gi (ibid). Som følge av dette var jeg svært bevisst på hvordan jeg opptre i møte med informantene. I følge Moser (2008) vil måten man opptrer rundt andre ha stor påvirkning på hvordan informasjon det er mulig å innhente fra informanten. Måten jeg som forsker oppfatter personligheten til informanten på vil også påvirke hvordan informasjon jeg greier å innhente.

I mine intervjuer var de fleste av informantene til en viss grad vant til slike situasjoner gjennom vervet eller stillingen de besatt. Dette gjorde også at jeg i min rolle som forsker ikke hadde noen begrensende effekt på informantene. Om noe vil jeg heller si at jeg av ulike årsaker var mer preget av de jeg intervjuet enn de var av meg. Flere av personen jeg intervjuet hadde forfattet eller vært medforfattere til artikler eller rapporter jeg hadde lest før jeg startet intervjuprosessen, noe som nok preget hvordan jeg forholdet meg til dem. Under de første intervjuene var jeg ikke helt fortrolig med min rolle som intervjuer til tross for at jeg hadde gjennomført flere intervjuer ved tidligere anledninger. I disse tilfellen kan man si at det var et asymmetrisk forhold mellom meg som forsker og informanten, hvor informanten er på et høyere maktnivå og kan påvirke forskeren (Dowling, 2000).

Ingen av spørsmålene min var av noen særlig personlig eller sensitiv karakter, men omhandlet temaer de stod ovenfor i forbindelse med deres verv eller stilling innenfor villreinforvaltningen. Til tross for dette var noen av spørsmålene kritiske med tanke på hvilken påvirkning ulike handlinger kunne ha på villreinen. I ettertid ser jeg at jeg med fordel kunne ha bedt en del av informantene utdype svarene deres, men samtidig var det viktig at jeg ikke skulle støte noen av informantene med tanke på at jeg representerte NTNU.

Med bakgrunn i dette må jeg vurdere hvordan jeg kan vært med på å skape datamaterialet jeg har samlet inn. Hvordan jeg som forsker forstår og behandler datamaterialet jeg har samlet inn vil påvirke resultatet av forskningsarbeidet. Data er ikke noe som er ferdig klar til innsamling, men noe som forskeren påvirker i det vi innsamler den. Det at forskeren påvirker datamaterialet gjelder både for kvantitative og kvalitativ forskning (Thagaard, 2009).

4.3 Intervju

Forskningsintervjuet er en profesjonell samtale mellom informanten og intervjueren hvor kunnskap basert på informantens erfaringer og opplevelser konstrueres. Det er ikke en likeverdig samtale da forskeren/intervjueren dikterer temaet i samtalen. Forskeren stiller spørsmålene hvor informantene svarer og forskeren igjen kritisk følger opp svarene til informanten. Hvordan intervjuet forgår varierer ut i fra hvilken struktur forskeren har valgt på forhånd (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2009). Primært kategoriserer man forskningsintervjuer i tre kategorier: strukturerte, delvis strukturerte og ustrukturerte (Valentine, 2005).

I et strukturert intervju følger man en intervjuguide med spørsmål man har utarbeidet på forhånd. Spørsmålene blir stilt på en spesifikk måte og i samme rekkefølge. Dette gjør at man vil få en forholdsvis lik struktur på intervjuene og at man forsikrer seg om at de ulike informantene svarer på de samme spørsmålene. Fordelen med strukturert intervju er at svarene er sammenlignbare. Til tross for en streng struktur fra forskeren side står fortsatt informanten fritt til å gi uttrykk for sine opplevelser og meninger innenfor det gitte temaet (Thagaard, 2009).

Under et delvis strukturert intervju vil man også ha en intervjuguide med spørsmål utarbeidet på forhånd. Men i motsetning til et strukturert intervju ønsker man nødvendigvis ikke å følge oppsettet fullt ut, men heller gi informanten større frihet i å utforme svarene sine og følge de temaene som informanten synes er viktig (Longhurst, 2010). På denne måten kan informanten komme med viktig informasjon som forskeren på forhånd ikke har vært klar over. Samtidig

som informanten får frihet til å reflektere må forskeren sørge for at alle temaene i intervjuguiden blir utforsket. Innenfor kvalitative intervjuer er det delvis strukturert intervjuer som er den mest brukte formen (Thagaard, 2009).

Den tredje framgangsmåten er ustrukturerte intervjuer. Her er noen hovedtemaer fastsatt på forhånd, men ingen intervjuguide. Slik får man en mer åpen samtale hvor informanten i stor grad kan utfolde seg friere og forskeren må tilpasse spørsmålene deretter. Slike intervjuer blir ofte brukt i forarbeidet til en større undersøkelse, siden informanten her står fritt til å ta opp temaer det kan være aktuelt å ta med i undersøkelsen. Av denne grunn møter også ustrukturerte intervjuer en del kritikk. Kritikerne vil hevde at ustrukturerte intervjuer vil gi et falsk bilde av objektivitet og at forskeren påvirke svarene til informanten (Kitchin & Tate, 2000).

Formålet med et intervju vil være å la informantene utdype hvordan personen oppfattet og reagerte på ulike prosesser som skjer i hverdagen. En slik tilnærming lar informanten beskrive og redegjøre for ulike handlinger ved hjelp av sine egne ord. Som følge av dette er intervju som metode godt egnet til å få en omfattende innsikt i personers erfaringer, tanker og følelser (Valentine, 2005).

4.3.1 Gjennomføring av Intervju

Alle intervjuene jeg har gjennomført har hatt en delvis strukturert tilnærming. I forkant av intervjuene laget jeg en intervjuguide med sentrale temaer i forhold til min problemstilling og spørsmål som jeg ønsket å stille informanten. Jeg gikk i gjennom intervjuguiden i spesifikt før hvert intervju med tanke på å gjøre visse endringer eller tilpasninger med bakgrunn i hvilken rolle informanten hadde. Til tross for dette var strukturen i intervjuguiden lik under alle intervjuene og jeg stilte noen hovedspørsmål til alle informantene. Disse spørsmålene gikk blant annet på kjennskap til området rundt Snøhetta, forhold til villreinen, hvordan de så på DNT som aktør i dette området og noen spørsmål om villreinforvaltningen. Spørsmålene gjorde at jeg kunne danne meg et inntrykk av hvordan informantene forholdt seg til de ulike temaene jeg ønsket å utforske.

Selv om det i intervjuguiden var en struktur og rekkefølge er dette noe jeg ikke alltid har valgt å følge under selve intervjuet. Stort sett alle informantene jeg snakket med holdt seg rimelig innenfor de temaene jeg på forhånd hadde sett for meg i intervjuguiden, av denne grunn lot jeg så langt det var mulig informantene føre samtalen. Dette gjorde at informantene ofte svarte på

flere av de aktuelle spørsmålene innenfor et tema uten noen innvendinger fra meg. I noen tilfeller gikk også informantene selv over til et annet relevant tema, men i de fleste tilfellene snakket informantene seg ferdig med et tema før de ventet på at jeg skulle stille neste spørsmål innenfor samme tema eller gå videre til neste tema. Det forekom forholdsvis ofte at informanten i sitt tidligere svar hadde vært inne på noe som gjorde det naturlig for meg å ta opp et tema som ikke samsvarte med rekkefølgen i intervjuguiden. På denne måten ble det en god sammenheng mellom temaene og en større flyt i intervjuet.

Hoveddelen av intervjuene mine ble holdt i tidsrommet fra starten av oktober til starten av desember 2013. Av ulike grunner var det to intervju som ikke lot seg gjennomføre i dette tidsrommet og ble tatt i januar og februar 2014. Et intervju hadde varighet rundt en og en halv time, seks intervjuer varte cirka en time, mens et intervju varte i overkant av en halv time. Ideelt skal intervjuet gjennomføres på en nøytral rolig lokalitet (Longhurst, 2010). Dette er ikke alltid praktisk mulig å gjennomføre, noe som viste seg å stemme svært godt med de erfaringene jeg sitter igjen med. Kun ett av mine intervjuer ble gjort på en lokalitet som kan kategorisere som nøytral. Dette var i resepsjonen til P-hotels Brattøra som ble valgt grunnet sin nærhet til sentralbanestasjonen i Trondheim og begrenset tid. Jeg hadde også et annet intervju i en resepsjon, men grunnet informantens tilknytning til stedet vil jeg ikke vurdere det som en nøytral lokalitet. Det var forholdsvis lite aktivitet og trafikk gjennom resepsjonen under begge intervjuene, men den trafikken som var virket i ulik grad forstyrrende på intervjuet.

Siden jeg oppsøkte informantene og ikke hadde noen egnet lokalitet ble det naturlig at hoveddelen av intervjuene ble gjennomført enten på kontoret til informanten eller i et møterom som informanten disponerte. Dette kan ha potensielle fordeler og ulemper. Generelt sett burde man ikke gjennomføre intervjuer i omgivelser som forskeren ikke er komfortabel i (Valentine, 2005). Jeg vil vel ikke gå så langt å si at jeg var ukomfortabel under noen av intervjuene, men til tross for at jeg tidligere har erfaring med å intervju informanter i deres hjemlige omgivelser var jeg spent i forkant av intervjuene. Dette gjelder spesielt de første intervjuene som ble gjennomført, men etter hvert som jeg gjennomførte intervjuene ble dette uproblematisk for meg. Av potensielle positive effekter med å intervju informanter i omgivelser de føler seg komfortable og trygge i er at man kan få en mer avslappet intervjusituasjon. I tillegg kan man som forsker observere informantene i deres hjemlige omgivelser og på denne måten også lære mer om den aktuelle personen (ibid). I mitt tilfelle virket det som de fleste av informantene var så vant med slike situasjoner at det ikke hadde noen spesiell effekt. I forhold til noen

informanter tror jeg det ikke ville vært mulig å gjennomføre intervjuet andre steder enn på deres respektive kontor grunnet en travel timeplan.

Informantene jeg intervjuet er i sitt daglig virke sprett utover fire fylker og seks kommuner. I tillegg til at informantene var spred over et stort område hadde informantene travle dager som gjorde at det krevdes en del logistikk for å kunne gjennomføre alle intervjuene uten for høye kostnader i forbindelse mer reising og losji. Forsinkelser i kollektivtrafikken og at været i området hvor jeg skulle ferdes ikke alltid spiller på lag i tidsrommet fra slutten av september til slutten av november viste seg å bli en utfordring. Selv etter fire turer med tog og fire dager med leiebil var det fortsatt to planlagte intervjuer jeg ikke hadde fått gjennomført. Dette gjorde at jeg vurderte alternative måter jeg kunne gjennomføre intervjuene på. Valget falt på telefonintervju. Et telefonintervju gir i utgangspunktet mange av de samme fordelene som ved et vanlig intervju, kommunikasjonen skjer i samtid med den samme samtalebaserte formen hvor deler av den personlige kontakten mellom forsker og informant blir i varetatt. Den største forskjellen mellom et vanlig ansikt til ansikt intervju og et telefonintervju er at forsker og informant ikke ser hverandre. I noen tilfeller kan dette føre til at informanten åpner seg opp fordi personen føler seg tryggere grunnet at forsker ikke kan se informanten og at forsker og informant ikke oppholder seg i samme rom. Samtidig er det viktig å påpeke at selv om det ikke er fysisk nærhet mellom forsker og informant kan fortsatt ulike maktrelasjoner gjøre seg gjeldene under telefonintervju. Så i de fleste tilfeller vil man hovedsakelig se på det som negativt å miste en del av interaksjonsevnen med at man ikke har muligheten til å se ansiktsuttrykket og holdningen til personen man kommuniserer med. Noe som kan hjelpe på dette er å benytte seg av videosamtaler for å gjennomføre intervjuet, da vil man i enda større grad komme nærmere et vanlig intervju (McLafferty, 2010).

Jeg benyttet meg ikke av videosamtaler av flere grunner. Den første grunnen var at telefonintervjuet ble avtalt under noe press som følge av at jeg mistet den opprinnelige avtalen grunnet forsinkelser i kollektivtransporten og jeg tenkte rett og slett ikke over muligheten for å ha en videosamtale. Til det andre telefonintervjuet som ble avtalt vurderte jeg muligheten for å gjennomføre en videosamtale, men informanten virket å være svært opptatt vurderte jeg det best å foreslå et telefonintervju som krever mindre utstyr og vil være lettere å gjennomføre. Jeg hadde også forholdsvis gode erfaringer fra det første telefonintervjuet.

4.3.2 Bruk av diktafon

Ved bruk av diktafon under intervjuet kan den som intervjuer i større grad konsentrere seg om informanten enn hva tilfellet er kun med notater. Det at intervjueren retter fokuset mot informanten gjør at kontakten mellom dem blir bedre og det blir bedre flyt i intervjuet. Når man tar opp et intervju vil det være mindre behov for at informanten trenger å stoppe opp eller gjenta seg selv slik at intervjueren får skrevet ned det som sies (Valentine, 2005). I tilfeller hvor man ønsker å bruke direkte sitater er også det en stor fordel å ha intervjuet i opptak slik at man kan forsikre seg om at sitatet blir korrekt gjengitt (Thagaard, 2009). Ved å ha muligheten til å høre gjennom intervjuet flere ganger kan man også oppdage nye aspekter som man ikke fikk med seg under selve intervjuet. Ved å ta opp intervjuet kan det ovenfor informanten virke mer formelt enn hva tilfellet er med kun notater. Dette er nødvendigvis ikke positivt siden det kan påvirke intervjuet gjennom at informanten blir mer tilbakeholden av ulike grunner (Valentine, 2005).

I tillegg til at det stod i samtykkeerklæringen jeg og informanten gikk over i forkant av hvert intervju avklarte jeg alltid med informantene om de hadde noe imot at jeg tok opp samtalen. Ingen av informantene hadde noe imot dette og alle intervjuene jeg gjennomførte ble tatt opp. Ingen av opptakene ble blanke, men opptaket fra diktafonen under et av telefonintervjuene er preget av mye støy som følge av at mikrofonene har kommet for nært høyttaleren. Dette var uproblematisk siden jeg også hadde tatt opp samtalen på telefonen. Under intervjuene hvor jeg og informanten var i samme rom noterte jeg ned hovedelementene mens intervjuet pågikk. Under telefonintervjuene noterte jeg i mindre grad som følge av at jeg konsentrerte meg mer om selve interaksjonen med informanten.

4.3.3 Valg av informanter

I kvalitativ forskning er valget av informantene gjort med bakgrunn i informantens erfaringer, egenskaper og/eller kvalifikasjoner i forbindelse med problemstillingen (Valentine, 2005).

I alt intervjuet jeg elleve informanter i forbindelse med min oppgave (se vedlegg 8.2). I arbeidet med å velge ut informanter la jeg vekt på å finne informanter som hadde enten en rolle i forvaltningen av villreinen i Snøhetta villreinområde eller spesiell kunnskap om arten eller situasjonen rundt DNT-hytten Snøheim. Seks av informantene hadde gjennom ulike stillinger eller verv tilknytning til forvaltningen av villrein i Snøhetta villreinområde. Fire av informanter

var ikke direkte knyttet opp mot villreinforvaltningen, men gjennom ulike stillinger hadde de mye kunnskap om villreinforvaltningen og villreinen i området i og rundt Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Når det kom til informantene som jobbet direkte opp mot villreinforvaltningen var det viktig for meg at de representerte alle leddene fra de som har ansvaret for den lokale villreinforvaltningen på Dovrefjell til de som har ansvaret for at det blir utarbeidet nasjonale retningslinjer for villreinforvaltning. Dette for å få et mest mulig komplett bilde av hvordan villreinforvaltningen blir utarbeidet og gjennomført. Med dette fikk jeg også innsyn i hvordan de ulike forvaltningsnivåene forholder seg til hverandre. Det var også viktig for meg å finne informanter som hadde god kunnskap om forvaltningen og hvordan områder villreinen ferdes på Dovrefjell, men som ikke jobbet direkte med villreinforvaltningen. Deres vurdering av villreinforvaltningen sett utenfra selve villreinforvaltningen ville jeg gjerne få belyst.

En metode som ofte benyttes for utvelgelse av informanter er den populært kalte snøballmetoden. Her skal man først kontakte noen få personer med noen nøkkel-kvalifikasjoner som man igjen spør om tips til andre kvalifiserte personer. Gjennom en slik prosess starter man med en et lite utvalg som etter hvert blir større. Med en slik tilnærming må man være obs på at man ikke kun ender opp med informanter som er innenfor det samme nettverket og/eller representerer det samme siden av saken (Thagaard, 2009). Jeg har i noen tilfeller benyttet meg av snøballmetoden, men hovedsakelig har jeg funnet informantene på egenhånd. Her skal det sies at noen av informantene har rådet meg til å snakke med personer jeg allerede hadde kontaktet.

Jeg kunne ha kontaktet flere potensielle informanter både som jeg hadde funnet selv og som var blitt presentert for meg av andre informanter, men om man finner potensielle informanter må dette vurderes opp mot hvor mye tid og ressurser man har til rådighet. Spesielt det med ressurser har spilt en rolle for at jeg ikke har kontaktet flere potensielle informanter. Samtidig mener jeg at mitt utvalg av informanter representerer et nyansert og kunnskapsrikt bilde av villreinforvaltningen på nasjonalt, regionalt og lokalt plan som er tilstrekkelig i forhold til min oppgave. De representerer ulike aktører og tilhører forskjellige nettverk som er viktig i utvelgelsen av informanter (Thagaard, 2009).

4.3.4 Kontakte Informanter

Det er viktig i forkant av et forskningsprosjekt å gi informantene tid til å vurdere om de vil delta eller ikke (Hay, 2010). For å komme i kontakt med informantene sendte jeg først en e-post hvor jeg presenterte meg selv og temaet for oppgaven min til en rekke adressater som bestod av både enkeltpersoner og fellesadressen til aktuelle organisasjoner som er involvert i villreinformvaltningen. Responsen på denne første e-posten var varierende. Av organisasjonene jeg kontaktet fikk jeg svar fra rundt halvparten, hvor jeg ble bedt om å kontakte spesifikke personer innenfor organisasjonen. Av enkeltpersonene jeg kontaktet var responsen god hvor neste alle svarte og var positive angående intervjuforespørselen. I runde to brukte jeg hjemmesidene til de ulike organisasjonene for å lokalisere personer som jobbet opp mot villreinen for så å kontakte personen direkte på e-post. Her var responsen god hvor jeg enten kom i kontakt med personer som var aktuelle i forhold til min oppgave eller at de sendte meg videre til personer som kunne være det. De fleste av intervjuene mine ble avtalt over e-post, men i noen tilfeller kontaktet jeg informanten over telefon enten fordi informanten ikke svarte på e-post eller at informanten ønsket at jeg skulle ta kontakt over telefonen for å avtale intervjuet.

Jeg valgte å kontakte informanten først på e-post fordi jeg her fikk presentert meg selv og temaet for oppgaven på en utfyllende måte og hvor informanten fikk tid å tenke seg om før de svarte. En alternative framgangsmåte ville være å kontakte den enkelte informant eller de ulike organisasjon over telefon. Dette ville ha ført til en betydelig større arbeidsmengde for meg og ville ha gitt informantene mindre tid til å vurdere om de ville delta. På den andre siden hadde det å kontakte informantene over telefon gjort selve avtalingen av intervjuene mer effektiv da det fort kunne ta noe tid fra korrespondansen med informanten startet til selve intervjuet var avtalt. Alt i alt mener jeg at e-post er en god og uformell måte å prøve å komme i kontakt med informanter på, men at man kan ta kontakt over telefon hvis man ikke oppnår kontakt over e-post.

4.4 Sekundærlitteratur

I tillegg til primærdataben jeg selv har anskaffet gjennom intervjuer har jeg benyttet meg av sekundærlitteratur. Dette er data som er samlet inn av andre og gjort tilgjengelig for offentligheten. Selv om både offentlige og private aktører gjør data tilgjengelig har jeg hovedsakelig benyttet meg av data som er samlet inn av offentlige aktører. Hovedgrunnen til

dette er at det i stor grad offentlige aktører som driver forskning rundt villreinen i Norge. En annen grunn som også har spilt inn er at offentlige aktørers data er tilgjengelig gratis mens private aktører ofte tar seg betalt for at dataen skal bli tilgjengelig (Clark, 2005).

Med tanke på at jeg ikke hadde noe særlig kjennskap til villreinen eller studieområdet før jeg startet med prosjektet var sekundærdata viktig i forberedelsen til masteroppgaven. Ved hjelp av sekundærkilder kunne jeg sette meg inn villreinens historie på Dovrefjell og hva som har vært med på å lede fra til dagens situasjon. Her har flere av rapportene fra Norsk institutt for naturforskning(NINA) vært viktige. Spesielt har Villrein og samfunn-rapporten vært viktig for å forstå hvilken betydning villreinen har i Dovreområdet og Horisont Snøhetta-rapporten hvor man har studert villreinens ferdsel i og rundt Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og hvilke utfordringer den står ovenfor i dag. Ved hjelp av ulike kartdata har jeg fått oversikt over villreinens leveområde, trekkruter, sårbare områder, ulike inngrep som er gjort i landskapet, grensene til de forskjellige verneområdene og administrative områder osv. Når det kommer til de administrative områdene har jeg sett på arealdelen i aktuelle kommuneplaner og den regionale planen for Dovrefjell. I tillegg til sekundærdata som var direkte knyttet opp mot Snøhetta villreinområde og Dovrefjell har jeg lest en rekke forskjellige rapporter, dokumenter, artikler og bøker om hvordan villreinbestanden og dens leveområder forvaltes generelt i Norge.

Jeg har også sammenlignet sekundærdata med min egen primærdata. Dette har jeg gjort for å underbygge dataen jeg selv har samlet inn og for å kunne sette mine egne funn om villreinforvaltningen på Dovrefjell i en større kontekst. I denne sammenhengen er det viktig å være klar over begrensningen til sekundærdataen i forhold til sitt eget arbeid. I mange tilfeller vil sekundærdataen være samlet inn til et annet formål enn hva man selv ønsker å benytte dataen til. Det at dataen ikke er fleksibel og ikke kan tilpasses er noe man må akseptere og forholde seg til når man benytter seg av sekundærdata. Ved bruk av sekundærdata er det også viktig å være klar over at dataen ikke er statisk, men at det kontinuerlig blir produsert ny data som påvirker eller erstatter eksisterende data. Det er også viktig å være kritiske til sekundærdata, spesielt hvis man benytter seg av data som er samlet inn av kilder man ikke har noen særlig kjennskap til siden man ikke vet hvor pålitelig dataen er og hensikten bak innsamlingen (Clark, 2005).

4.5 Analyse

Under analysearbeidet gikk gjennom det innsamlede datamaterialet i flere omganger hvor jeg fokuserte på et tema ved hver gjennomgang. På forhånd av dette arbeidet hadde jeg gjort meg opp en viss formening om hvordan drøftingsdelen skulle organiseres, men etter hvert som jeg gikk i gjennom de ulike temaene i de innsamlede datamaterialet innså jeg at andre elementer enn de man på forhånd hadde fokusert på. Selv om jeg i forkant av hvert intervju gjorde endringer på intervjuguiden i forhold til informasjon som hadde kommet fram under tidligere intervju, var det flere ganger under analysearbeidet at jeg kom på nye spørsmål jeg burde ha stilt informantene som følge av at fokuset i oppgaven endret seg noe underveis (Crang, 2005). Etter å gått igjennom datamaterialet i flere omganger fikk jeg god oversikt over hvilke tanker og meninger de forskjellige informantene hadde til de aktuelle temaene og kunne til en viss grad lage noen overordnede grupperinger basert på svarene informantene ga. Denne prosessen var tidkrevende å med et større datagrunnlag ville det ha vært vanskelig å fått oversikt over datamaterialet på denne måtene. I ettertid har jeg innsett at jeg kunne ha effektivisert analyseprosessen ved for eksempel å utarbeide en datamatrix i starten av analyseprosessen hvor jeg kunne ha listet opp svarene fra de ulike informantene som en variabel for så å sammenligne de opp mot hverandre. Ingen av intervjuene fulgte det samme mønsteret og jeg brukte informasjon som kom fram under tidligere gjennomførte intervju til omformulere spørsmålene jeg skulle stille i intervju som ikke enda var gjennomført. Dette er vanlig i kvalitativ forskning, men gjør at man ikke kan direkte sammenligne svarene jeg fikk. Til tross for dette kunne en datamatrix ha hjulpet meg med å få en hvis oversikt over datamaterialet før jeg startet med en grundigere analyse av intervjuene (Crang & Cook, 2007).

I følge Crang og Cook (2007) starter analysen så snart man har vært i kontakt med informantene. I intervjufasen har man som forsker begrenset kontroll som følge av at man er avhengig av informantene for å innsamle data. Når intervjufasen avsluttes mister informantene mye av sin kontroll samtidig som forskeren får større kontroll og innflytelse over materialet. Gjennom å tolke informantens uttalelser fra et faglig ståsted kan forskeren få en annen forståelse av datamaterialet enn hva som egentlig var meningen fra informantens side. Det vil til slutt være forskerens forståelse og tolkning av dataen som blir publisert, men i form av sin rolle som forsker må man til det beste av sin forståelse prøve å gjengi informantens tanker og meninger. Eller en forståelse som f.eks. baserer seg på motsigelser i dataen man har samlet inn fra informantene (Thagaard, 2009).

4.6 Etiske retningslinjer

I samfunnsvitenskapelig forskning kan det oppstå nære relasjoner mellom forsker og informant, hvor forskeren kan få tilgang til opplysninger av personlig og sensitiv karakter som kan være skadelig hvis ikke behandlet riktig av forskeren. Dette gjør at man som forsker har et etisk ansvar i forhold til de som har bidratt med data til forskningen. (Thagaard, 2009).

Det er tre hovedprinsipper som er sentrale når man skal utføre kvalitativ forskning:

- Informert Samtykke
- Konfidensialitet
- Konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet(ibid)

4.6.1 Informert samtykke

Deltagerne av et forskningsprosjekt deltar av fri vilje og har rett til å trekke sin deltagelse så lenge forskningsprosjektet pågår uten noen videre forklaring. På forhånd av sin deltagelse skal informanten informeres om formålet og hovedtrekkene med prosjektet (Kvale et al., 2009). Dette kan by på utfordringer i et kvalitativ forskningsopplegg siden opplegget utvikles underveis og dermed kan endre noe fokus. Av denne grunn har man som forsker et etisk ansvar å ikke publisere noe som informantene ikke gjenkjenner seg i. Deltagerne skal respekteres og må selv få kontrollere hvilke personlige opplysninger de ønsker å dele. Hva som innbefattes under informert samtykker er det ingen fasit på. Derfor er det viktig i forkant av ethvert forskningsprosjekt å gjennomgå denne problematikken (Thagaard, 2009). I e-posten jeg sendte til informantene i forkant av intervjuet beskrev jeg kort temaet for oppgaven min og hvorfor jeg kontaktet personen. I noen tilfeller nevnte jeg også personer som hadde henvist meg til vedkommende. Når jeg hadde sendt e-posten ventet jeg som regel rundt en uke før jeg prøvde å ta kontakt igjen slik at informanten skulle få tid til å vurdere om de ønsket å delta eller ikke. I tillegg til informasjonen i e-posten utarbeidet jeg en samtykkeerklæring som informanten leste og signerte i forkant av hvert intervju jeg gjennomførte. Under telefonintervjuene gikk jeg igjennom dette skjemaet muntlig i forkant av intervjuet.

4.6.2 Konfidensialitet

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at de som bidrar til forskningen har krav på at all informasjon blir behandlet konfidensielt og på en slik måte at det ikke skader personene det forskes på. Vanligvis må forskningsmaterialet anonymiseres og oppbevares på en måte hvor

det ikke lar seg gjøre å identifisere enkeltpersoner. Forskeren skal vise respekt for informantens privatliv og ha godkjenning fra informanten før noen sensitive opplysninger skal publiseres. Dette kan igjen føre til at det blir et dilemma mellom etiske hensyn som informantens identitet og metodiske krav til etterprøvbarhet og pålitelighet av resultatet. Måten dette kan løses på er å prioritere anonymitet framfor etterprøvbarhet (Kvale et al., 2009). Konfidensialitet handler ikke bare om å anonymiserer informanten. Ifølge Dowling (2000) er konfidensialitet også å ta vare på hva som kommer fram under intervjuet, og at informanten kan være trygg på at det som blir sagt er det ingen andre en forskeren som har tilgang til.

Jeg presiserte alltid før intervjuet at det kun var meg som ville ha tilgang til opptakene og at de ville bli slettet så snart jeg avsluttet prosjektet. En annen ting jeg tok opp i forkant av hvert intervju var at jeg ikke kunne garantere anonymitet som følge av at informantene var blitt kontaktet med bakgrunn i at de besatt enten en stillinger eller verv med tilknytning villreinformasjonen på Dovrefjell. Jeg presiserte at dette var noe de måtte ta i betraktning før de sa ja til å delta i prosjektet og noe det måtte forholde seg til under selve intervjuet. Ingen av mine informanter hadde noen innvendinger på dette, men noen poengterte at de ville se over sitt bidrag før oppgaven ble publisert.

4.6.3 Konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter

Som forsker har man et ansvar for at informanten ikke kommer til skade eller får noen alvorlige belastninger som følge av å ha deltatt i forskningsprosjektet. Av denne grunn er det viktig at forskeren setter seg inn i hvilke konsekvenser deltagelse kan få for informanten. Det er viktig at integriteten til deltagerne bli ivaretatt og at forskeren har vurdert hvordan deltagerne kan beskyttes. Hvordan forskeren beskytter sine informanter på best mulig måte er det ingen fasitsvar på. Forskeren må igjennom hele arbeidsprosessen gjøre avveininger som vil få etiske konsekvenser (Thagaard, 2009).

Som følge av at jeg ikke kunne garantere anonymitet til informanten min valgte jeg med tillatelse fra alle informanten å publisere deres fulle navn og aktøren de representerte i forbindelse med sitatene i oppgaven. Et premiss for denne tillatelsen var at informantene skulle få mulighet til å se over sitatene sine og komme med innspill før jeg publiserte oppgaven

5. Analyse

I dette kapittelet skal jeg presentere det innsamlede datamaterialet og knytte det opp mot relevant teori.

5.1 Villrein betydning

«Villreinen har nok en viktig plass i folkesjelen på Dovre». Inge Angård, Dovre kommune

Villreinen har helt siden isen trakk seg tilbake under siste istid spilt en viktig rolle i fjellbygdene rundt Dovrefjell, både som næringsgrunnlag og i forhold til kulturen som har utviklet seg i disse områdene. Selv om man i dag ikke er like avhengig av villreinen som næringsvei har den fortsatt en viktig kulturell betydning for befolkningen som bor i områdene rundt Dovrefjell, kommer det fram av de aktørene jeg har snakket med. Det er først og fremst i forbindelse med jaktkulturen at villreinen blir fremhevet som en viktig kulturbærer. Her påpeker flere av aktørene at man over hele Dovrefjell ser sporene i landskapet etter fangstgroper og andre inngrep som ble gjort for å fange villreinen. Ut fra det arbeidet som er lagt ned i mange av disse fangstanleggene er det helt klart at villreinen har vært meget viktig for området. Det er den fortsatt i dag ifølge personene jeg har intervjuet, og villreinjakten står svært sentralt i mange av fjellbygdene i området rundt Dovrefjell kommer det fram i intervjuene.

De fleste informantene jeg har snakket med mener det i befolkningen generelt er lite kjennskap til villrein og at de fleste ikke tenker forskjellig på villrein og tamrein. Til tross for at det er lite kjennskap til villreinen og dens historie er alle aktørene enige om at villreinen er en viktig art for Norge som vi må verne om slik at man også i framtiden vil ha villreinbestand i de sør-norske fjellområdene.

5.2 Kunnskap om villreinen i befolkningen

Som følge av at villreinjakt står så sterkt i lokalmiljøene rundt Dovrefjell er det mange i lokalbefolkningen som har god kjennskap til villreinen. Til tross for dette mener mange av informantene jeg har snakket med at kunnskapsnivået generelt i befolkningen som bor i områdene rundt villreinområdene er varierende og man ser mange motsetningsforhold mellom villreinen og andre interesser i området. Snøheim blir her trukket fram som en slik sak av flere jeg har intervjuet.

«Det er mange lokale som mener at Snøheim absolutt burde være der og ikke har noen påvirkning på villreinen selv om vi har nok av rapporter som viser det motsatte. Så det er ingen tvil om at det er rom for å lære mer også for de lokale». Raymond Sørensen hos Norsk Villreinsenteret Nord på Hjerkin

Når det kommer til den generelle kunnskapen om villrein i befolkningen tror informantene jeg har snakket med at den er heller dårlig om man ser på hele Norge. Raymond Sørensen på Villreinsenteret på Hjerkin oppsummerer den generelle befolkningens kunnskap om villreinen slik:

«For alle dem som ikke bor i nærheten av et villreinområde er rein, rein. Dem tenker ikke over forskjellene på vill- og tamrein».

Dette stemmer langt på vei med de erfaringene jeg selv gjorde under et opphold høsten 2013 på Viewpoint Snøhetta¹⁰ og DNT-hytten Snøheim hvor jeg spurte en del tilfeldige forbipasserende uformelt om hvilken kjennskap de hadde til villrein. Stort sett alle jeg snakket med var fra utlandet eller andre regioner i Norge, og majoriteten svarte at de ikke var klar over at det var rein i området før de leste det på tur opp til Viewpointet eller hørte det på bussen inn til Snøheim. Noen få visste at det var rein i området, men ikke at det var noen forskjell mellom vill- og tamrein. Selv om jeg ikke kan trekke noen konklusjoner ut fra svarene jeg fikk, var det en klar tendens til at deler av informasjonen som blir gitt ved starten av turen opp til Viewpoint Snøhetta og på bussturene inn til Snøheim hadde blitt plukket opp av de som jeg stilte spørsmålene til. Hvis svarene jeg fikk representerer den faktiske situasjonen er det meget gledelig ettersom forvaltningsaktørene jeg har vært i kontakt med har vært klare på at det er behov for å få mer informasjon ut til befolkningen. Men for å kunne nå bredt nok i befolkningen til å ha en effekt må man gjennomføre en stor og omfattende informasjonskampanje som ville krevet betydelige økonomiske midler. Selv da vil man ikke ha garantier for at man når de som ferdes i fjellet. Som følge av dette har man de seneste årene tilrettelagt for at de som ferdes i fjellet kan få rikelig med informasjon ved de ulike innfallsportene til Dovrefjell. Under dagens vilkår mener aktørene at dette er den mest effektive måten å få informasjonen ut til de som ferdes i fjellet.

¹⁰ Viewpoint Snøhetta er en utsiktspaviljong på Tverrfjellet i Dovre kommune som er vent mot Snøhettamassivet. Paviljongen er oppført av Norsk villreinsenter Nord og er tegnet av arkitektfirmaet Snøhetta(Hjerkinhus.no, 2013).

5.3 Villrein som attraksjon

Villreinen på Dovrefjell har blitt jaktet på av mennesker i nesten 10 000 år og har derfor svært sky i forhold til mennesker. Av denne grunn virker det som ingen av aktørene jeg har intervjuet har noe særlig tro på at man kan drive turisme hvor levende dyr inngår slik som man gjør med moskusen på Dovrefjell, men det er like fullt et potensiale for turisme der.

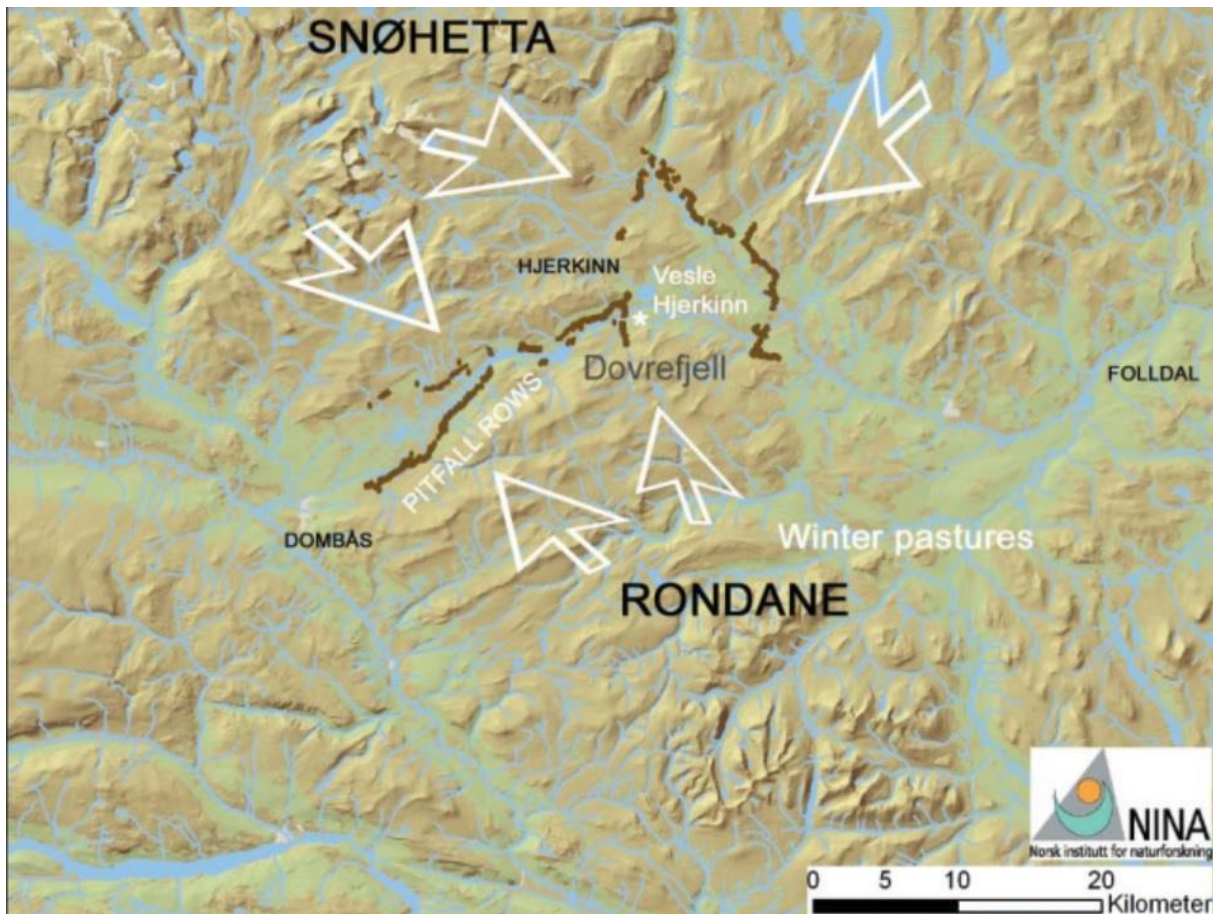
«Du kan ikke bruke villreinene på samme måte som en moskus. Det er ganske stor forskjell, men jeg tror absolutt at villreinen brukt på riktig vis kan være en attraksjon».

Dette sier Inge Angård hos Dovre kommune. Også de andre aktørene jeg har vært i kontakt med virker å være enig i denne oppfatningen, om at villreinen kan være en attraksjon hvis det blir gjort på en riktig måte. Som følge av at villreinens er så sky vil det første og fremst være vanskelig å drive turisme der levende dyr er en del av attraksjonene. Dernest er dette noe ingen av aktørene ønsker siden dette sannsynligvis ville ha bidratt til en økt menneskelig ferdselen i sårbare verneområder. Det aktørene jeg har vært i kontakt med hovedsakelig trekker fram som potensielle turistattraksjoner i villrein sammenheng er fangsttradisjonene og villreinens historiske betydning i disse områdene.

«(...) reinguiding er ikke det som er mest å hente på i forhold til villreinen. Det som er mest å hente på i forhold til villreinen er fangstkulturen og historiene fra innvandringen til landet og fram til i dag. Det er det som er mest spennende og aktuelt for å tjene penger på i reiselivssammenheng og den biten». Raymond Sørensen, Norsk Villreinsenteret Nord

I forbindelse med gammel fangstkultur trekker informantene fram at man på Dovrefjell har den største fangstgroprekken (se figur 5.1) som er registrert med mellom 1200 til 1500 dyregraver i området fra Dombås til Kongsvoll, her ligger det et stort potensial mener mange av aktørene. Samtidig som aktørene mener at det er et stort potensial her er de klare på at dette må gjøres på villreinens premisser. Det er ikke ønskelig å legge til rette for at turister skal ferdes fritt i fjellet på jakt etter dyregraver siden en slik ferdsel ville blitt en belastning for villreinen. I stedet er det ønske om å sentralisere ulike turistattraksjoner i området rundt besøkssenteret på Hjerkin, hvor man blant annet har planer om å bygge et anlegg som skal vise hvordan de tradisjonelle fangstanleggene så ut. Her kan man vise villreinens historie og hvilken kulturell betydning den har hatt i de sør-norske fjellområdene, samtidig som man også gir informasjon til de besøkende om dagens situasjon og utfordringene villreinen står ovenfor i møtet med naturlige og menneskeskapte endringer. Hjerkin og området rundt Hjerkinndammen blir trukket fram av flere jeg har vært i kontakt med som gode områder for å utvikle turistaktiviteter da disse

områdene er av mindre betydning for villrein og at de ligger nært E6 og jernbanen. I Daugstad et.al (2012) trekkes også aktiviteter i randsonen fram som en potensiell måte å utvikle reiselivsaktiviteter tilknyttet villreinen i Rondane. Her blir det påpekt at gjennom en slik tilrettelegging av aktiviteter vil man på en god måte kunne vise villreinens kulturhistorie fram uten å måtte besøke kjerneområdet til villreinen. Som følge av at man ikke genererer noe ferdsel inn i villreinenes leveområde vil også el slik løsning være mer i tråd med verneforpliktelsen.

Figur 5.1: Kart som viser de registrerte fangstrekker på Dovrefjell, hver fangstgrop er markert med en brun prikk. Kilde: Villrein og Samfunn, NINA Temahefte 27

Jon Halvor Midtmageli hos Fylkeskommunen i Oppland uttaler seg slik om utvikling av området rundt Villreinsenteret på Hjerkin:

«Jeg ser en del muligheter i området rundt Villreinsenteret på Hjerkin, det ligger såpass utenfor de sentrale villreinområdene at der bør det kunne gå an å få til noe. Kanskje vise villreinen og villreinhistorien der i stedet for å dra folk inn i selve området. Viewpoint Snøhetta har fått internasjonal anerkjennelse og mange besøkende selv om det er en del villrein der og i området. Så det er et paradoks at villreinsenteret har anlagt det utkikkspunktet innpå der når det går rein der (...) men noen områder må man

ofre, man må være litt imøtekommende med kommunene. Heller konsentrere aktivitet i de bufferområdene i stedet for å åpne for mer merking, guiding og turer innover i fjellet. Hvis dette skal skje må man iallfall ha veldig god kontakt med Villreinnemd og Villreinutvalg som vet når man kan gå på de forskjellige plassene og når løyper skal stenges».

I forhold til Tverrfjellet hvor Viewpoint Snøhetta er lokalisert opplyser en informant at det er gjort en kartlegging av villreinsens leveområde som viser at Tverrfjellet er i grenselandet av villreinsens leveområde. I denne kartleggingen kom det fram at det til tider kan oppholde seg reinbukker i området rundt Viewpointet og fram til fjelltoppene på vestsiden av E6 og Jernbanen, men at det ikke er dokumenterte trekkveier på østsiden av fjellet selv om noen mener at det er observert simleflokker i området. Dalen vest for Tverrfjellet er derimot et hyppig brukt trekkområde for villreinflokker. Det er også de som mener at Viewpointet påvirker villreinsens trekk gjennom Stropesjødalen. Raymond Sørensen hos Villreinsenteret på Hjerkinns sier dette om Viewpoint Snøhetta:

«Vi er klar over at vi sitter i glasshus og må være ekstra nøye på det vi selv gjør. Hvis det er en problematikk opp i dette må vi være veldig åpne på eventuelle justeringer hvis det må til forhold til reinen. Men samtidig er det som er gjort der noe som er avsatt i eldre planer fra kommunen, området er avsatt til aktivitet og er et område i randsonen til det framtidige verneområdet og for så vidt i randsonen til villreinen også. Det er klart vi skal passe oss ekstra nøye på grunn av de vi faktisk er, men jeg må si at hele bakgrunnen for at vi ønsket å gjøre noe oppå der er faktisk for å legge til rette for turister ute i randsonen i håp om at det da er færre som går inn i området. Så det er hovedideen!»

Med tanke på turisme er det også viktig å se villreinen som en del av en større attraksjon i området mener Kjell Hjelløgård som er bestyrer på DNT-hytten Snøheim, han sier:

«Jeg tror ikke at man ikke akkurat kan se på villreinen som en spesiell ting for Dovrefjell, men man må heller se litt på hele pakken (...) Det er kongeørn, jerv, moskus, fjellrev osv., flere arter som er representert og den unike fauna og floraen som er her».

Til tross for det spektakulære dyre- og plantelivet er alle aktørene jeg har snakket med ikke i tvil om hva som er av størst turistmessig verdi på Dovrefjell. De fleste av turistene som besøker området for første gang kommer for å beskue Snøhetta og landskapet (se figur 5.2). Mange av disse ønsker også å bestige en av toppene på Snøhetta som er over 2000 meter. Det er ikke bare

de naturmessige sidene som gjør Dovrefjell og Snøhetta til attraktive turistmål. Dovrefjell er også av historiske grunner meget viktig for nordmenn mener blant annet Erland Løkken som er leder i Snøhetta villreinutvalg og sier dette:

«Snøhetta er jo en magnet i mye, for det er jo det som er nasjonalfjellet selv om tilfeldigvis Reiseradioen hadde en avstemning som ikke er gjeldende. For det er Dovrefjell og Snøhetta som er Norges nasjonalfjell i alle sammenhenger!».

Som følge av de naturmessige kvalitetene og den kulturelle betydningen til området mener de aktørene jeg har snakket med at området er så attraktivt for turgåere og annen rekreasjonsbruk at man ikke vil kunne forhindre trafikk inn mot Snøhetta uavhengig av hvilke grep man gjennomfører. Det kommer derimot fram at de ulike aktørene mener man i framtiden vil kunne regulere og styre aktiviteten i området noe gjennom ulike grep (se 5.4 Bruk og ferdsel)

Figur 5.2: Snøhetta med stortoppen i fokus. Foto: eget foto

Som følge av at Forsvaret legger ned sin virksomhet på Dovrefjell, ønsker forskjellige næringsaktører å benytte seg av de økonomiske mulighetene som oppstår med økt rekreasjonsbruk av området. Her snakker man om flere forskjellige aktiviteter knyttet opp mot turisme og rekreasjonsbruk som turisthytter, organiserte turer med moskus som mål osv. Ønsket om å bruke området i forbindelse med næringsaktivitet blir møtt med forholdsvis stor forståelse av forvaltningsaktørene jeg har snakket med. Lars Børve som jobber som nasjonalparkforvalter i Dovrefjell- Sunndalsfjella nasjonalpark uttrykker seg slik om temaet:

«(...) man er stadig på jakt etter nye næringsmuligheter og nye arbeidsplasser, det er jo naturlig siden næringslivet ikke er så sterkt i disse fjellbygdene. Så er det jo et tegn i tiden at man er på utkikk etter nye næringsmuligheter i fjellområdene, aktivitetsmuligheter for turister. Det er mange interesser ute og går, og det er det forvaltningen må forholde seg til i framtiden».

Utfordringen ligger her i å finne gode løsninger på hvordan man kan drive ulike næringsaktiviteter uten at det påvirker dyre- og plantelivet i området i altfor stor grad. Bærekraftighet er et uttrykk flere av aktørene bruker i forbindelse med næringsutvikling på Dovrefjell. Torbjørn Lang hos Klima og Miljødepartementet uttrykker seg slik om temaet:

«Inntrykket til departementet er vel egentlig at villreinen ikke er veldig godt kjent utover de som er spesielt interessert. Så det er potensiale til å utvikle villreinen som attraksjon mer enn i dag, men igjen det må skje på en bærekraftig måte».

En måte man kan oppnå dette på mener Øystein Folden i Naturvernforbundet kan være følgende:

«Tilrettelegging av turisme som ikke krever noe særlig anlegg, det vil si som kan endres fra det ene året til det andre. Det er prosjekter som man kanskje kan si er greit, mens langsiktige endringer er ugreie. Man kan godt tenke seg at man sier at i år så stenger vi den stien der og ser hvordan det virker. Da må man drive med ganske mye informering og tilrettelegging før det skal få en virkning, men man kan tenke seg at det går an».

Flere av aktørene er åpne for en slik løsning og mener at dersom dagens ferdselsutvikling fortsetter blir det nødvendig å vurdere stenging av noen turstier. Her snakkes det både om å stenge stier hele året og i perioder hvor villreinen benytter et trekkområde mye eller er spesielt sårbar som ved kalving. Det blir påpekt at en slik løsning kan være problematisk i forhold til allemannsretten, men at det i noen tilfeller er nødvendig med ferdselsrestriksjoner for å kunne ivareta verneformålet og at allemannsretten i noen tilfeller må kunne vike litt. De fleste av aktørene mener man ikke er kommet til dette punktet og at først må se hvordan områdebruken til villreinen utvikler seg de neste årene før man iverksetter slike tiltak. I mellomtiden vil det være viktig å sørge for at de som ferdes i fjellet blir informert og at man gjennom tilrettelegging og godt merkede stier håper å kunne fange opp majoriteten av de som benytter fjellet og kanalisere ferdselen til de ønskede områdene.

5.4 Bruk og ferdsel

Dovrefjell har en I dag ser man en rekke ulike typer bruk av Dovrefjellsområdet. Mange av aktivitetene som bli drevet med på Dovrefjell har lange tradisjoner i området og er således en del av lokalbefolkningens identitet og livsgrunnlag. Samtidig ser man at bruken av området stadig utvikler seg, noen aktiviteter minsker mens andre aktiviteter øker . I den senere tid ser man at aktiviteter i forbindelse med rekreasjonsbruk har økt. Den turistmessige appellen til Snøhetta gjennom spektakulær natur, historisk betydning og at det er flere forholdsvis overkommelig topp på over 2000 meter gjør at aktørene tror at Snøhetta og områdene rundt vil fortsette å være attraktive for aktiviteter tilknyttet rekreasjonsbruk. Utfordringen ligger i å finne en balanse mellom den tradisjonelle lokale bruken av fjellet og den økende rekreasjonsbruken som ikke er skadelig for naturen og dyrene som har sine leveområde på Dovrefjell.

Den utstrakte ferdselen på Dovrefjell blir i dag nevnt av som en av de største truslene mot villreinen arealbruk. Menneskelig ferdsel på Dovrefjell er ikke noe nytt fenomen, fjellet har både blitt brukt i forbindelse med rekreasjonsbruk og forskjellige bygdenæringer opp gjennom historiene. En del av aktørene jeg har snakket med tror at mange ser på turisme og rekreasjonsbruk på Dovrefjell som nye aktivitet. Dette stemmer ikke helt siden det har vært drevet med turismevirksomhet med utgangspunkt i Snøhetta i godt over 100 år.

«Snøhetta er en magnet som ligger midt i området og så har man selvsagt moskusen og mye av den turvirksomheten har en naturlig innfallsport i dette området. Historisk har det og vært slik, for lenge før skytefeltet kom var det turistvirksomhet med utgangspunkt i turer på Snøhetta. Gamle Reinheim [bygget i 1888 (UT.no, 2014)] som lå ved foten av Snøhetta var jo etablert lenge før skytefeltet, slik at det har vært en historisk bruk av dette området før skytefeltet kom». Inge Angård, Dovre kommune

Problemet i dag er at det grunnet stor ferdsel langs noen av turiststier er på tur å skape barrierer for villreinen. Samtidig uttrykker flere av informantene bekymring for den menneskelige ferdselen i området vil stige ytterligere i årene som kommer. Mange av aktørene er også redd for at man i tiden som kommer vil se en utvikling hvor de som ferdes i fjellet vil søke lengere innover i Nasjonalparken. Aktørene som frykter en slik utvikling påpeker at det er stor usikkerhet hvordan den menneskelige ferdselen kommer til å bli i området når arbeidet med tilbakeføringsprosjektet på Hjerkin, er ferdig og Snøheim har vært i drift noen år. Marit Vorkinn hos fylkesmannen i Oppland sier dette om temaet:

«Så vet vi at når man åpner slike nye attraksjoner som Snøheim er det en åpningseffekt på to til tre år og så kan ferdselsmønsteret endres ganske radikalt (...) det sier jo også NINA selv i Horisont Snøhetta at det er stor risiko for at ferdselsmønsteret endres i årene framover».

I tillegg til en økning i tradisjonell fotturisme påpeker flere av aktørene at man også ser at fjellet blir benyttet til andre typer turisme aktiviteter. Alle informantene jeg har snakket med er skeptiske til at det blir drevet med kiting eller andre aktiviteter hvor man ofte ikke følger de merkede løypen, og kan tilbakelegge store områder innenfor eller i randsonene til nasjonalparken. Dette begrunner de med at slik ferdsel er vanskelig å kontrollere og man kan medføre stor spredning av ferdsel. Scooterkjøring eller annen motorisert ferdsel blir og nevnt som noe man ikke ønsker skal forekomme i eller rundt nasjonalparken. Dette er ikke noe stort problem i dag, men noen av kommunene har uttrykt ønske om å legge til rette for slik ferdsel i randsonen til de ulike verneområdene.

Mye av kjøringen med Scooter og firhjuling som skjer i dag er knyttet opp tradisjonelle næringer som for eksempel fedrift. Flere av aktørene, og spesielt de lokale aktører påpekte at fedrift i områdene rundt Dovrefjell har lange tradisjoner og er en viktig næring som har eksistert side om side med villreinen i 1000 år. Selv om man i dag benytter seg av motoriserte framkomstmidler som scooter og firhjulinger er ferdselen svært begrenset og av liten påvirkning på områdebruken til villreinen. Alle aktørene jeg har snakket med er klare på at man må fortsette å være restriktiv i forhold til motorisert ferdsel på Dovrefjell.

«Jeg er sterk motstander av motorisert ferdsel i fjellet! Det er klart vi bruke en del motorisert ferdsel sommerstid i forbindelse med tilsyn og forvaltning og det sier seg selv at det må man om vinteren og, men jeg er ingen tilhenger av friferdsel eller bruk av scooter og sånt». Erland Løkken, leder i villreinutvalget for Snøhetta villreinområde

Forsvaret er også fortsatt aktive på Hjerkinns med opprydningsarbeidet og rehabiliteringsprosjektet og vil være det fram til 2020. Det kommer klart fram fra de jeg har snakket med at forsvarets aktivitetsnivå de siste årene har vært høyt og kan ha påvirket sesongtrekket til villreinen. Aktørene viser til at dette i et kortsiktig perspektiv er uheldig, men aksepterer samtidig at dette er noe som må gjennomføres og at man i et lengre perspektiv vil være tjent med den ryddeinnsatsen som nå blir lagt ned i området. Flere av aktørene påpeker også at den mest intensive delen av prosjektet nå er over og man forventer at Forsvarets aktiviteter i området vil avta noe fram mot 2020 når de skal trekke seg helt ut av området.

«Vi har en litt spesiell situasjon siden de driver og rydder fram på her [Hjerkinnområdet]. Det er stasjonert to helikopter fram på her som flyger ut og inn, ut og inn, det er bilkolonner innover Ringveien og det er 140 mann som går skulder til skulder i forskjellige seksjoner og rydder. Det er klart at det er uheldig for reinene, det er ikke til å stikke under en stol! (...) Nå vil det bli nedtrappet litt etter litt å kanskje på fem, seks, syv år så har dette normalisert seg». Kjell Kjelløgård, bestyrer Snøheim

Til tross for den intensive aktivitetene til forsvarsbygg mener flere av aktørene at det blir for enkelt og feil å legge all skyld på forsvaret for at man nå ser tendenser til at mindre villrein enn tidligere trekker inn i hjerkinnområdet. Alle interessegruppene som driver med aktivitet i og rundt Hjerkinnområdet må ta ansvar for den nåværende utviklingen. Marit Vorkinn hos fylkesmannen i Oppland uttaler seg slik om temaet:

«Mye tyder jo på at det totale presset har vært for stort og nå har vi hatt en oppstarts runde på verneplanprosessen, der oppstartmeldingen er sendt ut til høring. Det har vi oppsummert og det er slik at alle ønsker at ferdeselen skal bli mindre og alle mener at deres bruk er viktig slik at de må slik at de må få fortsette sin bruk. Så det blir jo slik at ingen tar ansvaret for total summen som villreinen må forholde seg til(...)Enkelt aktivitetene i seg selv er ikke problematiske, men det er summen som blir for stor og da er det utfordringen å få den ned».

Aktørene jeg har vært i kontakt med er klare på at for å håndtere utfordringene knyttet opp mot bruk og ferdsel er man avhengig av samhandling mellom aktørene og finne kompromisser. For å oppnå dette må aktørene i stor grad tenke helhetlig framfor kun hva som er best for interessegruppene de representerer. For at dette skal kunne skje er det viktig med tillit mellom aktørene og at det ligger noen felles normer og verdier til grunn hvor de ulike aktørenes interesser blir akseptert som legetime av de andre involverte aktørene (Singleton, 2000; Stoker, 1998)

5.5 Rotasjonstrekket

Figur 5.3: Kart over Snøhetta området med turstier merket med rød striplete linje og fylkesgrensene er merket med lilla linje. Kilde: gulesider.no

«Mønsteret tidligere har vært at i fra midten av juli eller slutten av juli ønsker fostringsflokkene å trekke sørover til skytefeltet, men gjennom dette FOU-prosjektet [Horisont Snøhetta] har vi fått bekreftet at ferdsele i Stropplsjødalen forsinker dette trekket. Reinen kommer fram til stien før den trekker seg tilbake og sånn kan dem holde på ganske lenge før de trekker ganske fort over Stropplsjødalen og vanligvis opp i Kolla. Delvis Tvillingkollaområdet, men først og fremst Kolla og så går dem oppe i Kolla noen dager før de prøver seg og krysse Snøheimveien. (...) det ser nå ut som nord-sør trekket har stoppet litt mer opp. Det har ikke stoppet helt opp, men det er en kombinasjon av ferdsele i Stropplsjødalen, reinens erfaringer med Snøheimveien, ryddeaktiviteten i skytefeltet og selvfølkelig ferdsle ut fra Snøheim. Det er de faktorene som er viktigst i påvirkningen av reinen». Lars Børve, Nasjonalparkforvalter Dovre- Sunndalsfjella nasjonalpark

Alle informantene jeg har vært i kontakt med erkjenner at man har sett en endring i forhold til rotasjontrekket rundt Snøhetta og at dette er noe man må følge nøye med på i framtiden. Videre er det enighet blant dem jeg intervjuet om at den menneskelige aktiviteten i området er en av de underliggende årsakene til denne endringen i trekk mønsteret til villreinen, men i hvor stor grad og hvilke aktiviteter som har hatt størst påvirkning på villreinen er det ulike synspunkter på. Forsvarets aktivitet i området blir trukket fram som en av de mulige årsakene. Erland Løkken som er leder i villreirutvalget påpeker at:

«Vi har jo latt forsvaret rydde og hatt stor aktivitet i jaktperioden, noe dem ikke brukte når de var aktive her. For da var det opphold under reinsjakten i alle år for det står i kontraktens punkt 2 som er fra 57 eller 58. For å bli ferdige med ryddingen og komme fortest mulig i mål til vanlig bruk av fjellet tillot vi dem det, så det var nok en bakdel noen år med all den aktiviteten som foregikk i selve reinsjakten og i trekkområdene. Men den mekaniske ryddingen er det nå slutt på, så nå håper vi på litt andre ting, Forsvaret vil ha opphold under neste reinsjakt. Så da håper jeg det tar seg opp».

Menneskelig ferdsel blir og nevnt som en viktig årsak til at man nå ser at mindre villrein trekker inn i Hjerkinns området. Her blir det også poengtert at denne type aktivitet er økende i Dovrefjellsområdet noe man blant annet har fått bekreftet gjennom ferdselstellere som er plassert ut på forskjellige lokaliteter. Stoplsjødalen er en av områdene som det er mest ferdsel i og det er utplassert ferdselstellere ved en rekke ulike lokaliteter her. Det er klart mest ferdsel i sommersesongen hvor man ved Kongsvoll har et gjennomsnitt på ca. 100 daglige passeringer i store deler av sommersesongen (Gundersen et al., 2013). Flere av aktørene uttrykker bekymring for den menneskelige ferdselen i dette området og hvilken påvirkningen den har på villreintrekket gjennom dalen.

«Forskningsprosjektet [Horisont Snøhetta] anbefalte skyttelbuss på Snøheimveien, men i forhold til Stropplsjødalen har de ikke kommet med noen anbefaling. Der har man bare vist hvor stor ferdselen er på de ulike plasser og så har dem analysert det opp mot reinen og sagt noe om terskelverdien. Det viser seg ut i fra de dataene at det er en god del dager i løpet av sommersesongen hvor det er såpass stor ferdsel i Stropplsjødalen at det påvirker reinen sine muligheter å trekke over». Raymond Sørensen, Norsk Villreinsenter på Hjerkinns

Terskelverdien som blir presentert i Horisont Snøhetta er at ved 220 daglige passeringer så skapes det en total barriere for villreinen. I intervjuene kommer det frem at denne

terskelverdiene er omstridt og ikke alle er enige med disse tallene. Til tross for at flere er skeptiske til det faktiske tallet virker majoriteten av informantene å være positiv til at man nå har fått konkrete tall å forholde seg til. Spesielt med tanke på at flere av aktørene forventer at den menneskelige trafikken gjennom blant annet Stroplsjødalen vil fortsette å øke i årene som kommer er det nå bra at villreinforvaltningen kan vise til konkrete tall for hvilken påvirkning trafikken har hatt for villreinenes bevegelsesmulighet gjennom Stroplsjødalen.

5.6 Forvaltningen

Villreinen er en viktig art som må forvaltes slik at man også i framtiden vil ha levedyktige bestander i de sør-norske fjellområdene. Det kommer fram fra de forvaltningsaktørene jeg har intervjuet at villreinforvaltningen i dag står ovenfor store utfordringer. Aktørene påpeker også at det er arealforvaltningen av villreinenes leveområder som er hovedutfordringen i dag. I dagens forvaltningsmodell bidrar både private og offentlige aktører fra ulike politiske nivåer i areal- og bestandsforvaltningen.

5.6.1 Bestandsforvaltningen

«(...) Dovrefjellreinen er den reneste. Den er også blant den skyeste, det henger kanskje sammen og betyr at Dovrefjellreinen må sees på som kanskje den aller mest verdifulle villreinstammen på norsk fastland», Øystein Folden, Naturvernforbundet

Samtidig nevner flere av aktørene at det er blandet inn noe tamrein og villrein fra andre bestander i Dovre og Rondane-bestanden. Til tross for dette er alle aktørene klare på at villreinbestanden tilknyttet Snøhetta villreinområde fortsatt er forholdsvis genetisk ren og i så måte er en meget verdifull art som alle aktørene mener man må verne om. Når det kommer til villreinbestanden mener majoriteten av aktørene jeg har snakket med at det over tid har blitt gjort et godt arbeid med å forvalte villreinstammen innenfor Snøhetta villreinområde, og som følge av dette har man i dag en sunn villreinstamme med en god stammesammensetning. Kjell Hjelløgård som er bestyrer på Snøheim og er født og oppvokst i området sier dette om dagens villreinbestanden på Dovrefjell:

«Jeg har nå vært med på reinsjakt fra 1960-tallet med min far og bestefar og har vært levende interessert i villrein og jeg skal med hånden på hjertet si at vi har aldri hatt en så fin villreinstamme som vi har i dag».

Villreinbestanden i Snøhetta villreinområde blir hovedsakelig forvaltet av et villreinutvalg bestående av rettighetshavere og grunneiere.

«I utgangspunktet med de vedtektene man har i dag er det rettighetshaveren som forvalter villreinstammen. Vi gjennomfører tellinger, fastsetter kvoter og fastsetter strukturene. Vi er organet som skal ha førstehånds kjennskap til villreinstammen og likedan med arealutnyttelsen til villreinen».

Dette sier Erland Løkken som er leder for villreinutvalget med ansvaret for Snøhetta villreinområde. Grunneiere og rettighetshaver har vært involvert i villreinforvaltningen på Dovrefjell siden 1950-tallet kommer det fram i intervjuene. Det var ikke vanlig at private aktører deltok aktivt i forvaltningen på 1950-tallet som følge av at rasjonell planleggingsmodellen var dominerende på denne tiden. Gjennom objektive helhetlige og rasjonelle vurderinger av forvaltningsområdet utformet offentlige aktører forvaltningsplaner med langsiktige målsetninger som baserte seg på bearbeidet kunnskap. I denne prosessen ble den personlige kunnskapen private lokale aktører kunne bidra med lite verdsatt (Allmendinger, 2009). Først mot slutten av 1900-tallet begynte det å bli vanlig for private aktører å bli inkludert forvaltningsprosesser. Årsaken til dette var at det i dette tidsrommet skjedde en vending fra formelt offentlig hierarkiske styresett til et mer nettverksbaserte styresett som populært ofte blir kalt governance (Kjær, 2004). Til tross for at governance først gjorde seg gjeldene mot slutten av 1900-tallet har det alltid ifølge Fimreite og Medalen (2005) vært noe innslag av governance i norsk lokalpolitikk, noe de private grunneierne og rettighetshaverne deltagelse i villreinforvaltningen på Dovrefjell er et tydelig eksempel på.

Den generelle oppfatningen blant aktørene jeg snakket med var at villreinutvalget gjør en god jobb med å forvalte villreinbestanden tilknyttet Snøhetta villreinområde. Selv om det er en del av informanten som mener at det er for lite fokus på den biologiske egenverdi til villreinen og for mye fokus på villreinjakten. Her mener noen av at det burde involveres flere aktører som ikke er motivert av økonomiske og kulturelle tradisjoner knyttet opp mot villreinjakten. Dette synet blir ikke delt av lederen i villreinutvalget, Erland Løkken:

«For villreinen sitt vedkommende kommer det økologiske eller naturmessige først, for det er ikke økonomien som bestemmer villreinforvaltningen (...) Det er snakk om å få til samarbeide basert på faglige vurderinger, der føler villreinutvalget at vi har faglig kompetanse i deler av forvaltningen. Så har vi et nært samarbeid med forskere og

direktoratet for at vi skal få den kompetansene som sitter innenfor direktoratet og NINA».

Villreinstammen som er tilknyttet Snøhetta villreinområde kan defineres som en «common pool resource» siden den er begrenset og beveger seg over så store områder at det vil være svært vanskelig å ressurskrevende å ekskludere aktører fra å benytte villreinen som en ressurs. Som følge av at det er svært vanskelig å forsikre seg mot at det blir jaktet på eller drevet med aktivitet som kan være skadelig for villreinbestanden, er man avhengig av at aktørene opptrer langsiktig rasjonelt og ikke driver med aktiviteter som kan ha varige negative konsekvenser for villreinbestanden (Ostrom, 1990; Saglie, 2006). På Dovrefjell ser man at en rekke forskjellige interessegrupper ønsker å benytte villreinen til ulike formål og aktiviteter, de forskjellige aktøren kan ha ulike oppfatninger om hva som er langsiktig rasjonell bruk av villreinen som ressurs. Aktører som har økonomiske interesser i villreinbestanden og aktører som kun ser villreinen i form av sin egenverdi vil i mange tilfeller ha ulike oppfatninger av hva som er rasjonelt. Av denne grunn er det helt avgjørende at de ulike aktørene sammen kommer fram til en forvaltning hvor man begrenser presset på villreinen og dens leveområder. Mens som følge av de mange ulike interessen knyttet opp mot villreinen kan det å enes om en felles forvaltningsstrategi være utfordrende(Saglie, 2006).

Flere av aktørene jeg har vært i kontakt med nevner at samarbeid mellom de forskjellige forvaltningsaktørene og forsknings- og kunnskapsinstitusjonene er viktig for å kunne oppnå en helhetlig og god bestandsforvaltning av villreinen. Selv om dette blir vektlagt av alle aktørene, er det helt klart en tendens i intervjuene at de lokale aktørene i større grad trekker fram dette enn de regionale og nasjonale aktørene. Spesielt med tanke på kunnskapsutveksling poengterte alle de lokale forvaltningsaktørene hvor viktig det er å basere forvaltningen på bearbeidet kunnskap. Den personlig kunnskapen ofte forbindes med de lokale aktørene ble også nevnt, men i mye mindre grad enn bearbeidet kunnskap og ofte var det de lokale aktørene som selv trakk fram personlig kunnskap som viktig. Dette kan tyde på at selv om det blir sett på som viktig å ha en balanse mellom personlig og bearbeidet kunnskap i dagens forvaltning kan det virke som om bearbeidet kunnskap er den dominerende kunnskapen i utformingen og praktiseringen av villreinformvaltningen. Bråtå (2005) påpeker at det er viktig at både bearbeidet og personlig kunnskap er representert og at forvaltningen skjer i skjæringspunktet mellom de ulike kunnskapstypene for å kunne praktisere en god villreinformvaltning. Samtidig påpeker Bråtå (ibid) at dette kan være problematisk å kombinere ulike kunnskap som følge av at de kan reflektere ulike typer rasjonalitet.

Det at en privat aktør som villreinutvalget har en helt sentral rolle i forvaltningen av villreinbestanden som har sitt leveområde innenfor Snøhetta villreinområde er helt klart i tråd med de teoretiske perspektivene rundt governance. Her ønsker man at samhandling og nettverksbygging skal erstatte hierarkiske styresett og involvere markedsaktører i prosesser som tidligere ble sett på som offentlige aktørers oppgaver (Kjær, 2004). Ved at man inkluderer private lokale aktører skjer det også en desentralisering av makt hvor politikken blir utformet i samarbeid mellom det offentlige og private. For samtidig som man ser at det private blir mer inkludert har fortsatt det offentlige en svært sentral rolle i forvaltningen av bestanden gjennom blant annet at villreinnemda må godkjenne bestandsplanene, årlige fellingskvoter og vald (Punsvik & Jaren, 2006; Saglie, 2006).

5.6.2 Arealforvaltningen

Grunnet villreinenes nomadiske levesett har den behov for store områder hvor den kan forflytte seg mellom sesongbeitene. Gjennom å bli jaktet på av mennesker helt siden sist istid har villreinen utviklet en naturlig skyhet ovenfor mennesker som gjør at den vegrer seg mot å ferdes i områder hvor det er menneskelig aktivitet (Punsvik & Jaren, 2006). I løpet av siste halvdel av 1900-tallet har man sett at de menneskelige inngrepene i det man anser som villreins leveområde har økt betydelig og hvor store inngrep som kraftutbygging i Aura og Litledalsvassdraget har fragmentert leveområdet til villreinen (Bevanger & Jordhøy, 2004). Det å sikre villreinen store nok områder med gode sesongbeiter hvor det er lite menneskelige forstyrrelser er den største utfordringen villreinforvaltningen står ovenfor i dag, mener aktørene jeg har snakket med. Øystein Folden i Naturvernforbundet sier det slik:

«Går vi 100 år tilbake så hadde Rondane- og Snøhettareinen en forbindelse, sånn at det er allerede fragmentert opp i delflokker i stedet for et helt system. Det er jo ikke godt å si hvor mye mer fragmentering det tåler her før det bryter sammen! Sannsynligvis begynner vi å nærme oss fordi det har noe med flokkstørrelser og sånne ting å gjøre. Kommer man under en viss størrelse begynner det å melde seg litt andre problemer».

Store deler av villreins leveområde på Dovrefjell ligger innenfor ulike verneområder hvor det ikke kan iverksettes tiltak eller aktiviteter som ikke er i henhold til vernebestemmelsen gitt i Naturmangfoldloven. Som følge av den restriktive holdningen innenfor naturvernområdene har jeg som tidligere nevnt i oppgaven valgt å ha hovedfokus på de delen av villreins leveområde som ligger i randsonen til verneområdene. Det er i disse områdene man har de fleste

konfliktsakene mellom villreininteressen og andre brukerinteresser på Dovrefjell. I disse arealene må fysiske inngrep hovedsakelig behandles ut fra Plan og bygningsloven, men også Naturmangfoldloven må bli tatt i betraktning når det skjer inngrep i randsonen til et verneområde. Kraftutbygging i Kjøtåbotnen og alpinanlegg i Eikesdalen er bare noen av prosjektene aktørene nevner som er enten under oppføring eller under planlegging i randsonene til nasjonalpark og som potensielt kan påvirke villreinens trekkveier. Av fysiske inngrep utgjør fritidsboliger eller planlagte fritidsboliger slik som det planlagte hyttefeltet i Grøvudalen den klart største trusselen mot villreinens arealbruk.

5.4.2.1 Kommunale planer

Det er hver enkelt kommune som gjennom å utarbeide kommuneplanens arealdel kommer med forslag til hvordan områdene innenfor sin administrative skal disponeres. Når kommuneplanen er ferdig må den gjennom en høringsrunde før den kan bli vedtatt og juridisk bindende, under høringsrunden kan alle legge inn en formell klage og aktører med innsigelsesrett som b.la. Fylkesmennene kan legge inn innsigelser. Hvis en aktør kommer med innsigelser vil det i første runde bli en forhandlingsrunde mellom kommunen og aktørene som har kommet med innsigelsen. Hvis man ikke kommer fram til en løsning i forhandlingen vil saken behandles av de aktuelle departementene før de tar en avgjørelse rundt saken. Marit Vorkinn hos Fylkesmannen i Oppland sier dette angående temaet:

«Min mening er at Plan- og bygningsloven er godt egnet til å avvei bruk og vern på et gitt tidspunkt. Det blir en forhandlingsprosess alle parter må gi og ta noe for å komme fram til et kompromiss. Utfordringen er å få partene til å forplikte seg langsiktig til et slikt kompromiss. Et eksempel er når en gjennom en kommuneplanprosess blir enige om at kommunen får en viss utbyggingskvote for nye hytter. Det vi opplever er det ved hver mange kommuner ved neste kommuneplanrevisjon mener at en skal starte med blanke ark, og forhandle fram et nytt kompromiss mellom bruk og vern. Dersom det ved hver kommuneplanrevisjon skal være nye kompromisser der både bruks- og vernesiden skal gi noe, fører dette i praksis til en stadig større utbygging, siden kommunene gir ved å redusere antall foreslåtte hytter de skal bygge ut, og vernesiden gir ved å tillate at noe areal bygges ut. Så over tid, vil slike gjentatte kompromisser gi et uheldig resultat for miljøsidene. Den manglende oppfølgingen av kompromisser i tidligere planprosesser, kan ha flere årsaker. Dels at det kommer inn nye politikere som ikke føler seg bundet av tidligere kompromisser, dels at det går så lang tid mellom planrevisjonene at det blir

glemt hva som var forutsetningene for kompromisset, og dels ulikt syn på hvor forpliktende en arealplan er.

Et annet problemet som mange aktører peker på er at kommunene som har arealer i og rundt Dovrefjell og som utformer kommuneplanene for området ofte forholder seg veldig forskjellig til villreinen. Noen kommuner har forståelse for at villreinen har behov for å skjermes og det blir tatt hensyn til dette under rulleringene av kommuneplanene, mens andre ikke viser like stor grad av hensyn. Flere av aktørene mener det er helt naturlig og begrunner det med at det er svært vanskelig for kommunepolitikere i disse fjellbygdene å si nei hvis det kommer noen som har lyst å gjennomføre et prosjekt som skaper arbeidsplasser eller inntekter til kommunen. Noen av aktørene jeg har snakket med mener at man helt klart ser en ansvarsskyvning mellom en del kommuner, hvor en kommune gjennomfører planlagte inngrep og lar andre kommuner ta ansvaret for å bevare villreinens leveområde.

En slik tanke gang er ikke uvanlig når det gjelder å forvalte en «common pool resources» hvor de forskjellige involverte aktørene ofte ikke tenker langsiktig rasjonelt, men heller fokuserer på kortsiktige fortjenester (Ostrom, 1990; Saglie, 2006). Problemet er hvis alle aktørene tenker slik vil området rundt Dovrefjell etter hvert bli så fragmentert at villreinen ikke vil kunne opprettholde sitt nomadiske levesett gjennom at den blir utestengt fra viktige beiteområder. I følge «common pool resource»-prinsippet vil alle aktørene i et lengre perspektiv ha interesse av å forvalte ressursen på en slik måte at man ikke setter dens reproduserende evner i fare (Saglie, 2006). Med tanke på at kommunepolitikeres jobb hovedsakelig blir bedømt ut ifra 4 års-perioder er det kanskje ikke så rart at de til tider jobber ut ifra et forholdsvis kortsiktig tidsperspektiv. Det finnes også en rekke andre forskjellige interesser innenfor villreinområdene hvor det som er best for dem ikke alltid er forenlig med hva som er best for villreinen. I så måte vil de forskjellige interessenes innflytelse og makt påvirke politikerne som tar beslutningen.

5.4.4.2 Regionale planer

Som følge av villreinens nomadiske levesett og at man må se områdene de ferdes i som en enhet, er det flere av aktørene jeg har snakket med som mener at kommunene er dårlig egnet til å utforme arealplanene. For å få et mer helhetlig perspektiv har de aktuelle fylkeskommunen fått i oppgave å utarbeide regionale planer som skal gi en mer helhetlig arealforvaltning av villreinens leveområder gjennom å samordne de regionale interessene, men regionale planer er ikke juridisk bindende (Punsvik & Jaren, 2006). Som følge av at de regionale planer kun er

veiledende og ikke juridisk bindene mener noen av aktørene jeg intervjuet at de ikke er egnet som retningslinjer, og spør hvilken styringsmulighet man har i etterkant hvis en av kommunene ikke følger opp intensjonene i planen? Flere av aktørene viser her til den nylig reviderte planen for Rondane, hvor blant annet fylkeskommunene og fylkesmennene hadde større innsigelsesmuligheter i den gamle regionale planen enn i den nylig reviderte planen dersom det kom forslag fra kommunene som ikke er i tråd med retningslinjene i planen. Dette mener flere av aktørene er et stort problem, for en regional plan uten innsigelsesmulighet her en svært begrenset funksjon. Generelt sett er det svært mange av aktørene jeg snakket med som uttalte seg negativt om den regionale planen for Rondane Sølknletten og prosessen rundt den sett fra villreinens perspektiv. Flere av aktørene sier at dette er noe de har gitt klart uttrykt for til Klima og miljødepartementet. Som følge av dette kom daværende Miljøverndepartementet med følgende uttalelse i et møtoreferat om praktiseringen av regional plan for Rondane Sølknletten:

«Departementet ser at det kan være utfordringer med å anvende planens retningslinjer slik de nå ligger knyttet til ivaretagelsen av villreininteressene i konkrete enkeltsaker»
(Miljøverndepartementet, 2013)

Grunnet alle problemene rundt den regionale planen for Rondane og Sølknletten stiller flere av de aktørene jeg har vært i kontakt med seg spørrende om fylkeskommunene er riktig instans til å utforme en regional plan med fokus på villrein. Her trekkes det blant annet fram at tidligere har fylkeskommunen ikke hatt noe med villrein og forvaltningen av dens leveområde å gjøre. Det er kun i løpet av de siste årene at fylkeskommunen har deltatt i forvaltningen av villreinens leveområder og av denne grunn fortsatt har begrenset kunnskap om villreinen. Andre, deriblant fylkeskommunen selv mener at det ikke er tilfellet, og påpeker at det er gjort en rekke forskningsprosjekter på villrein generelt og i forhold til dens leveområde på Dovrefjell som har resultert i at kunnskapsgrunnlaget om villreinen her er forholdsvis bra. Det blir også nevnt i denne forbindelse at det er en rekke forskjellige aktører som bidrar i planprosessen, og gjennom å samarbeide med andre aktører sikrer man at det er et bredt kunnskapsgrunnlag i planprosessen. Samtidig nevnes det at fylkeskommunen både har ressurser og kompetanse i form av planavdelingen som er vant med å forholde seg til regionale planer.

«Dem er flinke til å hente inn de opplysningen dem har behov for, om de sitter med den store kunnskap en villrein og villreinforvaltning det kan man jo de kan man jo stille et spørsmålstegn med. (...) de er ny i villreinforvaltningen og har ett stykke igjen, men de har inkludert oss [villreinnemda]i gruppen som skal utarbeide den regionale plan, så

det vil komme innputt fra oss der. Så vi føler iallfall at dem prøver». Arnt Gulaker, Villreinnemda for Snøhetta og Knutshø

En annen kritikk som blir fremmet fra noen aktører jeg har vært i kontakt med dreier seg om at fylkeskommunen i lys av å være utviklingsaktører ikke greier å vektlegge villreininteressene i stor nok grad kontra andre interesser. Her trekkes blant annet Heiaplanen fram hvor fylkeskommunene etter å ha vedtatt en regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei går inn for et stort vindkraftanlegg innenfor et nasjonalt villreinområde. På grunn av eksempler som dette mener flere jeg har snakket med at fylkeskommunene ikke vektlegger villreinen nok i forhold til andre interesser. Som et alternativ til regional plan mener noen aktørene at man ville hatt et bedre vern av de nasjonale villreinområdene hvis man hadde fått statlige retningslinjer som gjelder for alle de nasjonale villreinsområdene i stedet for regionale planer.

Til tross for dette er majoriteten av aktøren optimistisk i forhold til den reviderte planen for Dovrefjellsområdet. Her påpekes det at gjennom prosessen med regional plan for Rondane Sølknletten har fylkeskommunen fått verdifull erfaring. Det blir nevnt at man på Dovrefjell har et bedre utgangspunkt på mange områder enn tilfellet var i Rondane. Samtidig forventes det en utfordrende prosess som kommer til å bli preget av forhandlinger. Spesielt med tanke på fastsettingen av grensen for det nasjonale villreinområdet som er en av hovedformålene med planen.

«Planene skal definere ei endelig grense for det nasjonale villreinsområdet, og innenfor der er det stopp! Og den vil stå så lenge planer virker, 10-15 år i hvert fall til neste revisjon vil jeg tro. Så skal vi definere områder som ligger mellom nasjonalt villreinområde og dalbunnen, hvor det noen steder er plass til en liten buffersone der man kan gi litt mindre restriksjoner. Jon Halvor Midtmageli, Fylkeskommunen i Oppland.

Som følge av villreinens behov for store sammenhengende områder hvor den kan trekke mellom sesongbeitene mener aktørene at det helt klart er behov for en mer helhetlig planleggingsperspektiv enn hva som er tilfellet med kommuneplanene. Men å kunne gjennomføre en helhetlig planlegging på tvers av politiske administrative grenser er utfordrende av flere grunner. En av de største problemene innenfor offentligforvaltning er at institusjonen som skal utforme og gjennomføre forvaltningen ikke har tilstrekkelig myndighet over hele forvaltningsarealet (Saglie, 2006). Her påpeker flere av aktøren at de regionale planene er

begrenset påvirkning som følge av at de bare er veiledende og ikke juridisk bindende. Videre trekker Saglie (2006) fram fordelingen av ressurser mellom forvaltningsinstitusjoner som et potensielt problem i dagens offentlige forvaltning. Gjennom å spre ressursen utover en rekke institusjoner kan man oppleve at de enkelte institusjonen ikke har tilstrekkelige midler til løse problemene de er satt til. Konkret i forhold til utformingen av den regionale plane mener de fleste av aktørene jeg har intervjuet at dette ikke er et stort problem, og at fylkeskommunen har de nødvendige ressursene til gjennomføre et slikt arbeid. Generelt virker det ut fra intervjuene som de fleste forvaltnings aktørene mener de har tilstrekkelige ressurser til å utføre sitt arbeid.

5.6.3 Samhandling

Dagens villreinforvaltning består av private og offentlige aktører fra ulike politiske nivåer som har forskjellige roller og oppgaver i arbeidet med å forvalte villreinen. Som følge av dette er det viktig med samhandling mellom forvaltningsaktørene og aktører som representerer de andre brukerinteresser i leveområdene til villreinen for å kunne oppnå en helhetlig bestands- og arealforvaltning. Aktørene jeg har snakket med har til dels ulike oppfatninger om hvordan samhandlingen er mellom de ulike aktørene som deltar i forvaltningen av villreinbestanden og dens leveområder på Dovrefjell. Noen mener at man i dag begynner å få en god kommunikasjon og samhandling mellom de forskjellige aktørene som bidrar med å forvalte villreinen og dens leveområder. En av dem som mener at man har en god kommunikasjon og samhandling på Dovrefjell er Jon Halvor Midtmageli hos fylkeskommunen i Oppland som sier dette:

«Når vi snakker om Dovrefjell er det god kommunikasjon. Nå er vi litt i startgropen og vi har vært invitert inn i en koordinerende gruppe når det gjelder verneplanarbeidet på Hjerkin. Kommune skal starte opp med en egen kommunedelplan for Hjerkin og er å med i den gruppen. Så der sitter vi sammen og vi tenker å samarbeide hvis det eventuelt er mangler i kunnskapsgrunnet så vi har bra kommunikasjon helt inn MD¹¹. Det har vi hatt hele tiden egentlig siden Miljøverndepartementet har samlinger for prosjektlederne som har utviklet seg til å bli noe mer enn det egentlig. Tre, fire ganger i året har vi møter med MD der ting blir diskutert og prosjektlederne kan møte hverandre, så det har vært veldig bra.

De fleste av aktørene er uansett hva de mente om dagens situasjon klare på at det alltid finnes forbedringspotensial også når det kommer til samhandling. Hvilke konkrete tiltak som skal til

¹¹ Endret navn Klima og Miljødepartementet(KLD)

for å bedre samhandlingen mellom aktørene er det derimot flere av aktørene usikre på. Noen aktører trekker fram at det burde etableres forum hvor alle aktøren som deltar i villreinforvaltningen møtes regelmessig. Det finnes i dag flere ulike forum og grupper hvor utvalget aktører møtes, samtidig blir det framhevet at det er flere aktører som ikke har noe særlig kontakt. Andre aktørene stiller seg derimot mer tvilende til et slikt felles forum og begrunner det med at de ikke ser behovet for at aktører som er på ulike politiske nivåer og bidrar i ulike aspekter i forvaltningen trenger å ha direkte og regelmessig kontakt med hverandre. Mange av de sammen aktørene tror at et slikt forum bare vil føre til mer byråkrati og ikke mer samhandling mellom aktørene. Mange aktørene jeg har snakket med mener at det i dag allerede er for mye byråkrati innenfor villreinforvaltningen og at det er for mange aktører som er involvert i forvaltningen av villreinens leveområde. Flere mener også at grunnet mange aktører har man i dag en villreinforvaltning hvor det ofte forekommer overlappende myndighet og ansvarsforhold mellom forvaltningsaktørene. Dette fører igjen til at man får en fragmentert forvaltning hvor ingen tar det overordnet ansvaret grunnet at det er for ressurskrevende både når det gjelder tid og penger å samkjøre alle aktørene, planene og prosessen som er gjeldende innenfor villreinforvaltningen.

Flere av forvaltningsaktørene jeg har vært i kontakt med støtter opp om at det er for mange aktører og at det er for uklare skiller mellom de ulike aktørenes ansvar. Her etterlyser flere av aktørene en klarer ansvarsfordeling mellom de ulike forvaltnings aktørene. Dette kan også føre til at man får en mer transparent villreinforvaltning hvor man kan forvalte etter klarere retningslinjer. Det er i dag svært mange ulike planer og prosesser de forskjellige forvaltningsaktørene må forholde seg til. Som en følge av dette får man en svært sammensatt forvaltningsprosess som det er vanskelig for befolkningen å sette seg inn i og dermed komme med innspill til. Som en følge av at befolkningen ikke inkluderes tilstrekkelig i forvaltningen svekkes dens legitimitet i befolkningen. Jon Halvor Midtmageli hos fylkeskommunen i Oppland uttaler seg slik om disse utfordringen:

«Det blir veldig mye planer og mange prosesser og det er ikke så lett å se forskjell på verneplanprosess etter Naturmangfoldloven og en regional planprosess etter Plan og bygningsloven (...) Så der har vi en pedagogisk utfordring å forklare folk forskjellen, det er vanskelig for oss som driver med dette til daglig».

Samtidig er det flere av aktørene som påpeker at det ikke er mange år siden man omorganiserte deler av villreinforvaltningen. Det har derfor tatt noe tid før alle aktøren har funnet sin plass,

men at de nå ser ut til at samhandlingen mellom aktørene går riktig vei. Erland Løkken som er leder i villreinutvalget for Snøhetta villreinområde sier dette.

«Jeg føler at man for øyeblikket er i ferd med å få til en god enhetlig samarbeid nå, for alle organene tar det litt tid før dem setter seg. Så er det snakk om å få til samarbeid basert på faglige vurderinger, der føler jeg vi i Villreinutvalget at vi har faglig kompetanse på deler av forvaltningen og så har vi et nært samarbeid med forsker og direktoratet for at vi skal få den kompetansen som sitter innenfor direktoratet og NINA».

Det påpekes fra flere hold at dette ikke er en problemstilling som er spesiell for forvaltningen av villrein, men er problemer man møter i forhold til forvaltningen av flere arter. Marit Vorkinn hos Fylkesmannen i Oppland oppsummerer det slikt:

«Det går ikke kun på villreinforvaltningen, men hele utmarkforvaltningen som er et sammensurium, med uklare og overlappende myndighets og ansvarsforhold».

En del av aktørenes syn på at det er for mange aktører involvert i villreinforvaltningen er lite i tråd med tankene i kollaborativ planleggingsteori hvor man i utgangspunktet ønsker at alle de ulike interessegrupper skal bli hørt (Healey, 1997). Videre ønsker man i kollaborativ planleggingsteori å erstatte det tradisjonelle byråkratiske hierarkiet med et nettverksbasert system som baserer seg på kommunikasjon og konsensusbygging mellom aktørene. Innen Norsk forvaltning ser man klart elementer fra den kollaborative planleggingsteorien hvor man ønsker en forvaltning basert på samhandling og konsensus mellom de ulike aktørene. Til tross for dette er det ingen tvil om at det i Norge er et byråkratisk hierarkistisk forvaltningssystem hvor det er offentlige institusjoner på forskjellige politiske nivåer som utgjør majoriteten av aktørene i forvaltningsapparatet rundt villreinen.

Det kommer også klart fram under intervjuene at man sliter med mange av problemene i forvaltningen av Snøhetta villreinområde som blir tatt opp i kollaborativ planleggingsteori som framtidige hovedutfordringer for offentlige planleggingsinstitusjoner i et byråkratisk hierarki. I kollaborativ planleggingsteori blir det hevdet at de vil være umulig for offentlige institusjoner å forvalte store sammenhengende områder på en helhetlig måte. Selv når interessen er sammenfallende er det ikke tilstrekkelig kommunikasjon mellom de offentlige institusjonene til å samarbeide effektivt. Og hvor man som følge av mangel på samarbeid vil man ende opp med vinnere og taper (Innes & Booher, 2010). Under flere av intervjuene som jeg gjennomførte ble det hevdet at villreininteressene var den tapende part i mange saker på Dovrefjell.

Som følge av at Norge er delt inn i ulike politiske administrative områder berører ofte større naturressurssystemer flere slike administrative områder. De ulike administrative områdene kan ha ulike interesser knyttet til naturressurser slik som villreinen ser man også at de tar ulikt ansvar i forvaltningen av den. Til tross for dette mener Saglie (2006) at dette ikke er noe man ser mye av i land med godt utviklede forvaltningsinstitusjoner. Like fullt blir ansvarsforskyvning trukket fram av flere aktører jeg har vært i kontakt med som mulig et problem i forhold til villreinforvaltningen på Dovrefjell. For å forhindre ansvarsforskyvning i framtiden mener disse aktørene at antall aktører som bidrar i forvaltningen må reduseres og at det må en klarere ansvarsfordeling til. Her blir det også påpekt at ved et mindre antall aktører vil gjøre det enklere å få til samarbeid mellom aktørene.

Det å gjennomføre en god og helhetlig forvaltning er ofte ressurskrevende. Dette gjør det vanskelig for aktørene hver for seg å realisere sine målsetninger. Av denne grunnen så man at det med governance kom et større fokus på at de ulike aktørene skulle danne partnerskap hvor de samordner sine ressurser for å kunne oppnå målsetninger det ville vært vanskelig å realisere hver for seg (Peters, 1998). Samtidig som forvaltningen kan bli styrket av et partnerskap kreves det også en annen innstilling hos de deltagende aktørene enn hva tilfellet ville ha vært hvis de opptrådte hver for seg. I partnerskap må fokuset ligge på koalisjonsbygging hvor aktørene inngår kompromisser og tenker helhetlig framfor å kun fokusere på egne interesser (Stone, 1993). Under intervjuene med forvaltingsaktørene kom det fram at svært mange nettopp har et slik fokus hvor man skal komme fram til løsninger basert på kompromisser. Aktørene er klar på at dette er utfordrende, og er forholdsvis delte i sine syn på hvordan dette fungerer i dag. En del aktører mener at man i dag begynner å få en forvaltning som gjennom kompromisser ivaretar de ulike interessene på en god måte. Andre aktører mener at villreininteressene ofte står igjen som den tapene part i mange av de kompromissene som er inngått i området. Her nevnes blant annet en rekke ulike planlagte fysiske inngrep i villreinens leveområde som kan påvirke trekkmulighetene til villreinen mellom de forskjellige sesongbeitene.

5.7 Internasjonale forpliktelser

«Det er ingen tvil om at villreinen sees på som en viktig art, en ansvarsart¹² for Norge og hvor vi har et spesielt internasjonalt ansvar for å ta vare på den». Torbjørn Lange, Klima og Miljødepartementet

Fjellområdene i Sør-Norge er de siste områdene i Europa hvor man har stammer av villrein som siden slutten av sist istid har vært en viktig både som næringskilde og i forhold til kulturutviklingen. Av denne grunnen har Norge internasjonale forpliktelser om å forvalte villreinen slik at man også i framtiden vil ha sunne og bærekraftig villreinstammer i Norge. Til tross for dette virker det som de forskjellige forvaltnings aktørene har forholdsvis ulike syn på i hvilken grad de internasjonale verdiene spiller inn på forvaltningen. En trend man kan trekke ut i fra svarene jeg har fått er at de internasjonale forpliktelsene blir mest vektlagt av de nasjonale aktøren og avtar etter hvert som man kommer på lavere politiske nivåer.

«Det internasjonale ansvaret tror jeg i alle fall på det rikspolitiske nivå har påvirkningskraft». Vemund Jaren, Miljødirektoratet

Flere av aktørene påpeker også dette og mener at det er helt naturlig da de nasjonale aktøren må forholde seg til internasjonale forpliktelser og konvensjoner når de utformer de overordnede retningslinjene for villreinforvaltningen.

«Vi har bestemmelser i lovverket som er i samsvarer med internasjonale konvensjoner Norge har slutter seg til. Disse skal vurderes i den enkelte sak. Isolert sett så vil det at man har en ansvarsart eller en truet art veie ganske tungt i enkelt saker. Så må man selvfølgelig veie dette hensynet opp mot andre viktige interesser i de konkrete sakene». Torbjørn Lang, Klima og miljødepartementet

5.8 Kunnskap og makt

Det har blitt bevilget en rekke midler til både FoU prosjekter som har fokus på villreinene i et nasjonalt perspektiv og de som har fokus på villreinstammen med tilknytning Snøhetta villreinområde og de omkringliggende områdene. FoU prosjektene har produsert mye ny bearbeidet kunnskap om villreinen på Dovrefjell de seneste årene. Noe som har resultert i at det

¹² Begrepet ansvarsart ble tatt i bruk i Norge ved publiseringen av den første norske rødlisten 1992, senere er begrepet fjernet fra listen. Ulike land benytter begrepet ulikt, men i Norge brukes begrepet som regel i forbindelse med arter som Norge har et særskilt ansvar for arten eller arten genetiske mangfold ovenfor andre land(Miljøverndepartementet, 2008).

generelle kunnskapsnivået til aktørene som er ansvarlig for villreinforvaltningen begynner å bli forholdsvis godt selv om det nok fortsatt varierer en del fra aktør til aktør. Et annet element som har vært positivt med de utførte forskningsprosjektene er at de har ført til en mer fellesforståelse i synet på villrein, og hvordan forvaltningsmessige utfordringer man står ovenfor i tiden som kommer mellom nasjonale og lokale aktørene.

Det er flere prosjekter som blir nevnt i denne forbindelse, Horisont Snøhetta (se delkapittel 2.3 Forvaltningen) ble nevnt ofte og trukket fram som viktig av de jeg har vært i kontakt med. Her må man ta i betraktning at sluttrapporten til Horisont Snøhetta kun hadde blitt publisert noen måneder i forkant av mine intervjuer, og at det derfor antagelig var naturlig for mange av aktørene å trekke Horisont Snøhetta fram. Villrein og Samfunn (se delkapittel 2.3 Forvaltningen) er et annet forskningsprosjekt som bli trukket fram som meget viktig av en rekke aktører. En av disse er Erland Løkken som er leder for Villreinutvalget som sier dette om Villrein og Samfunn rapporten:

«Så har du Villrein og samfunn som var utrolig viktig, både det prosjektet og den rapporten som greide å sette villreinene i førersetet på mange områder.»

I hovedsak er det bearbeidet kunnskap som blir presentert i forskningsprosjektene. Bearbeidet kunnskap er innsamlet og bearbeidet data som blir revidert dersom det blir gjort nye datafunn, og som følge av dette tåler kritiske undersøkelser. Ofte deler man bearbeidet kunnskap inn i to kategorier, kontekstavhengig og kontekstuavhengig bearbeidet kunnskap (Friedmann, 1973). Begge disse kategoriene er representert i mange av forskningsprosjektene som har vært utført på Dovrefjell. Dataen som ble samlet inn av ferdsestiller i blant annet Stroplsjødalen som en del av Horisont Snøhetta er et eksempel på kontekstavhengig bearbeidet kunnskap. Mens når man i Villrein og samfunn kommer med en tilrådning om at det bør opprettes 9 nasjonale villreinområder (se figur 1.1) hvor villreinen skal ha særstilt prioritering for å styrke den helhetlige villreinforvaltningen er dette kontekstuavhengig bearbeidet kunnskap.

Ser man på den generelle kunnskapsnivået i befolkningen blir dette stadig bedre gjennom blant annet at flere tar utdanning. Etter hvert som kunnskapsnivået stiger engasjerer flere seg for utviklingene som skjer i samfunnet. Samtidig med dette ser man at stadig flere blir kritisk til kunnskapen som blir presentert og blir mer åpne for ulike typer kunnskap. Som en følge av dette har de offentlige intuisjonen som tidligere i stor grad legitimerte sine avgjørelser med bearbeidet kunnskap måtte forholde seg til andre typer kunnskap (Innes & Booher, 2010). Bearbeidet kunnskap har fortsatt en sentral plass i villreinforvaltningen, men man har fått et

større innslag av personlig kunnskap i forvaltningsprosesser. Personlig kunnskap forbindes som regel til de lokale aktørene som deltar i forvaltningsprosessen og som gjennom erfaringer og tradisjoner tilegnet seg kunnskap om området og villreinstammen som kan være med å styrke og legitimerer villreinforvaltningen. I motsetning til bearbeidet kunnskap kan personlig kunnskap ofte ikke etterprøves og har derfor i mange tilfeller ikke samme legitimitet som bearbeidet kunnskap (Bråtå, 2001).

Til tross for dette mener Bråtå (2001) at det er viktig at både bearbeidet og personlig kunnskap er representert når man forvalter en så krevende art som villreinen. I mange prosesser ser man at det kan være utfordrende å kombinere bearbeidet kunnskap og personlig kunnskap siden de ofte representerer to ulike oppfatninger om hva som vil være rasjonelt. Det vil for eksempel være rasjonelt for mange aktører basert på bearbeidet kunnskap å legge store begrensinger på aktiviteter som drives med innenfor Snøhetta villreinsområde basert på villreinenens beste. Mens lokale aktører som tradisjonelt sett har bruk området til ulike næringsaktiviteter og rekreasjonsbruk vil se på det som rasjonelt å opprettholde den menneskelige aktiviteten i området. Av grunner som dette mener Bråtå (ibid) at villreinforvaltningen må skje i skjæringspunktet mellom bearbeidet og personlig kunnskap.

«Til en viss grad blir den lokale kunnskapen tatt til betraktning når avgjørelser skal tas høyere opp i systemet, men det kunne godt ha vært mer». Arnt Gulaker, villreinnemda for Snøhetta og Knutshø

De ulike forvaltningsaktørene på Dovrefjell vil benytte seg av forskjellig kunnskap for å oppnå sine målsetningene. I en slik sammenheng vil også de ulike aktørenes makt påvirke hvilke interesser som vinner fram. I følge Flyvbjerg (1998) må makt og kunnskap bestandig sees i forhold til hverandre. Videre beskriver han forholdet mellom dem som asymmetrisk hvor makt er den dominerende faktoren, makt vil fremme kunnskap som støtter opp sine synspunkter og ignorere kunnskap som er motstridende med sitt synspunkt. Under intervjuene jeg har gjennomført har jeg sett flere eksempler på at de forskjellige aktørene har brukt de ulike delene av Horisont Snøhetta til å underbygge forskjellige typer interesser. Marit Vorkinn hos Fylkesmannen i oppland sier dette om kunnskapsgrunnlaget og svarene de forskjellige forskningsprosjektene har gitt:

«Kunnskapsnivået på Dovrefjell er kjempe bra med tanke på de forskningsprosjektene som har gått der. Så det er ikke kunnskapsgrunnlaget det står på, men det er jo slikt med

forskning at det ikke gir noe fasitsvar for avgjørelser som politikere eller forvaltningen må ta».

I Horisont Snøhetta kom det en anbefaling om at bussregimet skulle fortsette å frakte de reisende inn og ut fra Snøheim samtidig som de åpnet for at hvis man i de kommende årene ser at denne ferdselen har stor negativ påvirkning på villreintrekket i området må det gjøres nye vurderinger. Noen av aktørene jeg var i kontakt tolket dette klart dit hen at bussløsningen er kommet for å bli, og argumenterte med at det vil trekkes folk inn i området uansett hvilke tiltak som iverksettes. Andre igjen mente at bussløsningen må sees på som den beste løsningen i forhold til at det er drift på Snøheim. Mange av disse aktørene mente også at hvis man ser at ferdselen får store konsekvenser for villreintrekket må man vurdere tiltak hvor det mest drastiske vil være å stenge Snøheim og fjerne Snøheimveinen. Aktørene som tar opp dette er raskt ute med å påpeke at per i dag er dette noe de ser på som svært usannsynlig.

5.10 DNT

Aktørene jeg intervjuet har stort sett en generell positiv holdning til DNT som organisasjon og de verdene dem står for. Samtidig blir det påpeker at innenfor DNT har man mange forskjellige enheter og lokallag som til dels har ulike meninger og tilnærminger. Ut ifra dette er det problematisk å ha en generell oppfatning om DNT som organisasjon mener en del av aktørene jeg har vært i kontakt. I denne forbindelse trekker flere av aktørene fram Snøheim som et eksempel, en av disse er Øystein Folden hos Naturvernforbundet:

«Nå har jeg et inntrykk av at det er Oslo og Omegn turistforening som har vært veldig pådriver, mens DNT har vært relativt reservert. DNT er jo egentlig en paraply hvor foreningene som har hyttene og sti nettene er egentlig selvstendige enheter. Så jeg har et relativt klart inntrykk av at DNT har vært tilbakeholden, i alle fall langt på vei og iallfall langt fra entydig positiv til Snøheim. Det er Oslo og Omegn som har kjørt hardt på for å få til Snøheim».

Dette kommer også tydelig fram i uttalelsene som kom fra forskjellige lokallag innad i DNT mener Jon Halvor Midtmageli hos fylkeskommunen i Oppland:

«Nå har vi ikke fått noen uttalelser i forhold til Dovre enda for vi har ikke noen plan enda, men i Rondane så var det iallfall tydelige forskjeller på uttalelsene som kom sentralt fra og de som kom fra lokallagene i DNT».

Selv om DNT ikke ser på sin egen virksomhet i fjellområdene som næringsaktivitet mener brorparten av aktørene jeg har snakket med at ut fra de aktivitetene DNT driver med så må man se på dem som en næringslivaktør, og at de derfor burde sidestille de med andre reiselivsaktørene som driver virksomhet innenfor sammen område. Men det kommer også klart fram at hoveddelen av aktørene jeg har snakket mener at DNT har fått særbehandling i forhold til andre som driver med turistvirksomhet i området.

«(...) du kan ikke sette likhetstegn mellom DNT og en annen bedrift selv om det i mitt hode burde vært det, fordi det er reiseliv de driver med de også. Selvfølgelig gjør DNT veldig mye bra de også, jeg er kjempepositiv til at de får folk ut, men det er business dem driver med. Stor business og da burde de sidestilles med de andre som driver med det samme». Raymond Sørensen, Norsk Villreinsenter Nord

Flere av aktøren jeg intervjuet beskriver at man i store og åpne demokratiske prosesser, som for eksempel i prosessen med utformingen av nasjonalplanen for Rondane opplevde at DNT i slutfasen drev med politisklobbing bak lukkede dører hvor andre aktører uten de politiske kontaktene ikke hadde tilgang. Dette resulterte i at DNT fikk store vide konsesjoner til å drive virksomhet innenfor det vernede området. Offentlige aktører har ikke mulighet til en slik maktytelse som følge at de må operere innenfor demokratiske formelle prosesser som DNT i lys av å være en privat aktør ikke er like budet til (Kaltenborn et al., 2011).

Flere av de regionale og lokale aktørene mener det er problematisk ut fra prinsipper om likebehandling og demokrati at man etter å ha gitt DNT forholdsvis vide tillatelser til å drive virksomhet i området, skal gå inn å regulere driften til mindre lokale næringsaktører strengt og detaljert. Slike eksempler gir god grobunn for de som er kritiske til den normative framgangsmåten i governance. Denne kritikken går ut på at noen aktører slik som DNT får fremtredende roller og hvor avgjørelses prosessen blir mindre åpne og gjennomsiktede enn om kun offentlige aktører deltok i avgjørelses prosessene. I governance er det også et ønske om fri dialog mellom aktørene og hvor det offentlige skal legge til rette for forhandlinger mellom de ulike aktørene noe som fram til slutfasen også blir beskrevet å ha vært tilfellet i den regionalplanen for Rondane Sølknletten (Jensen, 2004).

5.10.1 Snøheim

Figur 5.4: DNT-hytten Snøheim med skyttelbussen i forkant Foto: forfatters eget bilde

Snøheim eies og driftes i dag av Oslo og omegn turistforening og har etter gjenåpningen i 2012 80 sengeplasser (se kapittel 2.3, Snøheim og Stroplsjødalen). Snøheim har vært et omdiskutert tema helt siden regjeringen kunngjorde at Hjerkinnskytefelt skulle legges ned og man skulle starte et prosjekt med restaurere området som på sikt skulle innlemmes i Dovrefjell-Sunddalsfjella nasjonalpark. Også blant aktørene jeg har snakket med er det delte meninger om gjenåpningen av Snøheim. Det kommer forholdsvis klart fram i intervjuene at det ikke er Snøheim i seg selv mange av aktørene ser på som problematisk da hytten ligger i et område som er lite benyttet av villreinene. Det er ferdselen til og fra Snøheim langs Snøheimveien eller i Stroplsjødalen som påvirker villreinen, og hvor man de seneste årene har sett alarmerende få villrein som har trukket igjennom disse områdene mener flere av aktørene (se delkapittel 5.5 Rotasjonstrekket).

Andre aktører mener igjen at som følge av Snøhetta vil området alltid være et attraktivt turområde hvor man ville ha opplevd økt ferdsel uansett om Snøheim ble gjenåpnet eller ikke. Gjennom etableringen av Snøheim har man nå et felles startpunkt for turer til Snøhetta, hvor man ved hjelp av bussordningen vil kanalisere ferdselen bort fra de mest sårbare trekkområdene til villreinen som bl.a. Stroplsjødalen. Andre mener derimot at Snøheim og bussordningen vil gjøre området mer tilgjengelig og trekker paralleller til Rondvassbu i Rondane som de mener er i noe samme situasjon ved at det går en vei inn til hytten, hvor man opplever stor ferdsel fra

hytten og videre innover i Rondaneområdet. Spesielt økt ferdsel videre innover i fjellet er flere aktører bekymret for siden turistene vil komme seg raskt og uthvilt inn til Snøheim. Marit Vorkinn hos Fylkesmannen i oppland sier det slikt:

«Det vi er redde for er at når folk har vært på Snøhetta en, to og tre ganger så vil dem da søke innover til andre steder».

Flere av aktørene omtaler Snøheim som et hotell og mener at som følge av tilgjengeligheten og komforten vil Snøheim også tiltrekke seg andre turistgrupper enn de tradisjonelle fotturistene.

«Det som jeg har langt merke til er at en del folk, bl.a. noen skoleklasser som blir kjørt inn til Snøheim og så går dem stien som går fra Snøheim forbi Tvillingkollan og ned Stroplsjødalen, det er ikke bra! Det er blitt en del økt ferdsel langs den stien og det vi ikke vet er om det vil bli økt ferdsel fra Snøheim og inn Storstygge-Svånådalen og over mot til Åmotsdalhytten, eventuelt Reinheim». Lars Børve, Nasjonalparkforvalter Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark

Når det kommer til Reinheim nevner flere av aktørene at et av premissene for at Snøheim skulle utvides og gjenåpnes var at Reinheim skal fjernes.

«Villreinutvalget har krevet at Reinheim skulle bli fjernet vis Snøheim ble utvidet, og det er nok den riktige beslutningen». Erland Løkken, Villreinutvalget

Flere av aktørene jeg har vært i kontakt med er svært kritiske til prosessen rundt avgjørelsen om å gjenåpne Snøheim. Flere av aktørene mener at Miljøverndepartementet (nå Klima og miljødepartementet) ikke lyttet nok til de faglige vurderingene som forelå på det tidspunktet. Videre er flere kritisk til at avgjørelsen ble gjort før Horisont Snøhetta hadde kommet med sin vurdering. Fordi avgjørelsen om å gjenåpne Snøheim ble tatt mens forskningsprosjektet pågikk endret man mye av premisset for forskningsprosjektet.

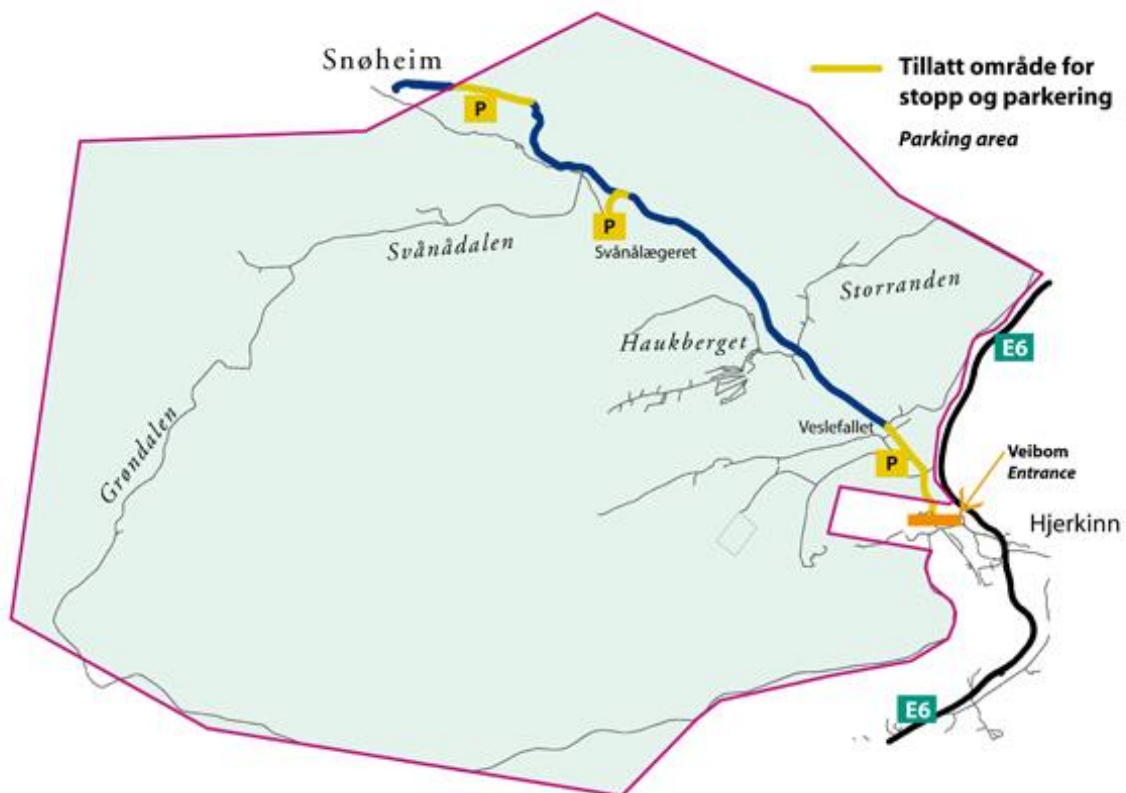
«Vi har jo noen utfordringer, det er det ingen tvil om, og det som har blitt liggende der som et premiss som faglig og ideelt sett ikke var ønskelig ut fra hensynet til villreinen er jo at det ble gitt tillatelse til å reetablere Snøheim som turisthytte. Det blir jo en driver som styrer utviklingen i veldig stor grad i området. Anbefalingen fra forskningsprosjektet [Horisont Snøhetta], som vi også har fulgt opp gjennom den tilrådnigen vi har gitt departementet, handler egentlig om å gjøre det beste ut av den situasjonen som har oppstått. Det handler jo ikke om å reetablere det man faglig sett hadde sett på som ideelle bruken av området. Det har bestandig vært en del fottur ferdsel og turistforeningsbruk av området, men man ville hatt mulighet til å styre det på en

bedre måte hvis man ikke hadde fått etableringen av Snøheim, men det er noe man må forholde seg til» Vemund Jaren, Miljødirektoratet

5.10.2 Snøheimveien

I forhold til Snøheimveiene er det tre alternativer som blir vurdert:

1. Snøheimveien fjernes og renatureres
2. Snøheimveien forblir, men det legges betydelige begrensninger på bruken av veien
3. Snøheimveien åpnes for fri ferdsel

Figur 5.5: Veinettet som var tilknyttet gamle Hjerkinn skytefelt, en del av disse veiene er nå fjernet som en del av Forsvarsbyggs naturrestaureringsprosjekt Kilde: snoheimveien.no

I 2008 besluttet Stortinget at Snøheimveien skulle holdes åpen for bruk fram til 2012 i påvente av at det ble samlet inn kunnskap som vil gi et bedre grunnlag for å fatte en endelig avgjørelse rundt Snøheimveien. I mars 2013 kom NINA med en sluttrapport for prosjektet Horisont Snøhetta hvor de konkluderte med at den beste løsningen for mennesker og villreinen er at Snøheimveien beholdes med en streng ferdselskontroll hvor man ønsker å opprettholde prøveordningen med skyttelbuss fra Hjerkinn inn til Snøheim som ble startet i 2012. Begrunnelsen for dette var man ved hjelp fra bussen kunne kanalisere og forhindre uønsket

forstyrrelser og inngrep i sårbare trekkorridorer langs dagens nasjonalparkgrense gjennom en bussordning som frakter de besøkende helt inn til Snøheim. Kartlegging av villreinsbruksområder viser at platået rundt Snøhetta er forholdsvis beskjedent benyttet (Strand et al., 2013).

Aktørene jeg har snakket med støtter opp om anbefalingen som ble gjort i Horisont Snøhetta, om at så lenge det er drift på Snøheim ser de for seg dagens bussordning som det beste av de tre alternativene. Dette fordi man her vil få en nokså regulert ferdsel inn i området. Samtidig som det blir lagt vekt på at ferdselen langs Snøheimveien og inn Stroplesjødalen blir redusert med en bussløsning, påpeker en del informanter at man som følge av bussløsningen kanskje vil gjøre området mer tilgjengelig, og frakte flere folk inn til Snøheim enn hva tilfellet kanskje ville ha vært dersom de måtte ha gått innover. Andre aktører påpeker igjen at grunnet Snøhetta ville man uansett ha en stor andel som søker innover i området. Følgelig ville det ha etablert seg et sti-nett i en trekantformasjon ut i fra Hjerkinns som mest sannsynlig ville ha ført til økt ferdsel i Stroplesjødalen, Dette ville i siste instans ført til verre forhold for villreinen. Alle aktørene jeg snakket med mente at å åpne veien for fri ferdsel vil være det dårligste alternativet med tanke på villreinen.

Figur 5.6: Skytelbussen på tur inn til Snøheim. Foto: forfatters eget bilder

Flere av informantene poengterer at anbefalingen med bussordningen må sees i sammenheng med alternativene man stiller den opp mot, Mest sannsynlig ville det best alternativet for villrein vært å stengt eller revet Snøheim. Fjernet Snøheimveien og drevet med fyldig informasjonsvirksomhet ved innfartsveiene til området. Dette er noe man også må vurdere ifølge Horisont Snøhetta hvis man i framtiden ser at Snøheimveien danner en barriere for villreinen. Andre mener igjen at man uansett ville ha stor ferdsel i området grunnet Snøhetta og at det vil være behov for omfattende ressurskrevende informasjonskampanjer for å nå de som ferdes i fjellet. Flere nevner også at bussordningen er den beste løsningen dersom en skal ta hensyn til både villreinens og menneskelige interesser i området.

Etter av at forskningsprosjektet som ble bestilt i 2008 var avsluttet var det på forhånd forventet at det skulle bli tatt en endelig avgjørelse rundt Snøheimveien i statsbudsjett for 2014. Til tross for dette valgte Miljødepartementet (nåværende Klima og miljødepartementet) og Forsvarsdepartementet å utsette avgjørelsen rundt Snøheimveien til 2017. Dette ble begrunnet med at forskningsprosjektet kun begrunnet sine anbefalinger på en sesongs data med bussregimet. Videre hadde også DNT-hytten Snøheim kun vært en sesong i drift etter gjenåpningen. Som følge av dette mente både Miljødepartementet og Forsvarsdepartementet at det var behov for mer tid til å kartlegge kunnskapsgrunnlaget om hvordan bussordningen vil fungere i praksis og hvordan ferdselen i området kommer til å utvikle seg over tid. Hvis en potensiell fjerning av Snøheimveien skal skje innenfor prosjektplanen til Forsvarsbygg sitt naturrestaureringsprosjekt som skal være ferdig i 2020, er 2017 siste mulighet for å fatte en avgjørelse (Finansdepartement, 2013).

Det kommer fram av intervjuene at de fleste av aktørene er tilfreds med avgjørelsen til Miljødepartementet og Forsvarsdepartementet om å utsette den endelige avgjørelsen for Snøheimveien. Aktørene synes å stort sett være enige i departementets begrunnelse for utsettelsen med at det trengs videre forskning på hvordan bussregimet vil fungere i praksis og hvordan ferdselen vil utvikle seg i fremtiden. Marit Vorkinn hos Fylkesmannen i Oppland sier dette om utsettelsen:

«Så vet vi jo at når man åpner slike nye attraksjoner som Snøheim så er det en åpningseffekt på to til tre år, og så kan ferdselsmønsteret endre seg ganske radikalt».

Samtidig som alle aktørene viser forståelse rundt utsettelsen er det noen som uttrykker at de gjerne skulle sett at det kom en avgjørelse i statsbudsjettet for 2014. Dette blir begrunnet med at man da ville ha hatt noe konkret å jobbet ut fra og man ville ha sluppet den usikkerheten som man i dag har angående framtiden til området.

6. Avslutning

Villreinen har behov for store områder uten menneskelig påvirkning hvor den kan bevege seg mellom sesongbeitene. I løpet av de siste 100 årene spesielt har man sett at menneskelige inngrep og aktiviteter har ført til at et sammenhengende leveområde på Dovre og i Rondane er blitt fragmentert, og i dag er villrein delt opp i 7 separate delstammer (se delkapittel 2.2.1 Utfordringer knyttet til villreinområdene). For å sikre villreinstammene på Dovrefjell tilstrekkelige leveområder i framtiden er Snøhetta villreinområde blitt kategorisert som et nasjonalt villreinområde hvor villreinens og dens leveområde skal prioriteres særskilt høyt (Miljøverndepartementet, 2005b). Det er også planlagt at det skal opprettes to europeiske villreinregioner hvor Snøhetta villreinområde inngå i den nordre regionen. Med opprettelsen av disse to regionene ønsker man å synliggjøre Norges internasjonale ansvar ovenfor villreinen og vider fremme villreinens interesser i planleggingsaker.

Til tross for dette ser man i dag at den menneskelige aktiviteten innenfor Snøhetta villreinområde er økende og at det flere steder gjennomføres og planlegges nye fysiske inngrep som kan påvirke villreinens trekkmuligheter mellom sesongbeitene. Gjennom blant annet Fjellteksten som ble lansert i 2003 legges det til rette for en mer aktiv bruk av fjellområder og tilrettelegging av nye næringsmuligheter som ikke skal gå på bekostning av dyre- og plantelivet. En av de mest omdiskuterte aktivitetene de seneste årene på Dovrefjell er DNT-hytten Snøheim som ble gjenåpnet i 2012 etter å ha vært stengt siden 1959. Snøheim ligger innenfor Snøhetta villrein område og i randsonen til Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark(UT.no, 2013).

Problemstilling 1

- *Hvilke vurderinger gjør de ulike forvaltnings aktørene til dagens villreinforvaltning når det kommer til organisering, samhandling og målsetninger?*

Det er i dag et stor antall offentlige og private aktører som deltar i arbeidet med å forvalte villreinbestanden og dens leveområder på Dovrefjell. Gjennom at ulike aktører bidrar i forvaltningen ønsker man å finne løsninger hvor man kombinerer ulike menneskelige bruksinteresser samtidig som man ivaretar villreinens nåværende og framtidige behov. Dette stemmer godt overens med tankene i governance, hvor man ønsker seg et styresett som i større grad baserer seg på nettverksbygging, samhandling og gjensidig avhengighet. Med der Rhodes (1997) mener at den offentlige involveringen skal være minimal i Governance

majoriteten av aktører som deltar i forvaltningen av villreinen og dens leveområde på Dovrefjell. I følge Saglie (2006) er det vanlig at andelen offentlige aktører som har sentrale roller i forvaltningen er vanlig og at governance blir praktisert forskjellig fra land til land.

Som følge av villreinens naturlige skyhet ovenfor mennesker er dette utfordrende og stiller store krav til forvaltningsaktørene når det gjelder samhandling. Aktørene har ulike oppfatninger om hvordan dagens samhandling er og hvordan den fungerer, men det kommer tydelig fram at det finnes forbedringspotensial her. Det er vanskelig å si noen konkrete tiltak som vi vil forbedre samhandlingen, men et flertall mener at en klarer definering av aktørenes ansvarsområder og retningslinjene forvaltningen skal følge er nødvendig. Det kommer fram at aktørene mener det er for mange overlappende prosesser og planer som skaper kompliserte og overlappende ansvarsforhold mellom de ulike forvaltnings institusjonene. Som en følge av dette må det brukes store ressurser på å samkjøre de ulike prosessene, planene og aktørene. Samtidig er det helt klart at forvaltningsaktørene har et klart fokus på samhandling og er klare på at for å oppnå en helhetlig forvaltning er man avhengig av samarbeid og kommunikasjon mellom aktørene. Organiseringen av villreinforvaltningen på Dovrefjell

Alle aktørene mener også at målet med forvaltningen må være å sikre en framtidig livskraftig villreinbestand på Dovrefjell. For å kunne oppnå dette må man akseptere menneskelig bruk av området og tilrettelegge slik at denne bruken i minst mulig grad påvirker villreinen og den leveområde. Problemet her er at aktørene er uenige om i hvilken grad villreinen blir påvirket av de ulike menneskelig aktivitetene i området. Grovt sett kan man dele brukerinteressen inn i to kategorier, den en kategorien er knyttet opp mot tradisjonelle brukerinteresser som ofte er tilknyttet primærnæringen. I den andre kategorien er fokuset vendt mot økt kommersialisering av områdene gjennom blant annet turisme (Daugstad et al., 2012). Som følge av at disse to gruppen knytter ulike verdier til Dovrefjellsområdet kan det oppstå uenigheter om hva som blir betraktet som forsvarlig bruk av områdene (Haukeland et al., 2011). Innenfor kollaborativ forvaltning ønsker man å løse slike uenigheter gjennom dialog hvor man skaper samhandling og konsensusbasert planlegging, hvor alle involverte parter inngår kompromisser (Healey, 1997).

Siden tusenårsskiftet er det gjennomført en rekke forskningsprosjekter som omhandler ulike aspekter av menneskelig påvirkningen på villreinen. Som følge av disse prosjektene er det kommet mye ny kunnskap rundt villreinens arealbruk og hvilken påvirkning menneskelig inngrep og bruk har på denne arealbruken. Samtidig er mye av denne kunnskapen ikke entydig og kan tolkes og bestrides på ulike måter. Et eksempel her er at man over flere

sesonger har sett at stadig mindre villrein benytter seg av de gode beiteområdene fra Nystugguhøa og videre sørover inn Hjerkinns området. Den generelle oppfatningen blant aktørene er her at menneskelig aktivitet i område er hovedansvarlig for denne utviklingen, men hvilken aktivitet er det derimot uenighet om. Forsvaret har i denne perioden drevet omfattende ryddevirksomhet i forhold til det pågående restaureringsprosjektet, Snøheim er blitt gjenåpnet og man har sett en økning av menneskelig ferdsel i området. Det må også bli tatt med i betraktningen her at villreinen naturlig vil endre sine trekkvaner etter en stund og at det kan være tilfellet her.

Men den mest sannsynlige årsaken er vel kanskje at all bruken har vært med å bidra til dagens situasjon og at som følge av endringen man nå ser på Dovrefjell er det svært vanskelig å si noe om hvordan ulike faktorer har påvirket og kommer til å påvirke villreinens framtidige arealbruk. Forskningsprosjektet har helt klart bidratt med verdifull kunnskap, men når de ulike aktørene setter den bearbejdede kunnskapen opp mot sin personlige kunnskap ender man ofte med ganske så sprikende syn.

Med tanke på hva som kan være tema å forfølge i nye forskningsprosjekter om villrein på Dovrefjell så ser jeg det som sentralt at man fortsetter å følge utviklingen i villreins arealbruk tett opp mot den menneskelige bruken. Samtidig må aktørene gjennom å dele sine erfaringer utvikle noen felles synspunkter og mål som man i større grad baserer forvaltningen på.

Problemstilling 2:

- *Hvilken effekt mener aktørene at Snøheim vil ha for den framtidige menneskelige aktivitet rundt Snøhetta og i hvilken grad vil dette påvirke villreinen?*

Snøheim har helt siden regjeringen besluttet å legge ned skytefeltet på Hjerkinns vært et omdiskutert tema. Det er bred enighet om at selve området der Snøheim ligger er lite bruk av villreinen og dermed påvirker menneskelig ferdsel i nærområdet og turer til Snøhetta villreinen i liten grad. Siden Snøheim ble gjenåpnet og fram til nå har svært mange av dem som har benyttet seg av Snøheim brukt det som utgangspunkt og avslutning for en dagstur til en av toppen på Snøhetta. Deler av aktørene mener at dette er en trend som kommer til å bli opprettholdt også i framtiden. Andre mener derimot at ut ifra andre lignende situasjoner fra bl.a. Rondvassbu vil man se en endring i bruken, hvor turistene etter hvert vil søke lengere inn i området når de har vært på Snøhetta noen ganger. I Horisont Snøhetta (2013) tar man høyde

for at en slik endring kan komme og oppfordret til at man i årene som kommer må følge utviklingen her.

I tillegg ferdsel dypere inn i fjellet kan også ferdselen fra E6 og jernbanen til Snøheim ha negative innvirkninger på villreinens arealbruk. Spesielt Stropplsjødalen er et kritisk området hvor man har registrert stor menneskelig ferdsel gjennom hele sommersesongen. I følge Horisont Snøhetta (ibid) vil man skape en fullstendig barriere for villreinen med 220 daglige passeringer, som skjedde flere ganger i løpet av sommeren 2012. Hvor mye av denne ferdselen som kan knyttes opp mot Snøheim er usikkert. Flere aktører mener at man ville sett en økning i ferdselen uavhengig av Snøheim og at man ved hjelp av bussordningen som er opprettet i forbindelse med Snøheim kan man kanalisere ferdselen gjennom området.

Aktørene er enige i at med dages situasjon hvor det er drift på Snøheim er bussordningen den beste løsningen for å frakte personer inn i området. Noen aktører mener at som følge av Snøhetta vil området tiltrekke seg mange turgåere og at ferdselen i området uansett ville ha vært så stor at bussregimet er den beste løsningen uavhengig av Snøheim. Andre mener derimot at det ville vært mye lettere å regulert ferdselen uten Snøheim og at man derfor burde legge ned Snøheim og fjerne Snøheimveien. Ingen av aktørene ser per i dag på dette som et realistisk alternativ, men er samtidig klare på at hvis dagens tendens fortsetter må man etter hvert iverksette tiltak for at villreinens skal fortsette å benytte seg av dette trekkområdet. Hvilke konkrete tiltak som skal benyttes må det tas en samlet vurdering om, men i første omgang vil nok ferdselsrestriksjoner være det mest aktuelle tiltaket.

7.Litteraturliste

- Aars, J., Fimreite, A. L., & Homme, A. (2006). Styrte fragmentering og fragmentert styring. *Nettverkspolitikk i norske kommuner*. Rapport Bergen: Rokkan-senteret.
- Aasetre, J. (1999). Moderne naturforvaltning: Mellom rasjonalitet og dyrking av urørt natur. *University of Trondheim, Department of Geography, Papers, 24*,.
- Allmendinger, P. (2009). *Planning theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Andersen, R., & Hustad, H.(red) (2004). *Villrein & samfunn: En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villrein*. Nina Temahefte 27
- Bevanger, K., & Jordhøy, P. (2004). *Villrein: fjellets nomade*. Oslo: Naturforl.
- Bevar Dovrefjell. (2013). Om organisasjonen. Hentet 09.12, 2013, <http://bevardovrefjell.no/?c=1789>
- Booher, D. E., & Innes, J. E. (2002). Network power in collaborative planning. *Journal of planning education and research, 21*(3), s.221-236.
- Bovaird, T., & Löffler, E. (2009). Partnerships in the public domain. In T. Bovaird & E. Löffler (Eds.), *Public management and governance*. Oxon: Routledge.
- Bråttå, H. O. (2001). *Forvaltningen av villreinen og dens ressursystem i Rondane: belyst i et arenaperspektiv med makt og kunnskap som teoretiske innfallsvinkler* (Vol. no. 171). Oslo: The Faculty.
- Bråttå, H. O. (2005). Kriterier for en bærekraftig villreinforvaltning - et samfunnsvitenskapelig perspektiv på forvaltning av bestander og arealer ØF Rapport nr. 13/2005. Lillehammer: Østlandsforskning
- Campbell, S., & Fainstein, S. S. (2012). *Readings in planning theory*. Chichester: Wiley-Blackwell.

- Clark, G. (2005). Secondary data In R. Flowerdew & D. Martin (Red.), *Methods in human geography: a guide for students doing a research project*. s.57-72. Harlow: Prentice Hall.
- Clifford, N., French, S., & Valentine, G. (2010). *Getting Started in Geographical Research: how this book can help*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Cooke, B., & Kothari, U. (2001). *Participation: The new tyranny?* London: Zed Books.
- Crang, M. (2005). Analysing qualitative materials. In R. Flowerdew & D. Martin (Red.), *Methods in human geography: a guide for students doing a research project* s.218-231. Harlow: Prentice Hall.
- Crang, M., & Cook, I. (2007). *Doing ethnographies*. Los Angeles: SAGE.
- Daugstad, K., Haukeland, J. V., & Vistad, O. I. (2012). Tradisjon og nyskapning? En analyse av ulike næringsinteresser i og ved Rondane og Jotunheimen nasjonalparker. In M. Forbord, G.-T. Kvam & M. Rønningen (Red.), *Turisme i distriktene* s.285-310. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Davidoff, P., & Reiner, T. A. (1962). A choice theory of planning. *Journal of the American Institute of Planners*, 28(2), s.103-115.
- Dowling, R. (2000). Power, subjectivity and ethics in qualitative research. In I. Hay (Red.), *Qualitative research methods in human geography*. s.222. Melbourne: Oxford University Press.
- Fimreite, A. L., & Medalen, T. (2005). *Governance i norske storbyer: mellom offentlig styring og privat initiativ*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Finansdepartement. (2003). *St. prp. nr 65 (2002-2003):Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003*. oslo.
- Finansdepartement. (2013). *Prop. 1s (2013-2014): Statsbudsjettet 2014*. oslo.

- Flyvbjerg, B. (1992). *Rationalitet og magt Bind I og II: Et case-baserat studie af planlægning, politik och modernitet*: Odense: Akademisk forlag.
- Flyvbjerg, B. (1998). *Rationality and power: Democracy in practice*: University of Chicago press.
- Friedmann, J. (1973). *Retracking America: a theory of transactive planning*. Garden City, N.Y.: Anchor Press/Doubleday.
- Gundersen, V., Andersen, O., Wold, L. C., Nerhoel, I., Fangel, K., Vistad, O. I., & Båtstad, K. R. (2013). *Ferdsl i Snøhettaområdet - Del I Dokumentasjonsrapport fra 12 spørreundersøkelser*. NINA Rapport 933 s.99. Trondheim: NINA.
- Hagen, D. (2003). *Tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål*. Trondheim, Allforsk.
- Hardin, G. (1968). *The tragedy of the commons*. New York.
- Haukeland, J. V. (2011). *Tourism stakeholders' perceptions of national park management in Norway*. *Journal of sustainable tourism*, 19(2), s.133-153.
- Haukeland, J. V., Daugstad, K., & Vistad, O. I. (2011). *Harmony or conflict? A focus group study on traditional use and tourism development in and around Rondane and Jotunheimen national parks in Norway*. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 11(sup1), s.13-37.
- Hay, I. (2010). *Ethical practice in Geographical Research*. In N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), *Key methods in geography* s.35-48. Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning: shaping places in fragmented societies*: UBC Press.
- Healey, P. (2003). *Collaborative planning in perspective*. *Planning theory*, 2(2), 101-123.
- Hella, A. (2012). *Snøheim åpner snart dørene*. Hentet 26.01, 2014, <http://ut.no/artikkel/1.8079025>

Hjerkinhus.no. (2013). Viewpoint Snøhetta. Hentet 19.04, 2014, from <http://www.hjerkinhus.no/snohetta-viewpoint/>

Hudson, B. M., Galloway, T. D., & Kaufman, J. L. (1979). Comparison of current planning theories: counterparts and contradictions. *Journal of the American Planning Association*, 45(4), s.387-398.

Indrelid, S. (1994). *Fangstfolk og bønder i fjellet: bidrag til Hardangerviddas forhistorie 8500-2500 år før nåtid* (Vol. nr 17). Oslo: Universitetets Oldsaksamlingen Skrifter.

Innes, J. E. (1998). Information in communicative planning. *Journal of the American Planning Association*, 64(1), s.52-63.

Innes, J. E., & Booher, D. E. (2010). *Planning with complexity: an introduction to collaborative rationality for public policy*. Abingdon: Routledge.

Jensen, R. (2004). Hvordan styre arealbruk og transport når "governance" erstatter "governing"? plan, nr. 5. s.4-11.

Jordhøy, P., & Sørensen, R. (2012). *Villreinen i Snøhetta- og Knutshømrådet: status og leveområde* (Vol. 800). Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.

Kaltenborn, B. P., Qvenild, M., & Nellemann, C. (2011). *Local governance of national parks: the perception of tourism operators in Dovre-Sunndalsfjella National Park, Norway*. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, 65(2), s.83-92.

Kitchin, R., & Tate, N. J. (2000). *Conducting research in human geography: theory, methodology and practice*. Harlow: Prentice Hall.

Kjær, A. M. (2004). *Governance*. Malden, Mass.: Polity.

Klima og miljødepartementet. (2013). *LOV-2013-06-14-51; Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)*. Oslo

Kuhn, T. S. (1992). *De vetenskapliga revolutionernas struktur*. Stockholm: Thales.

- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. f. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lindblom, C. E. (1959). The science of" muddling through". *Public administration review*, s.79-88.
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), *Key methods in geography* s.103-115. Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- McLafferty, S. L. (2010). Conducting Questionnaire Surveys. In N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), *Key methods in geography* s.77-88. Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Miljødirektoratet. (2013a, 14.0513). Randsonen til verneområdene. Hentet 17.01, 2014, <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/Verdiskaping-og-naturbasert-reiseliv/Randsonene-til-verneomradene/>
- Miljødirektoratet. (2013b, 15.05.13). Verneområder. Hentet 12.01, 2014, <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/>
- Miljøverndepartementet. (2005a). *St. meld. nr. 21- Regjeringens miljøvernspolitikk og rikets miljøtilstand*. Oslo
- Miljøverndepartementet. (2005b). *St.meld. nr. 21 (2004-2005)*. Oslo
- Miljøverndepartementet. (2008). *Ot.prp. nr. 52 (2008-2009)*. Oslo
- Miljøverndepartementet. (2013). *Praktiseringen av regional plan for Rondane Sølknletten*. Oslo
- Montin, S. (2000). A conceptual framework. In E. Amnå & S. Montin (Red.), *Towards a new concept of local self-government?: recent local government legislation in comparative perspective* (s. 217). Bergen: Fagbokforl.
- Moser, S. (2008). Personality: a new positionality? *Area*, 40(3), s.383-392.

- Direktoratet for Naturforvaltning, (2013). Dovrefjell - Sunndalsfjella nasjonalpark. Hentet 20.01, 2014, <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/Nyhetsarkiv/2002/5/Dovrefjell--Sunndalsfjella-nasjonalpark/>
- Direktoratet for Naturforvaltning (2013). Om Dovrefjell.Sunndalsfjella nasjonalpark. Hentet 20.01, 2014, <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/Norges-nasjonalparker/Dovrefjell-Sunndalsfjella/Dovrefjell-Sunndalsfjella-nasjonalpark/>
- Norsk villreinsenter. (2013). Arealforvaltning. Hentet 09.18, 2013, <http://www.villrein.no/Forvaltning/Arealforvaltning/tabid/6273/Default.aspx>
- Olson, M. (1971). *The logic of collective action: public goods and the theory of groups*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Fylkesmannen i Oppland, (2013). Verneplanprosess for tidligere Hjerkinnskytefelt. Hentet 23.11, 2013, <http://www.fylkesmannen.no/Oppland/Miljo-og-klima/Verneomrader/Verneplanprosess-for-Hjerkinnskytefelt/>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peters, B. G. (1998). With a little help from our friends?: Public-private partnerships as institutions and instruments. *Partnership in urban governance. European and American experiences*. Basingstoke: Palgrave, s.11-33.
- Planlovutvalget. (2001). Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven (Vol. NOU 2001: 7,) s. 330. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Planlovutvalget. (2003). Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven II: (Vol. 2003: 14). Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Informasjonsforvaltning.
- Punsvik, T., & Jaren, V. (2006). *Målrettet villreinformvaltning: skjøtsel av bestander og bevaring av leveområder*. Oslo: Tun.

- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: policy networks, governance, reflexivity, and accountability*. Buckingham: Open University Press.
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2008). Governance på norsk. Samstyring som empirisk og analytisk fenomen. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, s.24, 21.
- Saglie, I.-L. (2006). Fragmented institutions: the problem facing natural resource management In Y. Rydin & E. Falleth (Red.), *Networks and institutions in natural resource management* s.1-14. Cheltenham, U.K.: Edward Elgar.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: methods for analyzing talk, text and interaction*. Los Angeles: SAGE.
- Singleton, S. (2000). Co-operation or capture? The paradox of co-management and community participation in natural resource management and environmental policy-making. *Environmental Politics*, 9(2), s.1-21.
- Skjeggdal, T., Overvåg, K., Flognfeldt, T., & Ringholm, T. (2013). Ti år med "fjellteksten". *Utmark, Nr. 1, 2013*.
- Stoker, G. (1998). Governance as theory: five propositions. *International social science journal*, 50(155), s.17-28.
- Stone, C. N. (1993). Urban regimes and the capacity to govern: A political economy approach. *Journal of urban affairs*, 15(1), s1-28.
- Strand, O., Flemsæter, F., Gundersen, V., & Rønningen, K. (2013). *Horisont Snøhetta*. Vol. 51, s.99. Trondheim: Instituttet.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Tidens krav. (2009). Snøheim-klage til departementet. Hentet 02.02, 2014, <http://www.tk.no/nyheter/article4668723.ece>

UT.no. (2013). Snøheim Hentet 14.08, 2013, <http://ut.no/hytte/snoheim>

UT.no. (2014). Reinheim. Hentet 17.04.14 2014, <http://ut.no/hytte/reinheim>

Valentine, G. (2005). Tell me about...: using interviews as a research methodology. In R. Flowerdew & D. Martin (Red.), *Methods in human geography: a guide for students doing a research project*. s.110-127. Harlow: Prentice Hall.

William, R. R. A. (1996). The new governance: governing without government *Political studies*, 44(4), s.652-667.

World Commission on, E., & Development. (1987). Vår felles framtid. s.257 Oslo: Tiden norsk forlag.

Wray, K., Espiner, S., & Perkins, H. C. (2010). Cultural clash: Interpreting established use and new tourism activities in protected natural areas. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(3), s.272-290.

8. Vedlegg

8.1 Vedlegg 1

Informantliste:

Arnt Gulaker, Villreinnemda for Snøhetta og Knutshø

Erland Løkken, Snøhetta villreinutvalg

Inge Angård, Dovre kommune

Jon Halvor Midtmageli hos fylkeskommunen i Oppland

Kjell Hjelløggård, Bestyrer Snøheim

Lars Børve, Nasjonalparkforvalter Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonal

Marit Vorkinn, Fylkesmannen i Oppland

Raymond Sørensen, Norsk Villreinsenter Nord

Torbjørn Lange, Klima og miljødepartementet

Vemund Jaren, Miljødirektoratet

Øystein Folden i Naturvernforbundet

8.2 Vedlegg 2

Samtykkeerklæring intervju

Eivind Holmvik,

Geografisk institutt ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet,

Trondheim Tlf. 97751210/ Epost. eivhol@gmail.com

Bakgrunn intervju

Intervjuet blir gjennomført som en del av feltarbeidet i forbindelse med masteroppgaven til Eivind Holmvik. Arbeidet med oppgaven vil strekke seg fra august 2013 til mai 2014. Temaet for oppgaven er forholdet mellom nasjonale og lokale/regionale aktører i Snøhetta villreinområde med fokus på forholdene rundt Snøheim og Snøheimveiene.

Intervju varighet

Intervjuet vil normalt vare rundt 1 time og skal ikke overstige 1,5 timer.

Frivillig deltagelse

All deltagelse er frivillig og informanten kan på hvilket som helst tidspunkt trekke seg fra prosjektet uten videre forklaring.

Opptak

Intervjuet vil bli tatt opp samt at det vil bli ført notater. Det er kun Eivind Holmvik som vil håndtere opptaket. Opptaket skal kun bli benyttet til transkribering av intervjuet før så å bli destruert.

Anonymitet

Informantene som kontaktes i denne studien kontaktes fordi de har et arbeid eller spesifikke oppnevnte verv/ oppgaver som har med Dovrefjellområdet å gjøre. Anonymitet kan derfor ikke garanteres og det er noe informantene må vurdere selv i forhold til det som da sies under intervjuet. Før oppgaven blir publisert vil de informantene det gjelder få anledning til å kommentere bruken av direkte sitater fra intervjuene

Samtykke

Informanten har lest og forstått informasjonen over og gir sitt samtykke til å delta i intervjuet.

Sted og dato

Signatur

8.3 Vedlegg 3

Intervjuguide

Bakgrunn og kjennskap til området

- Hvordan er ditt kjennskap til Dovrefjellsområdet?
- Hvilket forhold/rolle har du til Dovrefjellsområdet?
- Hjerkin- og Snøheimområdet spesielt?

Bruk av områdene rundt Snøhetta

- Hva tenker du om bruken av områdene rundt Snøhetta i dag?
- Er det noen aktiviteter du skulle sett mer eller mindre av?

Tanker om villreinene i områdene rundt Snøhetta

- Hva er dine tanker rundt villreinen i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Snøhetta villreinområde)?
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?
- Hva tror du er den generelle oppfatningen av villreinene i befolkningen i lokalområdet?
 - o I forhold til kunnskap om villreinen.
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?

- Tror du det blir tatt hensyn til villreinen i forhold til de som bruker fjellområdet til rekreasjonsbruk?

Drift Snøheim

- Hvilke tanker har du om å drive virksomhet i et villreinsområde og i nærhet av en nasjonalpark?
 - o Størrelsen på Snøheim?
- I hvilken grad tror dere driften og trafikken i forbindelse med Snøheim påvirker rotasjonstrekket til villreinene fra Stroplesjødalen og inn i Dovreområdet?
 - o Er det noen andre aktiviteter i området du mener kan påvirke rotasjonstrekket til villreinene rundt Snøhetta?

Om DNT og reiselivsaktivitet spesielt

- Dine tanker rundt DNT som aktør i randsone til Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark?
 - o Som aktør i Snøhetta villreinområde?
- Hvordan blir DNT behandlet i forhold til andre aktører i området?
- Forhold til andre aktører i nærmiljøet?

Villreinformasjonen

- Hva er dine tanker om hvordan villreinformasjonen i dag?
- Kunnskapsnivået til de regionale og lokale aktørene?
 - o Hvordan synes du fylkeskommunene er egnet til å utarbeide den regionale planen for Dovrefjell sett ut i fra villreinens ståsted?

- Hvordan synes du den overordnede arealforvaltningen i villreinområdene er i forhold til at reinen er et nomadedyr som er avhengig av store områder?
 - Er kommunene i stand til å heve seg over sine egne kommunegrenser å jobbe i lag for et helhetlig og sammenhengende leveområde for villreinene?

- Hvordan forholder de ulike forvaltningsnivåene seg til hverandre (lokal, regional og nasjonal)?

- Hvordan synes du forholdet og kommunikasjonene mellom de offentlige regionale og lokale villreinforvaltningsaktøren er (villreinnemda, villreinutvalget, fylkeskommunene, fylkesmannen og kommunene)?
 - Hva tenker du om fylkesmannens rolle i villreinforvaltningen?
 - Er det noen områder av forvaltningen der fylkesmannen burde hatt et større ansvar og/eller vært mer involvert (F. eks regional plan)?

- Ser du for deg noen problematikk i at regionale og lokale aktører i stor grad får ansvaret for forvaltningen av en art med nasjonal og internasjonal verdi?
 - Hvordan står villreinforvaltningen nå kontra tidligere i forhold til saker som blir behandlet på nasjonalt nivå (f. eks Jernbanen, E6 og vassdragsutbygging)?
 - Hvordan står villreinforvaltningen rustet nå i forhold til tidligere i møtet med nasjonale aktører som DNT, Forsvaret eller Jernbaneverket?
 - Hvilke interesser ligger til grunde i Villreinutvalget/ villreinnemda?
 - Føler du villreinforvaltningen er styrket eller svekket som følge av mindre sentralstyring nå enn hva tilfellet var på slutten av 1900-tallet?

- Hvordan er den lokale deltagelsen i forhold til villreinforvaltningen – har den vært annerledes før enn den er nå?
 - Hvordan ser du på at lokale aktører generelt er mer involvert nå enn tidligere i utformingen av forvaltningen?
 - Er det noen aktører som ikke tar del i forvaltningen men som burde vært med?

- Hva med Naturvernforbundet?

- Hvordan mener du tilliten lokalt til forvaltningsapparatet er?
- Ser du for deg en annen måte villreinforvaltningen burde vært lagt opp på?
- Norge er det siste landet i Europa med villrein, er dette noe som legges stor vekt på i forvaltningen?
- Villreinsenterets rolle (framtidige rolle)?
- Hvordan ser du på balansen i forvaltningen (økonomiske-økologiske hensyn)?
 - Er det noen i den lokale forvaltningen som har et økologisk perspektiv?
 - Hvordan er villreinutvalget og villreinnemda egnet til å forvalte villreinene ut i fra et økologisk perspektiv?

- Menneskelig bruk av området?

Om prosessen rundt Snøheim og Snøheimvegen

- Hvordan så du på situasjonene rundt Snøheim og Snøheimveien før Miljøverndepartementet(MD) grep inn?

- Hva tenker du om hvordan MD håndterte situasjonen rundt Snøheim i 2010?
 - Hvordan ble MD inngripen oppfattet av det lokale?
 - Føler du at MD overstyrte lokale forvaltningsaktører?
 - I forhold til eksisterende lovverk som Naturmangfoldloven?
 - I forhold til at avgjørelsen om Snøheim ble tatt mens det pågikk et forskningsprosjekt i området (ble startet året før)?
 - Alternative måter situasjonene kunne ha vært håndtert på?
 - Framtidig håndtering?

- Hvilke tanker gjør du deg om at MD ikke kom med noen avgjørelse angående Snøheimveien i statsbudsjettet for 2014, men at avgjørelsen ble utsatt til 2017?
 - o Hvilken framtidig bruk av Snøheimveien ser du for deg (begrenset ferdsel med bil, buss eller fjerning av veien)?
 - o Hva vis det kommer fram at trafikken på Snøheimveien truer rotasjonstrekket til villreinen rundt Snøhetta?
 - o Hva tror du noe slikt vil ha å si for driften av Snøheim?

- Hvilken påvirkning tror du de ulike alternativene for Snøheimveien har på bruken av området?
 - o Påvirkning på villreinen?
 - o Friluftaktiviteter?
 - o Jakt eller annen type høsting?

8.4 Vedlegg 4

Intervjuguide

Bakgrunn og kjennskap til området

- Hvordan er ditt kjennskap til Dovrefjellsområdet?
- Hvilket forhold/rolle har du til Dovrefjellsområdet?
- Hjerkin- og Snøheimområdet spesielt?

Bruk av områdene rundt Snøhetta

- Hva tenker du om bruken av områdene rundt Snøhetta i dag?
- Er det noen aktiviteter du skulle sett mer eller mindre av?

Tanker om villreinene

- Hva er dine tanker rundt villreinen i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Snøhetta villreinområde)?
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?
- Hva tror du er den generelle oppfatningen av villreinene i befolkningen i lokalområdet?
 - o I forhold til kunnskap om villreinen.
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?

- Tror du det blir tatt hensyn til villreinen i forhold til de som bruker fjellområdet til rekreasjonsbruk?

Drift Snøheim

- Hvilke tanker har du om å drive virksomhet i et villreinsområde og i nærhet av en nasjonalpark?
 - o Størrelsen på Snøheim?

Om DNT og reiselivsaktivitet spesielt

- Dine tanker rundt DNT som aktør i randsone til Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark?
- Hvordan blir DNT behandlet i forhold til andre aktører i området?
- Forhold til andre aktører i nærmiljøet?

Villreinforvaltningen

- Hva er dine tanker om hvordan villreinforvaltningen i dag?
- Kunnskapsnivået til de regionale og lokale aktørene?
 - o Hvordan synes du fylkeskommunene er egnet til å utarbeide den regionale planen for Dovrefjell sett ut i fra villreinens ståsted?

Hvilke erfaringer har dere gjort i forhold til det arbeidet som er gjort i Rondane med regional plan
- Hvordan synes du den overordnede arealforvaltningen i villreinområdene er i forhold til at reinen er et nomadedyr som er avhengig av store områder?
 - o Er kommunene i stand til å heve seg over sine egne kommunegrenser å jobbe i lag for et helhetlig og sammenhengende leveområde for villreinene?
- Hvordan forholder de ulike forvaltningsnivåene seg til hverandre (lokal, regional og nasjonal)?

- Hvordan synes du forholdet og kommunikasjonene mellom de offentlige regionale og lokale villreinforvaltningsaktøren er (villreinnemda, villreinutvalget, fylkeskommunene, fylkesmannen og kommunene)?
 - o Hva tenker du om fylkesmannens rolle i villreinforvaltningen?
 - Er det noen områder av forvaltningen der fylkesmannen burde hatt et større ansvar og/eller vært mer involvert (F. eks regional plan)?

- Ser du for deg noen problematikk i at regionale og lokale aktører i stor grad får ansvaret for forvaltningen av en art med nasjonal og internasjonal verdi?
 - o Hvordan blir villreinen hensyn tatt i forhold mellom (f. eks Jernbanen, E6 og vassdragsutbygging)?
 - o Hvordan står villreinforvaltningen rustet nå i forhold til tidligere i møtet med nasjonale aktører som DNT, Forsvaret eller Jernbaneverket?
 - o Føler du villreinforvaltningen er styrket eller svekket som følge av mindre sentralstyring nå enn hva tilfellet var på slutten av 1900-tallet?

- Er det noen aktører som ikke tar del i forvaltningen men som burde vært med?

- Ser du for deg en annen måte villreinforvaltningen burde vært lagt opp på?
- Norge er det siste landet i Europa med villrein, er dette noe som legges stor vekt på i forvaltningen?
- Villreinsenterets rolle (framtidige rolle)?
- Hvordan ser du på balansen i forvaltningen (økonomiske-økologiske hensyn)?
- Menneskelig bruk av området?

Om prosessen rundt Snøheim og Snøheimvegen

- Hvordan så du på situasjonene rundt Snøheim og Snøheimveien før Miljøverndepartementet(MD) grep inn?

- Hva tenker du om hvordan MD håndterte situasjonen rundt Snøheim i 2010?
 - Hvordan ble MD inngripen oppfattet av det lokale?
 - Føler du at MD overstyrte lokale forvaltningsaktører?
 - I forhold til eksisterende lovverk som Naturmangfoldloven?
 - I forhold til at avgjørelsen om Snøheim ble tatt mens det pågikk et forskningsprosjekt i området (ble startet året før)?
 - Alternative måter situasjonene kunne ha vært håndtert på?
 - Framtidig håndtering?

- Hvilke tanker gjør du deg om at MD ikke kom med noen avgjørelse angående Snøheimveien i statsbudsjettet for 2014, men at avgjørelsen ble utsatt til 2017?
 - Hvilken framtidig bruk av Snøheimveien ser du for deg (begrenset ferdsel med bil, buss eller fjerning av veien)?
 - Hva vis det kommer fram at trafikken på Snøheimveien truer rotasjonstrekket til villreinen rundt Snøhetta?
 - Hva tror du noe slikt vil ha å si for driften av Snøheim?

- Hvilken påvirkning tror du de ulike alternativene for Snøheimveien har på bruken av området?
 - Påvirkning på villreinen?
 - Friluftaktiviteter?
 - Jakt eller annen type høsting?

8.5 Vedlegg 5

Intervjuguide

Bruk av områdene rundt Snøhetta

- Hva tenker du om bruken av områdene rundt Snøhetta i dag?
- Er det noen aktiviteter du skulle sett mer eller mindre av?

Tanker om villreinene i områdene rundt Snøhetta

- Hva er dine tanker rundt villreinen i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Snøhetta villreinområde)?
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?
- Hva tror du er den generelle oppfatningen av villreinene i befolkningen er?
 - o Tror du det blir tatt hensyn til villreinen i forhold til de som bruker fjellområdet til rekreasjonsbruk?

Villreinformasjonen

- Kunnskapsnivået til de regionale og lokale aktørene?
- Hvordan synes du den overordnede arealforvaltningen i villreinområdene er i forhold til at reinen er et nomadedyr som er avhengig av store områder?
 - o Er kommunene i stand til å heve seg over sine egne kommunegrenser å jobbe i lag for et helhetlig og sammenhengende leveområde for villreinene?

- Hvordan forholder de ulike forvaltningsnivåene seg til hverandre (lokal, regional og nasjonal)?
- Hvordan synes du forholdet og kommunikasjonene mellom de ulike regionale og lokale villreinforvaltningsaktøren er (villreinnemda, villreinutvalget, fylkeskommunene, fylkesmannen og kommunene)?
 - Hva tenker du om fylkesmannens rolle i villreinforvaltningen?
 - Er det noen områder av forvaltningen der fylkesmannen burde hatt et større ansvar og/eller vært mer involvert (F. eks regional plan)?
- Ser du for deg noen problematikk i at regionale og lokale aktører i stor grad får ansvaret for forvaltningen av en art med nasjonal og internasjonal verdi?
 - Hvordan står villreinforvaltningen i forhold til nasjonale Saker som (f. eks Jernbanen, E6, turisme og vassdragsutbygging)?
- Hvordan ser du på at lokale aktører generelt er mer involvert nå enn tidligere i utformingen av forvaltningen?
 - Er det noen aktører som ikke tar del i forvaltningen men som burde vært med?
 - Hva med Naturvernforbundet?
- Hvordan mener du tilliten til forvaltningsapparatet er?
- Ser du for deg en annen måte villreinforvaltningen burde vært lagt opp på?
- Norge er det siste landet i Europa med villrein, er dette noe som legges stor vekt på i forvaltningen?
- Hvordan ser du på balansen i forvaltningen (økonomiske-økologiske hensyn)?
 - Hvordan er villreinutvalget og villreinnemda egnet til å forvalte villreinene ut i fra et økologisk perspektiv?

Om prosessen rundt Snøheim og Snøheimvegen

- Hva tenker du om avgjørelsesprosessen rundt gjenåpningen og utbyggingen av Snøheim i 2010?
 - I forhold til at avgjørelsen om Snøheim ble tatt mens det pågikk et forskningsprosjekt i området (ble startet i 2009)?

- Utsettelsen av avgjørelsen rundt Snøheimveien fra 2014 til 2017?

- Hvilken påvirkning tror du de ulike alternativene for Snøheimveien har på bruken av området?
 - Påvirkning på villreinen?
 - Friluftaktiviteter?
 - Jakt eller annen type høsting?

Drift Snøheim

- Hvilke tanker har du om å drive virksomhet i et villreinsområde og i randsonene til en nasjonalpark?

- I hvilken grad tror dere driften og trafikken i forbindelse med Snøheim påvirker rotasjonstrekket til villreinene fra Stropsljødalen og inn i Dovreområdet?
 - Er det noen andre aktiviteter i området du mener kan påvirke rotasjonstrekket til villreinene rundt Snøhetta?

Om DNT og reiselivsaktivitet spesielt

- Dine tanker rundt DNT som aktør i randsonene til Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark?
 - Som aktør i Snøhetta villreinområde?

- Hvordan blir DNT behandlet i forhold til andre aktører i området?

8.6 Vedlegg 6

Intervjuguide

Bakgrunn og kjennskap til området

- Hvordan er ditt kjennskap til Dovrefjellsområdet?
- Hvilket forhold/rolle har du til Dovrefjellsområdet?
- Hjerkin- og Snøheimområdet spesielt?

Bruk av områdene rundt Snøhetta

- Hva tenker du om bruken av områdene rundt Snøhetta i dag?
- Er det noen aktiviteter du skulle sett mer eller mindre av?

Tanker om villreinene i områdene rundt Snøhetta

- Hva er dine tanker rundt villreinen i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (Snøhetta villreinområde)?
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?
- Hva tror du er den generelle oppfatningen av villreinene i befolkningen i lokalområdet?
 - o I forhold til kunnskap om villreinen.
 - o Dens betydning som kulturbærer?
 - o Som del av den siste villrein bestanden i Europa?
 - o Som en attraksjon?
- Tror du det blir tatt hensyn til villreinen i forhold til de som bruker fjellområdet til rekreasjonsbruk?

Drift Snøheim

- Hvilke tanker har du om å drive virksomhet i et villreinsområde og i nærhet av en nasjonalpark?
- Hvordan føler du deres virksomhet i området blir oppfattet i lokalområdet?
- Hvilke interesser har gjestene her på Snøheim(friluftsliv, jakt)?
- Hvordan forholder gjestene seg til at dette er i et villreinsområde og er i nærheten av en nasjonalpark?
- Er villrein noe som opptar gjestene?
 - o Hvordan ser gjesten på villreinene?
- Hva tenker gjestene om Snøheimveiene?

Om DNT og reiselivsaktivitet spesielt

- Dine tanker rundt DNT som aktør i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark?
- Forhold til andre aktører i nærmiljøet?

Villreinforvaltningen i dag

- Hva mener du om hvordan villreinforvaltningen i dag er lagt opp?
- Hvordan synes du forholdet og kommunikasjonen mellom de offentlige regionale og lokale villreinforvaltningsaktørene er(villreinnemnda, villreinutvalget, fylkesmannen, fylkeskommunene og kommunene)?
- Hvordan synes du den overordnede arealforvaltningen i villreinområdene er i forhold til at reinen er et nomadedyr som er avhengig av store områder?
- Føler du villreinforvaltningen styrket eller svekket som følge av mindre sentralstyring nå enn hva tilfellet var på slutten av 1900-tallet?

- Hvordan er den lokale deltagelsen i forhold til villreinformvaltningen – har den vært annerledes før enn den er nå?
 - o Hvordan ser du på at lokale aktører generelt er mer involvert nå enn tidligere i utformingen av forvaltningen?
 - o Er det noen aktører som ikke tar del i forvaltningen men som burde vært med?
- Hvordan mener du tilliten lokalt til forvaltningsapparatet er?
- Ser du for deg en annen måte villreinformvaltningen burde vært lagt opp på?
- Norge er det siste landet i Europa med villrein, er dette noe som legges stor vekt på i forvaltningen?
- Villreinsenterets rolle (framtidige rolle)?
- Hvordan ser du på balansen i forvaltningen(økonomiske-økologiske hensyn)?
- Menneskelig bruk av området?

Om prosessen rundt Snøheim og Snøheimvegen

- Hvordan så du på situasjonene rundt Snøheim og Snøheimveien før Miljøverndepartementet(MD) grep inn?
- Hva tenker du om hvordan MD håndterte situasjonen rundt Snøheim i 2010?
 - o Hvordan ble MD inngripen oppfattet av det lokale?
 - o Alternative måter situasjonene kunne ha vært håndtert på?
 - o Framtidig håndtering?
- Hvilken framtidig bruk av Snøheimveien ser du for deg (begrenset ferdsel med bil, buss eller fjerning av veien)?
- Hvilken påvirkning tror du de ulike alternativene for Snøheimveien bruken av området?
 - o Påvirkning på villreinen?
 - o Friluftaktiviteter?
 - o Jakt eller annen type høsting?

